

นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างค.ศ. 2000 ถึง 2008



22334952

CU Thesisis 5880615224 thesis / rev: 18072562 23:17:36 / seq: 18

น.ส.นราวดี สุวรรณภู

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2561
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

Russian Foreign Policy towards the Kurile Islands during 2000-2008

Miss Narawadee Suwannakoot

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations
Department of International Relations
Faculty of Political Science
Chulalongkorn University
Academic Year 2018
Copyright of Chulalongkorn University



22334952

CU ThesIs 5880615224 thesis / recv: 18072562 23:17:36 / seq: 18

หัวข้อวิทยานิพนธ์	นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ระหว่างค.ศ. 2000 ถึง 2008
โดย	น.ส.นราวดี สุวรรณภู
สาขาวิชา	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชู)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สักกรินทร์ นิยมศิลป์)



22334952

CD IThesis 5880615224 thesis / rev: 18072562 23:17:36 / seq: 18

นราวดี สุวรรณภูฏ : นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่าง
ค.ศ. 2000 ถึง 2008. (Russian Foreign Policy towards the Kurile Islands
during 2000-2008) อ.ที่ปรึกษาหลัก : รศ. ดร.ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ต้องการศึกษาปัจจัยที่ทำให้รัสเซียในสมัยประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินดำเนินนโยบายต่างประเทศที่แข็งกร้าวมากขึ้นต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างค.ศ. 2000 ถึง 2008 ทั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาปัจจัยในสามระดับ ได้แก่ 1. ตัวแสดงระดับปัจเจกบุคคล 2. ตัวแสดงระดับภายในประเทศ 3. ตัวแสดงระดับระหว่างประเทศ เพื่อศึกษาว่าปัจจัยใดที่ส่งผลให้ท่าทีของ รัสเซียแข็งกร้าว ซึ่งแตกต่างจากสมัยแรกๆของประธานาธิบดีปูตินรัสเซียที่ยังพยายามเจรจาแก้ไข กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล จุดเปลี่ยนเกิดขึ้นในสมัยที่สองเมื่อรัสเซียเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจบนหมู่เกาะ และมีการประจำกองทัพโดยมีเป้าหมายหลักด้านความมั่นคง

การศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้รัสเซียดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวมากขึ้นเพราะตัวแสดง ระดับภายในประเทศและตัวแสดงระดับระหว่างประเทศ เพราะในสมัยแรกๆรัสเซียยังยินดีที่จะ เสร็จตามปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น ค.ศ. 1956 ซึ่งรัสเซียตกลงที่จะคืน เกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมซึ่งเป็นสองเกาะเล็กให้ญี่ปุ่น แต่ท่าทีของรัสเซียในสมัยที่สองได้ เปลี่ยนแปลงไป รัสเซียยังคงยืนกรานอำนาจอธิปไตยเหนือหมู่เกาะคูริลและแสดงท่าทีแข็งกร้าวที่ จะไม่คืนแม้แต่เกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมให้ญี่ปุ่น

บทบาทของตัวแสดงระดับภายในประเทศที่มีผลอย่างมากต่อท่าทีของรัสเซีย คือ สภา คูมาซาคาลินส์ซึ่งต่อต้านการยกหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่นส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายในรัสเซีย เพราะ ในตอนแรกรัฐบาลซึ่งนำโดยประธานาธิบดีปูตินมีท่าทีประนีประนอมต่อการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่ เกาะคูริล ส่วนบทบาทตัวแสดงระดับระหว่างประเทศที่สำคัญคือสหรัฐอเมริกาที่เป็นพันธมิตรหลัก ของญี่ปุ่น ยิ่งทำให้รัสเซียหวั่นเกรงเรื่องความมั่นคงเพราะหากรัสเซียยกหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกาอาจจะเข้ามาตั้งฐานทัพในหมู่เกาะคูริลได้ในอนาคต บทบาทของตัวแสดงระดับ สาขาวิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ลายมือชื่อนิสิต
ปีการศึกษา 2561 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก



22334952

CD :Thesis 5880615224 thesis / rev: 18072562 23:17:36 / seq: 18

5880615224 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORD:

Narawadee Suwannakoot : Russian Foreign Policy towards the Kurile Islands during 2000-2008. Advisor: Assoc. Prof. Chookiat Panaspornprasit, Ph.D.

This thesis studies factors that contribute to Russia's tough foreign policy towards Kuril Islands under President Vladimir Putin during 2000 – 2008. The researcher studies potential factors at 3 levels as follows 1) individual level actors 2) domestic level actors 3) international level actors. The researcher aims to find factors that play major role in Russia's harsh attitudes toward Kuril Islands. In the early days of President Putin's presidency, Russia has tried to resolve the dispute. The turning points occur when Russia has begun to develop the economy on the islands, and set up military service with the main goal of security.

This Thesis's finding is that factors contributing to Russia's tough policy being domestic level and international level actors, Russia initially agrees to return Shikotan & Habomai islands to Japan based on the Soviet-Japanese Joint Declaration in 1956. Later, Russia under President Putin's second term, continues claiming sovereignty over Kuril Islands and drops the plan of returning Shikotan & Habomai islands.

Domestic actors have major impact on Russia's attitude, especially the Duma Zakhals Council which has opposed granting Kuril Islands to Japan, causing conflicts within Russia. The government, led by President Putin, is initially willing to

Field of Study: International Relations Student's Signature

Academic Year: 2018 Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีด้วยความกรุณาจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ พันธ์ประสิทธิ์ ที่คอยให้คำแนะนำ แนวคิด รวมทั้งแนะแนวแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆตั้งแต่เริ่มหัวข้อวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วง ผู้วิจัยต้องขอกราบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากตัวผู้วิจัยเองต้องยอมรับว่าข้อมูลในงานวิจัยมีอย่างจำกัดแต่การที่ได้ท่านอาจารย์คอยชี้แนะแนวทางทำให้สามารถมองเห็นภาพรวมและแก้ไขงานวิจัยจนสำเร็จ รวมทั้งผู้วิจัยขอขอบคุณท่านอาจารย์ประธานกรรมการ ศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำชูและท่านอาจารย์กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สักรินทร์ นิยมศิลป์ ที่ให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางแก้ไขและจัดลำดับความคิดจนสามารถปรับแก้วิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอขอบคุณพี่ๆเจ้าหน้าที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภาควิชาวามสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พี่เอ พี่อะตอมที่คอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือทุกอย่าง และคอยให้กำลังใจในวันที่ท้อแท้จนกลับมาเข้มแข็งได้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบิดา มารดา พี่สาว น้องสาว คุณย่า พี่เขย หลานชายทั้งสอง และทุกคนในครอบครัวที่ให้ความสนับสนุนทุกอย่างตลอดระยะเวลา 4 ปี รวมทั้ง คุณบภาพ คุณจิตตินันท์ น้องเซเว่น น้องเพชร และเพื่อนๆทุกคนโดยเฉพาะนางสาวสุชาดา เลี้ยงชูศักดิ์ที่ให้กำลังใจและช่วยเหลือมาตลอด และขอขอบคุณห้องสมุด คณะรัฐศาสตร์ที่อำนวยความสะดวกให้ผู้วิจัยสามารถทำงานได้อย่างราบรื่น

นราวดี สุวรรณภู

สารบัญ

	หน้า
.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่ 1	1
บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.1.1 การแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลในอดีต	2
1.1.2 นโยบายต่างประเทศของรัสเซีย	3
1.1.3 ความสำคัญของหมู่เกาะคูริล.....	5
1.2 คำถามของการวิจัย	9
1.3 สมมติฐานการวิจัย	10
1.4 วัตถุประสงค์	10
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	10
1.6 วิธีวิจัย.....	10
1.7 คำโครงการนำเสนอ	11
บทที่ 2	13
การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎี.....	13
2.1 การทบทวนวรรณกรรม.....	13

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	27
บทที่ 3	30
การกำหนดนโยบายต่างประเทศระดับปัจเจกบุคคล	30
3.1ระดับปัจเจกบุคคล	30
3.1.1 ระบอบการปกครองส่งผลต่ออำนาจในการกำหนดนโยบายของผู้ผู้นำ.....	30
3.1.2 ระดับความสนใจของผู้นำต่อนโยบายต่างประเทศ.....	31
3.1.3 สถานการณ์วิกฤตการณ์.....	34
3.1.4 ลักษณะบุคลิกภาพของผู้ผู้นำ.....	35
3.1.5 ผู้นำที่มีประสบการณ์ทางการทูต	37
3.1.6 ความเชี่ยวชาญของผู้ผู้นำ.....	41
3.1.7 รูปแบบของตัวแปรที่ผู้นำคำนึง	42
3.1.8 ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม	43
บทที่ 4	51
ตัวแสดงระดับภายในประเทศ.....	51
4.1 ตัวแสดงภายในประเทศ	51
4.1.1 ฝ่ายบริหาร	52
4.1.2 ฝ่ายนิติบัญญัติ.....	62
4.1.3 ฝ่ายตุลาการ.....	63
4.1.4 สื่อ	63
4.1.5 องค์กรปกครองในส่วนภูมิภาค.....	64
4.1.6 กลุ่มก่อการร้าย.....	66
4.1.7 ประชาชน.....	67
4.2 คุณลักษณะแห่งชาติ.....	68
4.2.1 ขนาด.....	68



22334952

4.2.2	ทรัพยากรธรรมชาติ	68
4.2.3	ภูมิศาสตร์.....	69
4.2.4	ลักษณะประชากร.....	70
4.2.5	ระบบการเมือง.....	70
4.2.6	ความสามารถทางทหาร	71
4.2.7	ความสามารถทางเศรษฐกิจ	71
บทที่ 5	74
ตัวแสดงระดับระหว่างประเทศ	74
5.1	ตัวแสดงระดับระหว่างประเทศ.....	74
5.1.1	สหรัฐอเมริกา.....	74
5.1.2	จีน.....	77
5.1.3	คาบสมุทรเกาหลี	80
5.1.4	กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช.....	81
5.1.5	องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้.....	82
5.1.6	องค์การสหประชาชาติ.....	82
5.2	ระบบระหว่างประเทศ.....	83
บทที่ 6	95
สรุปผล	95
บรรณานุกรม	102
ประวัติผู้เขียน	112



22334952

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

รัสเซียเป็นมหาอำนาจประเทศหนึ่งในภูมิภาคแปซิฟิกมาอย่างยาวนาน เนื่องจากแผ่นดินกว่าสองในสามของรัสเซียอยู่ในภูมิภาคแปซิฟิก ทำให้ภูมิภาคแปซิฟิกมีความสำคัญต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย โดยเห็นได้จากการขยายอาณาเขตของรัสเซียในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ใน ค.ศ. 1639 ต่อมา ในศตวรรษที่ 17 นักสำรวจชาวรัสเซียได้พิชิตแหลมคัมชัตคาและเดินทางมาถึงหมู่เกาะคูริล¹ รัสเซียให้ความสำคัญกับกองทัพเรือในภูมิภาคแปซิฟิกอย่างมาก ในช่วงที่รัสเซียขยายอิทธิพลในภูมิภาคแปซิฟิกนั้นตรงกับช่วงที่ญี่ปุ่นปิดประเทศ ทำให้รัสเซียมีอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิกมากขึ้น

ต่อมา เมื่อญี่ปุ่นเริ่มเปิดประเทศโดยลงนามในสนธิสัญญาคานากาวะ (Treaty of Kanakawa)² กับสหรัฐอเมริกาใน ค.ศ. 1854 ญี่ปุ่นพัฒนาตนเองขึ้นเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิก ทำให้ต้องแข่งขันความเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิกกับรัสเซีย แม้ใน ค.ศ. 1855 รัสเซียและญี่ปุ่นได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน แต่ความสัมพันธ์เป็นคู่แข่งมากกว่าพันธมิตร โดยเป็นการแข่งขันเพื่อขยายอิทธิพลในภูมิภาคแปซิฟิกและขยายดินแดนอีกด้วย³ ในระหว่างค.ศ. 1904 ถึง 1905 รัสเซียพ่ายแพ้แก่ญี่ปุ่นในสงครามระหว่างรัสเซีย-ญี่ปุ่น ความพ่ายแพ้ครั้งนี้ทำให้เกิดภูมิของรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิกลดลงและสร้างความเจ็บช้ำฝึงใจให้กับรัสเซีย

หมู่เกาะคูริลตั้งอยู่ตอนเหนือสุดของเกาะฮอกไกโด ซึ่งเป็นเกาะที่อยู่ตอนเหนือสุดของญี่ปุ่น ในอดีตญี่ปุ่นถือสิทธิ์ครอบครองหมู่เกาะเหล่านี้จนกระทั่งในค.ศ. 1945 อดีตสหภาพโซเวียตได้เข้ายึดครองหมู่เกาะคูริลโดยได้รับการสนับสนุนจากอดีตประธานาธิบดีแฟรงคลิน ดี. รูสเวลต์ แห่งสหรัฐอเมริกา เพื่อตอบแทนอดีตสหภาพโซเวียตที่เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 หลังจากอดีตสหภาพโซเวียตได้ยึดหมู่เกาะคูริลในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 พลเมืองชาวญี่ปุ่นซึ่งเคยอาศัยมาก่อนได้ถูกขับไล่ออกจากหมู่เกาะ ทำให้ความขัดแย้งระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่นในกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล

¹ Geral Segal, *Soviet Union and the Pacific*, (Cambridge: Unwin Hyman, Inc, 1990). p. 17.

² Ibid., p. 21.

³ Ibid., p. 23.

ซึ่งประกอบด้วย เกาะชิโกตัน (Shikotan) เกาะฮาโบไม (Habomai) เกาะเอโตรอฟุ (Etorofu) และ เกาะคุนาชิริ (Kunashiri) ดำเนินมาอย่างยาวนานตั้งแต่ ค.ศ. 1945⁴

1.1.1 การแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลในอดีต

ความพยายามในการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล เริ่มจากในสมัยอดีตประธานาธิบดีนิกิตา ครุสชอฟ ซึ่งเป็นช่วงที่สถานการณ์ในอินโดจีนผ่อนคลายลงเพราะข้อตกลงเจนีวาใน ค.ศ. 1954 และ วิสัยทัศน์ของผู้นำที่เปิดกว้าง การปรับความสัมพันธ์ระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่นในครั้งนั้นทำให้เกิดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น (The Soviet – Japanese Joint Declaration) ใน ค.ศ. 1956 โดยมีข้อสรุปสำคัญ 9 ประการ ได้แก่ 1. การสิ้นสุดของภาวะสงครามระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น 2. การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน 3. การให้ปฏิบัติตามหลักการที่ระบุในกฎบัตรสหประชาชาติ 4. อดีตสหภาพโซเวียตสนับสนุนการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของญี่ปุ่น 5. เซลยสงครามญี่ปุ่นที่ถูกจับและยังอยู่ในอดีตสหภาพโซเวียตจะถูกส่งกลับญี่ปุ่นทั้งหมด 6. อดีตสหภาพโซเวียตยกเลิกสิทธิค่าปฏิกรรมสงครามที่จะได้รับจากญี่ปุ่น 7. รื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการค้าบนพื้นฐานความเป็นมิตร 8. ยืนยันในข้อตกลงด้านการประมง และ 9. อดีตสหภาพโซเวียตตกลงที่จะคืนเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตัน แต่การปรับความสัมพันธ์ครั้งนี้นักกลับไม่ประสบผลสำเร็จเพราะญี่ปุ่นต้องการเรียกร้องคืนทั้ง 4 เกาะแต่ในปฏิญญาระบุจะคืนเพียง 2 เกาะเท่านั้น⁵

หลังจากการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตทำให้รัสเซียสูญเสียเมืองท่าชายฝั่งทะเลสู่ทะเลบอลติกและทะเลดำ ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญสู่ยุโรปและโลกภายนอก นโยบายต่างประเทศของรัสเซียหลังสงครามเย็นหันเหไปสู่โลกตะวันตกและไม่ให้ความสำคัญมากนักกับภูมิภาคแปซิฟิก แต่นโยบายนิยมตะวันตกกลับทำให้บทบาทมหาอำนาจของรัสเซียลดลง เนื่องจากโลกตะวันตกพยายามขยายอิทธิพลสู่กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช จากสถานการณ์ระหว่างประเทศที่โลกตะวันตกพยายามขยาย

⁴ ยาวลักษณะ คันดิโต, "ทำที่ที่เปลี่ยนแปลงของอดีตสหภาพโซเวียตและสหพันธรัฐรัสเซีย ต่อกรณีพิพาทดินแดนกับญี่ปุ่นระหว่าง ค.ศ.1985-1993," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539).

⁵ Kazuhiko Togo, "The inside Story of the Negotiations on Northern Territories: Five Lost Windows of Opportunity," *Japan Forum* 23 (2011). p. 125.

อำนาจเข้ามา ทำให้ใน ค.ศ. 1992 รัสเซียต้องปรับยุทธศาสตร์ทั้งด้านความมั่นคงและปฏิรูปนโยบายไปยังโลกตะวันออก⁶ ทำให้รัสเซียให้ความสำคัญกับทั้งโลกตะวันตกและโลกตะวันออก

ความเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้มีการปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น โดยเริ่มในสมัยประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน ที่ลงนามในปฏิญญาโตเกียว (Tokyo Declaration) ใน ค.ศ. 1993 และปฏิญญามอสโก (Moscow Declaration) ใน ค.ศ. 1998 เพื่อการเป็นหุ้นส่วนเชิงสร้างสรรค์ และเพื่อแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ทั้งนี้ในปฏิญญามอสโกได้ระบุการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล จุดประสงค์คือการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพภายในค.ศ. 2000 ซึ่งท้ายที่สุดไม่สามารถตกลงกันได้และระบุดังกล่าวจึงจัดตั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกันบนหมู่เกาะพิพาท ทำให้ทางออกกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลดูคลี่คลายมากขึ้น จนเป็นที่คาดหวังว่าในยุครัฐบาลถัดไปกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลจะได้รับการแก้ไขอย่างสมบูรณ์

1.1.2 นโยบายต่างประเทศของรัสเซีย

ความน่าสนใจในการศึกษานโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2008 คือการดำรงตำแหน่งอย่างยาวนานถึงสองสมัยของประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูติน กล่าวคือหลังการเปลี่ยนผู้นำทำให้นโยบายต่างประเทศของรัสเซียมีความแข็งแกร่งและแน่วแน่ขึ้นเนื่องจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการรวบอำนาจทางการเมืองไว้ยังส่วนกลาง⁷ จุดประสงค์หลักของนโยบายต่างประเทศของรัสเซียคือผลประโยชน์แห่งชาติของรัสเซียและสถานะมหาอำนาจของรัสเซียในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การที่รัสเซียมีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ระหว่างยุโรปและเอเชียทำให้รัสเซียต้องแสดงนโยบายที่หลากหลายที่ต้องถ่วงดุลประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิก

นโยบายต่างประเทศของรัสเซียในภาพรวมภายใต้การดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีปูตินให้ความสำคัญกับประเด็นหลักๆ ดังนี้⁸ 1. การสร้างระเบียบโลกใหม่ 2. สร้างความแข็งแกร่งในระบบ

⁶ Watanabe Koji, *Engaging Russia in Asia Pacific* (Tokyo: Japan Center for International Exchange, 1999). p. 12.

⁷ Roger E. Kanet, *Russian Foreign Policy in the 21st Century* (New York: Palgrave Macmillan, 2011). p. 30.

⁸ Francisco J. Ruiz González, "The Foreign Policy Concept of the Russian Federation: A Comparative Study " [online] Available from:

ความมั่นคงระหว่างประเทศ 3. ความสัมพันธ์ในระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ 4. สิทธิมนุษยชน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 5. สนับสนุนข้อมูลสำหรับกิจกรรมนโยบายต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าประเด็นด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจเป็นประเด็นหลักที่รัสเซียให้ความสำคัญ เนื่องจากในวาระแรกประธานาธิบดีปูตินต้องการยกระดับความมั่นคงของประเทศ ทั้งความมั่นคงแห่งชาติ กองทัพ และนโยบายต่างประเทศ ส่วนวาระที่สองเน้นการใช้นโยบายต่างประเทศเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในระดับภูมิภาครัสเซียให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States, CIS) ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มประเทศอดีตสมาชิกสหภาพโซเวียต รองลงมาคือ การให้ความสำคัญกับสหภาพยุโรป นาโต และสหรัฐอเมริกา สำหรับในเอเชียที่รัสเซียให้ความสนใจกับภูมิภาคแปซิฟิกและองค์การระหว่างประเทศ เช่น เอเปก อาเซียน และพันธมิตร เช่น จีนและอินเดีย สำหรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นนั้น การแก้ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลกับญี่ปุ่นยังคงยึดการเจรจาตามกลไกที่มีอยู่โดยรัสเซียจะยังพยายามแก้ไขปัญหาคต่อไป

รัสเซียไม่ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นมากนัก เพราะ ประการแรก รัสเซียไม่ให้ความสำคัญกับนโยบายต่างประเทศในเอเชียมากนัก รัสเซียมองความสัมพันธ์กับเอเชียเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอันดับสอง⁹ ประการที่สอง รัสเซียเชื่อว่าญี่ปุ่นไม่สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศได้อย่างเป็นอิสระ เพราะญี่ปุ่นยังคงเป็นพันธมิตรด้านความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกาที่ยังมีบทบาทกดดันญี่ปุ่น ทั้งสองปัจจัยนี้ทำให้การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นไม่คืบหน้า¹⁰

ในช่วงแรกของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีปูติน มีความพยายามแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลโดยยึดการเจรจาบนพื้นฐานปฏิญญาร่วมระหว่างญี่ปุ่นกับอดีตสหภาพโซเวียต ในค.ศ. 1956 ซึ่งญี่ปุ่นยังยินกรานให้มอบคืนทั้ง 4 เกาะ แต่รัสเซียซึ่งมีความเข้มแข็งทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้นไม่ต้องการความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น ท่าทีที่แข็งกร้าวมากขึ้นของรัสเซียเห็นได้จากข้อโต้แย้งของรัสเซียในค.ศ. 2005ว่าหมู่เกาะคูริลเป็นกรรมสิทธิ์ของรัสเซียและญี่ปุ่นต้องยอมรับอำนาจอธิปไตย

http://www.ieee.es/en/Galerias/fichero/docs_marco/2013/DIEEEM062013_Rusia_ConceptoPoliticaExterior_FRuizGlez_ENGLISH.pdf [26 February 2019]

⁹ Koji, *Engaging Russia in Asia Pacific*, p. 23.

¹⁰ Chris Miller, "Japan-Russia Relations: The View from Moscow," *The German Marshall Fund of the United States*, 001 (2017). p. 2.

ของรัสเซียเหนือหมู่เกาะคูริล¹¹ นอกจากนี้ การที่ผู้นำมีทีมที่ปรึกษาและหน่วยงานต่างๆ เช่น สภาความมั่นคง กระทรวงการต่างประเทศ หน่วยข่าวกรองต่างๆ ทั้งหน่วยต่อต้านข่าวกรองของรัสเซีย (FSB) สำนักงานข่าวกรองต่างประเทศ (SVR) หน่วยสืบราชการลับทางทหาร (GRU) กระทรวงกลาโหม (MO) และกองทัพรัสเซีย ทำให้การกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลไม่สอดคล้องกัน

1.1.3 ความสำคัญของหมู่เกาะคูริล

ความสำคัญของหมู่เกาะคูริลแบ่งเป็น 3 ด้านด้วยกัน คือ ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านเกียรติภูมิศักดิ์ศรี ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายตามลำดับดังนี้

ด้านความมั่นคง แบ่งความสำคัญออกเป็น 5 ประการ คือ ประการแรก หมู่เกาะคูริลมีความสำคัญด้านภูมิรัฐศาสตร์¹² เพราะตั้งแต่ในสมัยอดีตสหภาพโซเวียตได้วางระบบป้องกันความมั่นคงที่มีประสิทธิภาพสูงโดยเริ่มตั้งแต่หมู่เกาะคูริลไปจนถึงวลาดิวอสต็อกและมีฐานทัพรัสเซียซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียง หมู่เกาะคูริลมีช่องแคบที่มีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การรบของรัสเซียและทะเลโอคอตสค์เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ซึ่งช่วยให้กองทัพเรือรัสเซียเข้าถึงภูมิภาคแปซิฟิกได้ หากญี่ปุ่นได้รับหมู่เกาะคูริลไปจะส่งผลให้รัสเซียไม่สามารถปกป้องเขตแดนในรัสเซียตะวันออกไกลซึ่งกระทบต่อความมั่นคงของรัสเซียในภูมิภาค

ประการที่สอง การยอมยกหมู่เกาะคูริลให้แก่ญี่ปุ่นจะถือว่ารัสเซียยอมแพ้แก่สหรัฐอเมริกาในทางอ้อม เพราะสหรัฐอเมริกาเป็นพันธมิตรสำคัญของญี่ปุ่นและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น

ประการที่สาม รัสเซียยึดถือผลการตัดสินของสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นหลัก ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นเคยใช้หมู่เกาะคูริลเป็นฐานทัพในการรุกรานประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะการโจมตีท่าเพิร์ล (Pearl Harbor) ค.ศ. 1941 และโจมตีเรือฝ่ายพลเรือนของสหภาพโซเวียตระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 แม้ว่าในขณะนั้นสนธิสัญญาความเป็นกลางระหว่างสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่นยังบังคับให้อยู่ในขณะนั้น ดังนั้นในมุมมองของรัสเซียการที่ญี่ปุ่นแพ้สงครามและต้องสูญเสียดินแดนให้แก่รัสเซียก็เป็นเรื่องที่ถูกต้องแล้ว

¹¹ Dmitry Gorenburg, "The Southern Kuril Islands Dispute," *Ponars Eurasia*, 226 (September 2012). p. 3.

¹² Sputniknews, "Five Reasons Why Russia Cannot Give Kurils Islands to Japan " [online] Available from: <https://sputniknews.com/politics/201609121045235663-kuril-islands-russia-japan/> [12 September 2016]

ประการที่สี่ ในสมัยที่ 2 ของประธานาธิบดีปูติน ตั้งแต่ ค.ศ. 2007 รัสเซียได้เพิ่มการควบคุม หมู่เกาะคูริลด้วยโครงการพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจบนหมู่เกาะ¹³ โดยมีเป้าหมายด้านความมั่นคงและยุทธศาสตร์เป็นหลักเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันหมู่เกาะโดยมีหน่วยทหารปืนใหญ่ที่ 18 ซึ่งประจำการอยู่บนเกาะเอโดโรฟูและเกาะคุนาชิริแม้จะไม่มี ความขัดแย้งหรือการใช้กำลังบนหมู่เกาะพิพาท แต่แสดงให้เห็นว่ารัสเซียต้องการข่มขวัญญี่ปุ่น รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานบนหมู่เกาะคูริลให้ทันสมัย มีการก่อสร้างท่าเรือ โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปเพื่อการประมงและสนามบิน การปรับปรุงโครงสร้างครั้งนี้มีนัยสำคัญเพื่อเชื่อมโยงหมู่เกาะคูริลกับแผ่นดินใหญ่ของรัสเซีย ยิ่งสร้างความตึงเครียดระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น

ประการสุดท้ายคือ รัสเซียต้องเผชิญกับความท้าทายจากสถานการณ์ภายในประเทศ ภัยคุกคามด้านความมั่นคงที่รัสเซียเผชิญคือโจมตีจากกลุ่มกบฏเชเชเนียโจมตีโรงเรียนที่บาสถานในค.ศ. 2004 สถานการณ์ภายในภูมิภาคคือการปฏิวัติสีในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชและสถานการณ์ระหว่างประเทศที่รัสเซียต้องเผชิญคือสหรัฐอเมริกาครองตำแหน่งเจ้าโลก โดยมีเงินผงาดขึ้นมาท้าทาย ส่วนรัสเซียอยู่ในสภาพร่อแร่เพราะอยู่ในเปลี่ยนผ่าน ในช่วงแรกรัสเซียพยายามกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาแต่ความสัมพันธ์ไม่เป็นดังที่คาดหวัง จึงหันไปกระชับความสัมพันธ์กับจีน

การผงาดขึ้นของจีนส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นต้องการปรับความสัมพันธ์กับรัสเซียเพราะการเป็นมิตรกับรัสเซียจะเป็นผลดีต่อญี่ปุ่น เพราะช่วยลดความเข้มแข็งของจีนในภูมิภาคแปซิฟิกอีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนยังคงตึงเครียด ญี่ปุ่นจึงคาดหวังว่ารัสเซียจะมองจีนเป็นภัยคุกคามและหันมากระชับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น และญี่ปุ่นยังหวังว่าการเป็นพันธมิตรกันจะทำให้การเจรจาส่งคืนหมู่เกาะพิพาททำได้ง่ายขึ้น แต่รัสเซียไม่ได้มองว่าเงินเป็นภัยคุกคามรัสเซีย รัสเซียเลือกถ่วงดุลจีนโดยการผูกมิตรกับอินเดียและเวียดนามซึ่งทั้งคู่มีปัญหาเรื่องพรมแดนกับจีนมากกว่าที่จะเลือกเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น เพราะรัสเซียยังคงกังวลต่ออิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่มีอิทธิพลสูงต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น

ด้านเศรษฐกิจ รัสเซียพยายามแยกเรื่องเศรษฐกิจออกจากกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลโดยตรง รัสเซียต้องการการลงทุนจากต่างประเทศ เพราะหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต รัสเซียสูญเสียทรัพยากรในทวีปยุโรปและภูมิภาคเอเชียกลาง ทำให้ทรัพยากรในรัสเซียตะวันออกไกลและไซบีเรียมีความสำคัญมากขึ้น ดังนั้น รัสเซียจึงมุ่งหวังพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

¹³ Celine Pajon, Japan-Russia: Toward Strategic Partnership?, (Paris: Ifri, 2013). p. 16.

และให้ประเทศเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาครัสเซียตะวันออกไกล¹⁴ อีกทั้งรัสเซียต้องการถ่วงดุลความสัมพันธ์กับโลกตะวันตก รัสเซียจึงหวังว่าความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจกับภูมิภาคแปซิฟิกจะทำให้รัสเซียไม่ต้องพึ่งพิงแต่ลูกค้ากลุ่มเดิม

ปัจจัยเรื่องเศรษฐกิจจึงมักถูกอ้างเสมอว่ารัสเซียยอมจำนนต่อญี่ปุ่นในฐานะเป็นเงื่อนไขการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล เพราะรัสเซียต้องการเงินลงทุนจากต่างชาติ อย่างไรก็ตามแม้รัสเซียต้องการเงินลงทุน แต่ญี่ปุ่นก็ไม่สามารถโน้มน้าวให้รัสเซียส่งมอบหมู่เกาะพิพาทคืนแก่ญี่ปุ่นได้ เพราะเหตุผลบางประการดังนี้

ประการแรก เศรษฐกิจญี่ปุ่นไม่ได้ทรงพลังเช่นในอดีตอีกต่อไป จีนเริ่มทรงพลังขึ้นมาในภูมิภาคและรัสเซียมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจมากขึ้น รัฐบาลรัสเซียมีบทบาทสูงในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับทรัพยากรพลังงาน และรวบอำนาจศูนย์กลางไว้ที่กรุงมอสโกและทำลายฐานอำนาจผู้มีอิทธิพล เช่น การจับกุมนายมิคาอิล โคโดร์คอฟสกี เจ้าของบริษัทน้ำมันยูโคส¹⁵ รัสเซียกลายเป็นประเทศมหาอำนาจด้านพลังงานโดยใช้ทรัพยากรด้านพลังงานในการสร้างอิทธิพลและต่อรองกับประเทศคู่ค้า

ประการที่สอง ญี่ปุ่นไม่ใช่ประเทศเดียวที่เอื้อผลประโยชน์ในการลงทุนให้กับรัสเซีย¹⁶ เนื่องจากนอกเหนือจากโลกตะวันตกรัสเซียมีจีนเป็นพันธมิตรหลักด้านการค้าที่ใหญ่ที่สุดของรัสเซีย แต่รัสเซียก็มีความกังวลบางประการต่อจีนคือกังวลเรื่องแรงงานอพยพที่ไหลทะลักเข้ามาข้ามพรมแดน

ประการที่สาม ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเป็นเพียงหนึ่งในกลยุทธ์ที่ต้องการขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเพื่อยกระดับภาพลักษณ์รัสเซีย เพราะรัสเซียพยายามที่จะกระจายตลาดส่งออกพลังงานนอกเหนือจากยุโรปซึ่งเป็นกลุ่มลูกค้าเดิม รัสเซียมองว่าการจัดตั้งองค์การพหุภาคีความร่วมมือในภาคพลังงานเป็นวิธีการในการยกระดับภาพลักษณ์รัสเซียในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก นั่นคือเหตุผลที่รัสเซียต้องการความร่วมมือกับประเทศต่างๆมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

¹⁴ Ian Antony, Russia and Asia: The Emerging Security Agenda (Oxford: Oxford University Press, 1999). p. 278.

¹⁵ จิตติภัทร พูนขำ, "พลังงานกับอำนาจ: ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับสหภาพยุโรปภายใต้จักรวรรดิสหรัฐอเมริกา," วารสารสังคมศาสตร์ 39, 1 (มกราคม 2551): 12.

¹⁶ Jame D.J. Brown, Japan, Russia and Their Territorial Dispute: The Northern Delusion (London: Routledge, 2016). p. 4.

ตัวอย่างเหตุการณ์ที่แสดงถึงความไม่ลงรอยกัน เช่น ในค.ศ. 2003 นายกรัฐมนตรีจุนอิชีโร โคะอิซุมิเสนอการลงทุนเพื่อก่อสร้างท่อส่งพลังงานระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นโดยยึดเส้นทางแปซิฟิก¹⁷กับรัสเซีย แต่รัสเซียกลับเลือกข้อเสนอของจีนที่เสนอให้สร้างท่อส่งพลังงานจากไซบีเรียตะวันออกไปยังจีนตอนเหนือ เหตุผลคือรัสเซียต้องการถ่วงดุลสหรัฐอเมริกาจึงเลือกกระชับความสัมพันธ์กับจีน และจีนเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย¹⁸และมีกำลังซื้อสูงแต่มีความยุ่งยากในการเจรจาตกลง

นอกจากนี้ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจะหว่างรัสเซียกับจีนและรัสเซียกับเกาหลีใต้พัฒนาได้เร็วกว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจะหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น แต่การค้าระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเริ่มดีขึ้นใน ค.ศ. 2003 และถึงจุดสูงสุดใน ค.ศ. 2008 ทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นลูกค้าที่สำคัญอันดับสองของรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิก สิ่งที่ดึงดูดใจรัสเซียในการค้าขายกับญี่ปุ่นคือญี่ปุ่นมีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ มีเงินลงทุนและเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ จะเห็นได้ว่ากลุ่มธุรกิจของญี่ปุ่นที่เข้ามาลงทุนกับรัสเซียแทบจะไม่ได้พิจารณากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นหลัก แต่มีปัญหาเรื่องความยุ่งยากต่อการลงทุนและปัญหาคอร์ปชั่นเป็นหลักที่เป็นสิ่งกีดขวางต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

ด้านเกียรติภูมิศักดิ์ศรี รัสเซียเผชิญกับปัญหาการก่อการร้ายภายในประเทศจากกรณีกุ่มกบฏเชเชนที่เข้ายึดโรงละครและโรงเรียนใน ค.ศ. 2004 ที่ก่อให้เกิดโศกนาฏกรรมครั้งใหญ่ ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของประชาชน รวมทั้งการที่ประธานาธิบดีปูตินชูเรื่องชาตินิยมเพื่อปลุกเร้าความรักชาติ ทำให้ชาวรัสเซียหวงแหนดินแดน โดยเฉพาะเรื่องเกียรติภูมิแห่งชาติของรัสเซีย รัสเซียเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ มีดินแดนที่กว้างใหญ่ การสูญเสียดินแดนเป็นเรื่องที่กระทบต่อเกียรติภูมิแห่งชาติ และรัสเซียต้องประสบกับเหตุการณ์ในอดีตหลายเหตุการณ์ เช่น การแพ้สงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1904 ถึง 1905 ทำให้เกียรติภูมิของรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิกลดลง และการล่มสลายของสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 ทำให้สภาพจิตใจชาวรัสเซียยิ่งเปราะบางมากยิ่งขึ้น ความภาคภูมิใจในชาติลดลง¹⁹ หลังจากประธานาธิบดีปูตินขึ้นดำรงตำแหน่ง เขาวางยุทธศาสตร์แก้ปัญหาเศรษฐกิจและวางสถานะรัสเซียให้กลับมาเป็นมหาอำนาจอีกครั้ง ช่วยเยียวยาความรู้สึกของชาวรัสเซีย ทำให้ชาวรัสเซียมีความหวังว่ารัสเซียจะต้องกลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง การสูญเสียดินแดนจึงเป็นเรื่องที่รัสเซียยอมไม่ได้จึงเป็นสาเหตุว่ารัสเซียต้องดำรงซึ่งเกียรติภูมิแห่งชาติไม่อาจอ่อนข้อให้ญี่ปุ่นได้

¹⁷ Paradorn Rangsimaporn, *Russia as an Aspiring Great Power in East Asia: Perceptions and Policies from Yeltsin to Putin* (New York: Palgrave Macmillan, 2009). p. 146.

¹⁸ Celine Pajon, 'Japan-Russia: Toward Strategic Partnership?', p. 9.

¹⁹ et al Juliet Kaarbo, eds, , *Foreign Policy in Comparative Perspective: Domestic and International Influences on State Behavior* (London: Sage, 2013). p. 98.

จากเหตุผลทั้งหมดส่งผลให้หมู่เกาะคูริลมีความสำคัญมากต่อรัสเซีย ด้านความมั่นคง หมู่เกาะคูริลมีความสำคัญด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่ใช้ในการป้องกันประเทศ ประการที่สอง รัสเซียเชื่อว่าญี่ปุ่นไม่สามารถดำเนินนโยบายต่างประเทศได้อย่างเป็นอิสระ เพราะญี่ปุ่นยังคงเป็นพันธมิตรด้านความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกา สหรัฐอเมริกายังมีบทบาทที่กดดันญี่ปุ่น ประการที่สาม รัสเซียเป็นผู้ชนะในสงครามโลกครั้งที่ 2 รัสเซียจึงถือเอาผลการตัดสินของสงครามเป็นหลัก ประการที่สี่ รัสเซียได้ลงทุนพัฒนาพื้นที่หมู่เกาะคูริลโดยมีเป้าหมายเพื่อความมั่นคงเป็นหลัก บวกกับการเผชิญปัญหาความมั่นคงภายในประเทศคือการก่อการร้ายของกลุ่มกบฏเชเชนและปัญหาความมั่นคงระหว่างประเทศคือการปฏิวัติสีในกลุ่มประเทศเครือเอกราช ปัญหาความมั่นคงทั้งหมดเบี่ยงเบนความสนใจของรัสเซียส่งผลให้การปรับปรุงความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นไม่คืบหน้า

ด้านเศรษฐกิจ รัสเซียพยายามแยกเรื่องเศรษฐกิจออกจากกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ดังนั้นความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นแทบจะไม่ได้รับผลกระทบจากกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล แต่มีปัจจัยอื่นที่ส่งผลกระทบคือ เศรษฐกิจญี่ปุ่นไม่เข้มแข็งเช่นในอดีต จีนเริ่มแข็งแกร่งมากขึ้น ส่วนรัสเซียก็เริ่มประสบความสำเร็จจากการส่งออกพลังงานทำให้เศรษฐกิจรัสเซียเข้มแข็ง รัสเซียมีพันธมิตรทางการค้านอกเหนือจากญี่ปุ่นและมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับจีน กลุ่มธุรกิจญี่ปุ่นที่เข้าไปลงทุนในรัสเซียส่วนมากจะเน้นเรื่องพลังงานซึ่งประสบกับปัญหาภายในรัสเซียทั้งเรื่องความยุ่งยากในการดำเนินกิจการ ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานและปัญหาคอร์รัปชันซึ่งถือเป็นเรื่องที่ขัดขวางต่อการลงทุนของกลุ่มธุรกิจญี่ปุ่นมากกว่ากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล

ด้านเกียรติภูมิศักดิ์ศรี รัสเซียเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน การสูญเสียดินแดนเป็นเรื่องที่เปราะบางและส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของชาวรัสเซีย อีกทั้งรัสเซียกับญี่ปุ่นมีประวัติศาสตร์อันเลวร้ายจากสงครามสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1904 ถึง 1905 ซึ่งยังไม่เลือนหายไปจากจิตใจของชาวรัสเซียบวกกับการเผชิญการล่มสลายของสหภาพโซเวียตยิ่งทำให้ชาวรัสเซียอ่อนไหวต่อประเด็นเกียรติภูมิศักดิ์ศรีของชาติจึงทำให้ยากที่จะแก้ไขปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล

1.2 คำถามของการวิจัย

อะไรเป็นสาเหตุทำให้นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2008 มีท่าทีแข็งกร้าวมากขึ้น



22334952

CT :Thesis 5880615224 thesis / rev: 18072562 23:17:36 / seq: 18

1.3 สมมติฐานการวิจัย

นโยบายต่างประเทศของรัสเซียเน้นยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงมากกว่าด้านเศรษฐกิจทำให้นโยบายต่างประเทศของรัสเซียแข็งแกร่งมากขึ้น

1.4 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้รัสเซียดำเนินนโยบายต่างประเทศที่แข็งแกร่งมากขึ้น ในกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2008

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยต้องการศึกษาความต่อเนื่องของนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่าง ค.ศ.2000 ถึง 2008 เพราะ ค.ศ.2000 เป็นกรอบเวลาที่รัสเซียและญี่ปุ่นต้องลงนามสนธิสัญญาสันติภาพและตรงกับกรขึ้นดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีปูติน ในขณะที่ช่วงเวลา ระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2008 นโยบายต่างประเทศรัสเซียได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำและทีมที่ปรึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งการถ่วงดุลกับสหรัฐอเมริกา รวมทั้งการผงาดขึ้นของจีน ตัวแสดงเหล่านี้ส่งผลให้รัสเซียต้อง มีนโยบายที่หลากหลายและกระทบต่อการกำหนดนโยบายของรัสเซียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในสมัยแรก ของประธานาธิบดีปูติน รัสเซียยังคงพยายามเจรจาแก้ไขปัญหาหมู่เกาะพิพาท แต่ในสมัยที่สองตั้งแต่ ค.ศ. 2004 ถึง 2008 เริ่มมีการพัฒนาเศรษฐกิจบนหมู่เกาะพิพาทและเพิ่มกำลังทหาร

1.6 วิธีวิจัย

- การรวบรวมเอกสาร
 - เอกสารชั้นต้น ได้แก่ ศึกษาหนังสือเกี่ยวกับกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลและสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
 - เอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข่าวสารในหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับรัสเซีย-ญี่ปุ่น ในกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล

1.7 คำโครงการนำเสนอ

คำโครงการนำเสนอของวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้แบ่งออกเป็น 6 บท ได้แก่

บทที่ 1 บทนำ

กล่าวถึงภาพรวมของวิทยานิพนธ์ ได้แก่ ที่มาและความสำคัญ คำถามของการวิจัย สมมติฐาน การวิจัย วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย วิธีวิจัยและคำโครงการนำเสนอ

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนวรรณกรรม แนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างค.ศ. 2000 ถึง 2008 รวมทั้งเหตุการณ์ที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย

บทที่ 3 ตัวแสดงระดับปัจเจกบุคคล

ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศในระดับผู้นำมี 8 ประการ ได้แก่ 1) ระบอบการปกครองส่งผลต่ออำนาจในการกำหนดนโยบายของผู้นำ 2) ระดับความสนใจของผู้นำต่อนโยบายต่างประเทศ 3) สถานการณ์วิกฤตการณ์ 4) ลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำ 5) ผู้นำที่มีประสบการณ์ทางการทูต 6) ความเชี่ยวชาญของผู้นำ 7) รูปแบบของตัวแปรที่ผู้นำคำนึง และ 8) ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม

บทที่ 4 ตัวแสดงภายในประเทศ

ศึกษาคุณลักษณะแห่งชาติและตัวแสดงที่สำคัญต่อการเมืองภายในรัสเซีย เช่น ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ สื่อ การปกครองในส่วนภูมิภาค และกลุ่มก่อการร้าย

บทที่ 5 ตัวแสดงระดับระหว่างประเทศ

ศึกษาระบบระหว่างประเทศและตัวแสดงระดับระหว่างประเทศ ระบบระหว่างประเทศอยู่ในสถานะอนาธิปไตยเป็นสถานะที่ปราศจากอำนาจศูนย์กลางที่จะควบคุมรัฐต่างๆ รัฐจึงต้องพยายามเอาตัวรอด เช่น รัสเซียเป็นพันธมิตรกับจีนเพื่อถ่วงดุลการขยายตัวของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคแปซิฟิก ส่งผลให้การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นไม่คืบหน้าเพราะสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดทำให้รัสเซียหวาดระแวงว่าสหรัฐอเมริกายังอยู่เบื้องหลังญี่ปุ่น

บทที่ 6 สรุปผล

ผลการวิจัยและทางออกในการแก้ไขปัญหาในอนาคต วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2008 ทั้ง 3

ระดับ ระดับปัจเจกบุคคล ระดับตัวแสดงภายในประเทศ และตัวแสดงระดับระหว่างประเทศ ว่าส่งผล
ให้นโยบายต่างประเทศรัสเซียแข็งกร้าวขึ้นอย่างไรและเสนอแนะว่าในอนาคตทั้งสองประเทศควร
แก้ปัญหาอย่างยั่งยืนอย่างไร



22334952

CU Thesais 5880615224 thesis / recv: 18072562 23:17:36 / seq: 18

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎี

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่จะใช้ในการศึกษา
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้

2.1 การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยและวรรณกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาท
หมู่เกาะคูริลนั้นมีจำนวนจำกัด ผู้วิจัยจึงต้องอาศัยการศึกษานโยบายต่างประเทศของรัสเซียแล้วนำมา
วิเคราะห์ ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาในบทนี้ออกเป็น 2 ประเด็น ประเด็นแรกคือการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัย
แบ่งหมวดหมู่วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1.วรรณกรรมที่ศึกษานโยบายต่างประเทศ
ของรัสเซีย 2.วรรณกรรมที่ศึกษานโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อภูมิภาคแปซิฟิก 3.วรรณกรรมที่
ศึกษานโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อญี่ปุ่น 4.วรรณกรรมที่ศึกษากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล

1. วรรณกรรมที่ศึกษานโยบายต่างประเทศของรัสเซีย ผู้วิจัยศึกษาหนังสือ Foreign Policy
Analysis: A Comparative Introduction ในบทที่ 2 Russia Foreign Policy: A Quest for Great
Power Status in a Multipolar World โดย Mariya Omelicheva ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับสถานะ
ของรัสเซียในโลกที่มีหลายขั้วอำนาจ การบริหารงานรัสเซียภายใต้ประธานาธิบดีปูติน ที่มีเป้าหมาย
เพื่อสร้างรัสเซียเป็นรัฐที่มีความมั่นคงและมีความมุ่งมั่นที่จะนำรัสเซียกลับสู่สถานะเดิมในฐานะ
มหาอำนาจในการเมืองโลก

นโยบายต่างประเทศรัสเซียในยุคประธานาธิบดีปูตินแตกต่างไปจากยุคเดิมเพราะเหตุผล 2
ประการ ประการแรก รัสเซียไม่ใช่รัฐที่อ่อนแอต่อไปเพราะมีการฟื้นฟูความสามารถทางการทหาร
ประการที่สอง รัสเซียพยายามสร้างความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
เพื่อท้าทายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่ควบคุมระเบียบการเมืองและเศรษฐกิจโลก การที่รัสเซียให้
ความสำคัญกับความมั่นคงเป็นหลักทำให้การกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่
เกาะคูริลระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2008 มีความแข็งกร้าวมากขึ้น เห็นได้จากก่อนการเยือนญี่ปุ่นอย่าง
เป็นทางการครั้งแรกใน ค.ศ. 2000 ประธานาธิบดีปูตินได้เยือนเมืองยูซโนซาคาลินส์ (Luzhno-
Sakhalin) บนเกาะซาคาลินส์ เนื่องจากวันที่ 3 กันยายน เป็นวันหยุดแห่งชาติที่รำลึกถึงชัยชนะของ

อดีตสหภาพโซเวียตเหนือญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากปัจจัยด้านความมั่นคง ก็มีประเด็นชาตินิยมของชาวรัสเซียที่ต้องพบกับประวัติศาสตร์อันเจ็บปวด เช่น การพ่ายแพ้สงคราม การล่มสลายของสหภาพโซเวียต การสูญเสียพันธมิตรของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชและการที่สหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจเดียว ทำให้ความภาคภูมิใจในเกียรติภูมิแห่งชาติลดลง ทำให้ประชาชนรัสเซียต้องพึ่งพิงชาตินิยมเพื่อปกป้องรักษาเกียรติภูมิแห่งชาติ

ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่านโยบายต่างประเทศของรัสเซียไม่ว่าจะในสมัยใดล้วนให้ความสำคัญกับภูมิรัฐศาสตร์เพราะรัสเซียมีดินแดนที่กว้างใหญ่แต่ไม่มีเส้นแบ่งเขตพรมแดนตามธรรมชาติที่ช่วยป้องกันภัย ดังนั้นการขยายเขตพรมแดนออกไปให้กว้างไกลมากที่สุดจึงเป็นวิธีป้องกันภัยจากการถูกโจมตีซึ่งจะช่วยให้รัสเซียปลอดภัยและมั่นคง รัสเซียมีความกังวลเรื่องเขตพรมแดนเพราะรัสเซียเผชิญกับศัตรูที่มากบกรุกดินแดนเสมอในอดีต ดังนั้นกลยุทธ์ของรัสเซียคือการขยายดินแดนเพื่อคงอำนาจอธิปไตยเหนือเขตพรมแดน การทำสงครามกับจอร์เจียใน ค.ศ. 2008 เป็นการแสดงให้เห็นว่ารัสเซียไม่ได้อ่อนแออีกต่อไปและรัสเซียพร้อมจะจัดการอย่างเด็ดขาดกับภัยคุกคามความมั่นคงที่จะกระทบต่อภาพลักษณ์และชื่อเสียงของรัสเซียบนเวทีโลก

หนังสือ *Russian Foreign Policy : The Return of Great Power Politics* โดย Jeffrey Mankoff (2009) อธิบายนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในการกลับมาเป็นมหาอำนาจโดยชี้ให้เห็นว่าเป้าหมายสำคัญของนโยบายต่างประเทศของรัสเซียภายใต้ประธานาธิบดีปูติน คือการสนับสนุนผลประโยชน์สูงสุดของรัสเซียในฐานะมหาอำนาจและเป็นศูนย์กลางอีกแห่งหนึ่งของโลกสมัยใหม่ โดยการสร้างความมั่นคงของประเทศและความเข้มแข็ง นโยบายต่างประเทศของรัสเซียและนโยบายความมั่นคงแห่งชาติมีความสัมพันธ์กันมากเพราะได้ระบุถึงอุดมการณ์ของรัสเซียในนโยบายต่างประเทศและการพัฒนาในอนาคตของระเบียบโลก

นโยบายต่างประเทศของรัสเซียให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์แบบทวิภาคีโดยเฉพาะการเจรจากับรัฐใหญ่ๆ เช่น สหรัฐอเมริกา จีน อินเดีย รัสเซียจะใช้การเจรจารูปแบบทวิภาคีแม้แต่การจัดการกับปัญหาข้ามชาติ เช่นการก่อการร้ายรัสเซียก็แก้ปัญหาภายใต้ข้อตกลงทวิภาคีเนื่องจากการเจรจารูปแบบทวิภาคีทำให้รัสเซียไม่ถูกจำกัดอำนาจในการแสดงความคิดเห็น ส่วนการเจรจาแบบพหุภาคีรัสเซียจะให้ความสำคัญต่อองค์กรที่ตนมีอำนาจมากเท่านั้น เช่น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UN Security Council) และกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ 8 ประเทศ (G8)

นโยบายต่างประเทศรัสเซียให้ความสำคัญกับโลกตะวันตกเป็นหลัก ในขณะที่ความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชีย รัสเซียเป็นพันธมิตรกับจีนและอินเดียเป็นหลัก รัสเซียเห็นว่าการเป็นมิตรกับจีนจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจได้ เพราะจีนเป็นลูกค้าพลังงานและนำเข้าอาวุธรายใหญ่ของรัสเซีย ทั้งรัสเซียและจีนร่วมมือกันเพื่อลดการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในเอเชีย

หนังสือเรื่อง Russian Foreign Policy: Interests, Vectors and Sectors โดย Nikolas K. Gvosdev และ Christopher Marsh อธิบายถึงการแก้ไขความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น “รัฐที่ยิ่งใหญ่ไม่มีเพื่อนถาวร มีเพียงผลประโยชน์ที่ถาวร”²⁰ เป็นคำกล่าวของลอร์ดพาลเมอร์สตันที่สะท้อนถึงนโยบายต่างประเทศของรัสเซียที่ยึดผลประโยชน์แห่งชาติเป็นหลักเท่านั้น นโยบายต่างประเทศของรัสเซียยึดเป้าหมายการสร้างรัสเซียใหม่ที่แข็งแกร่งขึ้น โดยการสร้างระบบอำนาจจากบนลงล่างโดยขึ้นอยู่กับความจงรักภักดีต่อประธานาธิบดี โดยประธานาธิบดีทำงานใกล้ชิดกับทีมที่ปรึกษาในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย โดยพิจารณาผลประโยชน์ของรัสเซีย ค่าเสียโอกาส ผลประโยชน์ของแต่ละทางเลือกเพื่อคำนวณยุทธศาสตร์ที่ดีที่สุดในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย

ฝ่ายนิติบัญญัติประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาดุม่า (The State Duma) และสภาสหพันธ์ (The Federation Council) ซึ่งไม่มีอำนาจโดยตรงในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ แต่มีอิทธิพลกำหนดกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศ สภาดุม่าหรือสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจให้สัตยาบันหรือยกเลิกกฎหมายในขณะที่สภาสหพันธ์สามารถตรวจสอบการกระทำเหล่านี้ได้

บทบาทของรัฐมนตรีต่างประเทศรัสเซียซึ่งควรจะมีบทบาทมากที่สุดในการควบคุมและประสานงานนโยบายต่างประเทศ แต่ในความจริงรัฐมนตรีต่างประเทศถูกแทรกแซงด้วยข้อมูลของหน่วยงานอื่นๆ รัฐมนตรีต่างประเทศรัสเซียในสมัยประธานาธิบดีปูตินประกอบด้วยนายอิกอร์ อิวานอฟและนายเซอร์เก ลาฟรอฟ รัฐมนตรีต่างประเทศขึ้นตรงต่อประธานาธิบดี อีกหน่วยงานที่มีบทบาทสูงในการกำหนดนโยบายต่างประเทศคือสำนักงานความมั่นคงแห่งรัฐ (The Security Council) นอกจากนี้ยังมีบทบาทขององค์กรบริหารส่วนภูมิภาคที่ทำหน้าที่ดูแลพื้นที่ห่างไกล รวมทั้งกลุ่มโอลิการ์ช (Oligarch) ซึ่งมีอิทธิพลในการต่อรองผลประโยชน์จากรัฐบาลรัสเซีย รัสเซียมีพื้นที่

²⁰ Nikolas K. Gvosdev and Christopher Marsh, Russian Foreign Policy: Interests, Vectors, and Sectors (Los Angeles: SAGE/CQ Press, 2014). p. 1.

ครอบคลุมทั่วโลกทำให้รัสเซียต้องควบคุมผลประโยชน์ทั้งในยุโรป ตะวันออกกลาง เอเชียกลาง เอเชียใต้และเอเชียแปซิฟิก

ปัจจัยที่ส่งผลในการกำหนดนโยบายต่างประเทศรัสเซีย ประการแรกคือดินแดน เนื่องจากรัสเซียมีอาณาเขตครอบครองมากกว่ารัฐไหนในโลก เนื่องจากพื้นที่มีลักษณะเปิดโล่งทำให้โจมตีได้ง่าย ทำให้รัสเซียแสวงหาพันธมิตรและสร้างเขตกันชนเพื่อปกป้องดินแดน

ประการที่สอง ความกลัวต่อความโดดเดี่ยว รัสเซียกลัวว่าจะถูกโดดเดี่ยวจากโลกภายนอก โดยเฉพาะจากประเทศคู่ค้าสำคัญ

ประการที่สาม การกำหนดนโยบายต่างประเทศต้องช่วยสนับสนุนการพัฒนาภายในประเทศ และช่วยพัฒนารัสเซียให้ทันสมัย รัสเซียต้องการหาพันธมิตรมาเพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ รัสเซียเชื่อมั่นว่าเศรษฐกิจที่ดีจะช่วยรักษาสถานะหนึ่งในมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่บนโลกของรัสเซีย

รัฐธรรมนูญรัสเซีย ค.ศ. 1993 ได้กำหนดโครงสร้างนโยบายต่างประเทศ ภายใต้การควบคุมของประธานาธิบดี ประธานาธิบดีเป็นตัวแทนของประเทศทำหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซียและลงนามในสนธิสัญญาระหว่างประเทศทุกฉบับ ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นมีลักษณะแข่งขันกันตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ตั้งแต่เรื่องเขตแดนมอญโกเลีย-แมนจูเรีย ทั้งคู่ได้หยุดสู้รบและลงนามสนธิสัญญาความเป็นกลางสหภาพโซเวียต-ญี่ปุ่น ในค.ศ. 1941 ญี่ปุ่นพยายามที่จะถอนตัวออกจากสนธิสัญญาหลังจากที่กลุ่มอักษะนำโดยเยอรมนีที่บุกรุกสหภาพโซเวียตหลังจากที่สหภาพโซเวียตพ่ายแพ้แก่เยอรมนีในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1945 สตาลินประกาศว่าข้อตกลงเป็นโมฆะ และพร้อมประกาศสงครามกับญี่ปุ่นและเรียกร้องพันธมิตรในการประชุมยัลตา (Yalta Conference) สตาลินเปิดสงครามในแปซิฟิกเพราะเห็นว่าเป็นโอกาสที่จะได้พื้นที่ยุทธศาสตร์ในภูมิภาคแปซิฟิก สหภาพโซเวียตเปิดฉากโจมตีญี่ปุ่นเริ่มจากแมนจูเรีย ตามด้วยเกาะซาคาลินส์และหมู่เกาะคูริล โดยสหภาพโซเวียตถอนกำลังออกจากแมนจูเรียและเกาหลี ความขัดแย้งกรณีพาทหมู่เกาะคูริลทำให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น

เมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลาย ญี่ปุ่นเชื่อมั่นว่ามีโอกาสที่จะได้หมู่เกาะคูริลกลับคืนเพราะมีการปรับความสัมพันธ์กันในสมัยอดีตประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินแต่สุดท้ายยังไม่สามารถตกลงกันได้ จนกระทั่งเหตุการณ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเริ่มรุนแรงขึ้นใน ค.ศ. 2006 ชาวประมงญี่ปุ่นถูกยิงเสียชีวิตโดยกองทัพรัสเซียเหตุผลอีกประการที่ทำให้เหตุการณ์ตึงเครียดมากขึ้นใน ค.ศ. 2008 เมื่อหนังสือเรียนญี่ปุ่นระบุว่าญี่ปุ่นมีอำนาจอธิปไตยเหนือหมู่เกาะคูริล ส่งผลให้การวิพากษ์วิจารณ์จากฝั่ง



22334952

CD :Thesis 5880615224 thesis / rev: 18072562 23:17:36 / seq: 18

รัสเซียอย่างรุนแรง ในขณะที่ด้านพลังงานและก๊าซธรรมชาติรัสเซียได้รับผลประโยชน์จากบริษัทญี่ปุ่นที่เข้าไปลงทุน แต่ด้านการค้าทวิภาคียังคงมีอุปสรรค

สำหรับการศึกษาบทบาทของผู้นำในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศรัสเซีย Angus Roxburgh ได้ศึกษาในหนังสือเรื่อง The Strongman : Vladimir Putin and the Struggle for Russia เขาเป็นผู้สื่อข่าวชาวอังกฤษและเป็นผู้เชี่ยวชาญรัสเซีย เขาศึกษาผู้นำในฐานะตัวแสดงหลัก รวมทั้งนำเสนอประเด็นทั้งทางเศรษฐกิจ การก่อการร้าย และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศระหว่างรัสเซียกับประเทศเพื่อนบ้านและตะวันตก หนังสือเล่มนี้เกิดจากประสบการณ์โดยตรงของผู้เขียนในฐานะหัวหน้าที่ปรึกษาการสารคดีทางโทรทัศน์บีบีซีโดยวิเคราะห์บทบาทของประธานาธิบดีปูตินผ่านมุมมองความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับตะวันตก ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในรัสเซีย สหรัฐอเมริกา เยอรมนี ยูเครน และจอร์เจีย รวมทั้งเคยดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาของดิมิทรี เมสคอฟซึ่งเป็นโฆษกรัฐบาลประธานาธิบดีปูตินเป็นเวลาสามปี

หนังสือเล่มนี้ชี้ให้เห็นถึงบุคลิกผู้นำที่เข้มแข็งของประธานาธิบดีปูติน ในฐานะอดีตสายลับ คณะกรรมการความมั่นคงแห่งรัฐ หรือ เคจีบี ประธานาธิบดีปูตินเริ่มทำงานเป็นสายลับใน ค.ศ. 1985 เขาถูกส่งตัวไปเยอรมันตะวันออกเพื่อทำงานด้านข่าวกรอง และมีหน้าที่ตรวจสอบนาโต้รวมทั้งควบคุมไม่ให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาแทรกแซงพื้นที่อิทธิพลของอดีตสหภาพโซเวียต ต่อมา เขาย้ายกลับมาเช่นปีเตอร์สเบิร์กใน ค.ศ. 1990 และเข้าทำงานในแผนการต่างประเทศของมหาวิทยาลัยเลนินกราดและกลายเป็นผู้ช่วยประธานสภาแห่งมหาวิทยาลัยเลนินกราด

เมื่ออดีตสหภาพโซเวียตล่มสลาย ประธานาธิบดีปูตินเป็นรองหัวหน้าของทีมงานอดีตประธานาธิบดีเยลต์ซินใน ค.ศ. 1997 ต่อมา เขาเป็นผู้อำนวยการของสำนักงานการของสำนักงานความมั่นคงกลาง ต่อมา เขาดำรงตำแหน่งผู้นำสภาความมั่นคงแห่งชาติ (National Security Council) ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1998 จนได้เป็นประธานาธิบดีในช่วงแรกของประธานาธิบดีปูติน รัสเซียประสบกับหลายเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัสเซีย เหตุการณ์แรกคือการตอบโต้กลุ่มกบฏเชเชน หลังจากนั้นกลุ่มกบฏเชเชนตอบโต้โดยการจับนักเรียนเป็นตัวประกันในโรงเรียนในเมืองเบสลาน (Beslan) ใน ค.ศ. 2004 นับเป็นการก่อการร้ายครั้งใหญ่หลังจากการก่อการร้ายในโรงละครมอสโก ใน ค.ศ. 2002 เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้รัฐบาลรัสเซียถูกประณามที่ทำให้มีผู้เสียชีวิตถึง 334 คนแม้จะสามารถกำจัดผู้ก่อการร้ายได้

หลังจากการก่อการร้าย ประธานาธิบดีปูตินกล่าวว่า “รัสเซียได้ผ่านพ้นเหตุการณ์ โศกนาฏกรรมหลายเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อประวัติศาสตร์ของประเทศ ในวันนี้เราอาศัยอยู่ในช่วงเวลา หลังจากล่มสลายของรัฐที่ยิ่งใหญ่อย่างอดีตสหภาพโซเวียต เป็นที่น่าเสียดายที่อดีตสหภาพโซเวียตไม่สามารถอยู่รอดได้บนโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม แม้จะเผชิญกับอุปสรรค เราสามารถที่จะรักษาแกนของอดีตสหภาพโซเวียตอันยิ่งใหญ่ไว้ได้และเราตั้งชื่อประเทศนี้ใหม่ว่า รัสเซีย”²¹ แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ของประธานาธิบดีปูตินในการบริหารประเทศที่ไม่ยอมอ่อนข้อใดๆ ต่อการก่อการร้าย แม้ว่าต้องเสียสละชีวิตประชาชนชาวรัสเซียก็ตาม

นอกจากปัญหาเรื่องการแบ่งแยกดินแดนภายในประเทศแล้ว รัสเซียต้องเผชิญกับปัญหาในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชรัสเซียยังวิตกเรื่องจอร์เจียหันไปผูกมิตรกับสหรัฐอเมริกาและตะวันตก รัสเซียหวั่นเกรงการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในเขตอิทธิพลของอดีตสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นเสมือนหลังบ้านของรัสเซีย นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเรื่องการปฏิวัติส้มในยูเครน ค.ศ. 2004 ซึ่งมีความสำคัญต่อรัสเซียมากเพราะยูเครนอยู่ตรงเส้นเขตแดนระหว่างรัสเซียกับยุโรป ความขัดแย้งในยูเครนเริ่มรุนแรงขึ้นเมื่อยูเครนมีแนวโน้มฝักใฝ่ตะวันตกจนกระทั่งรัสเซียประกาศหยุดส่งก๊าซไปยังยูเครนเพื่อเป็นการเตือนทางอ้อม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประธานาธิบดีปูตินจะต้องเผชิญกับปัจจัยความมั่นคงเรื่องการก่อการร้ายและปัจจัยความมั่นคงภายนอกคือการขยายตัวของนาโตในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช แต่เขายังได้รับความนิยมจากประชาชนโดยมีสาเหตุมาจากความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากรัสเซียเนื่องจากราคาน้ำมันโลกพุ่งสูงขึ้น และเขาได้รับการสนับสนุนที่ดีในการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ นักลงทุนต่างชาติ บริษัทยักษ์ใหญ่ข้ามชาติมีความมั่นใจในระบบเศรษฐกิจรัสเซีย

หนังสือ *Russia as an Aspiring Great Power in East Asia : Perceptions and Policies from Yeltsin to Putin* โดย Paradon Rangsimaporn (2009) อธิบายถึงนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในฐานะมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออก กล่าวคือ เพียงทศวรรษผ่านไปหลังจากการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียต รัสเซียกลับมาเข้มแข็งอีกครั้งโดยเฉพาะหลังจากประธานาธิบดีปูตินขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำ การทูตของรัสเซียมีความกระตือรือร้นมากขึ้น โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนคือราคาพลังงานที่สูงขึ้นซึ่งสร้างความมั่นคงภายในประเทศ หนังสือเล่มนี้ต้องการอธิบายภาพรวมของนโยบายต่างประเทศรัสเซียต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออก เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและผลประโยชน์

²¹ Angus Roxburgh, *The Strongman: Vladimir Putin and the Struggle for Russia* (London: I. B. Tauris, 2012). p. 123.

ของรัสเซียในภูมิภาคนี้โดยเริ่มตั้งแต่ในสมัยอดีตประธานาธิบดีบอริส เยลซิน ค.ศ. 1996 ถึง 2000 และสมัยประธานาธิบดีปูติน ค.ศ. 2000 ถึง 2008

ผู้วิจัยศึกษานโยบายต่างประเทศรัสเซียใน 3 ประเด็น ประเด็นแรก ในฐานะที่รัสเซียเป็นประเทศยูเรเชีย เนื่องจากรัสเซียมีภูมิศาสตร์ตั้งอยู่ทั้งในทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย รัสเซียจึงอาศัยความใกล้ชิดและความสำคัญทางประวัติศาสตร์เพื่อสร้างความชอบธรรมในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ประเด็นที่สอง ประเด็นเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกซึ่งมีโอกาทางเศรษฐกิจมากมายแก่รัสเซียโดยเฉพาะในรัสเซียตะวันออกไกลและการรวมตัวกับเศรษฐกิจเอเชีย ประเด็นที่สาม การมองภูมิภาคเอเชียตะวันออกในฐานะภูมิภาคที่มีหลายขั้วอำนาจ รัสเซียมองว่าความมั่นคงในภูมิภาคถูกกำหนดด้วยระบบดุลแห่งอำนาจ รัสเซียพยายามที่จะเสริมอิทธิพลและสถานะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกโดยการพัฒนาความสัมพันธ์ทวิภาคีและการมีส่วนร่วมในองค์กรพหุภาคีและพยายามหาสภาพแวดล้อมภายนอกที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาภายในรัสเซียทั้ง 3 ประเด็น สะท้อนมุมมองของกลุ่มผู้นำที่ต้องการสร้างสถานะของรัสเซียให้กลับมาเป็นมหาอำนาจอีกครั้งในภูมิภาคเอเชียตะวันออก

จุดมุ่งหมายที่ต้องการสร้างสถานะของรัสเซียให้กลับมาเป็นมหาอำนาจอีกครั้ง ในสมัยประธานาธิบดีปูตินมีความชัดเจนมากขึ้นกว่าในสมัยอดีตประธานาธิบดีเยลซินท์ การรวบอำนาจเพื่อกำหนดนโยบายต่างประเทศภายใต้สมัยประธานาธิบดีปูติน โดยให้รัสเซียพยายามสร้างสถานะเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคตามเป้าหมายที่วางไว้เป็นจริงมากขึ้น โดยสร้างอิทธิพลให้ตนเองมีความจำเป็นต่อการสร้างความมั่นคงในภูมิภาค ในขณะเดียวกัน ก็พัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ ในขณะที่บทบาทของตัวแสดงที่สำคัญในการกำหนดนโยบายภูมิภาคเอเชียตะวันออกมีตัวแสดงที่หลากหลาย โดยมีตัวแสดงหลักคือ ประธานาธิบดี คณะกรรมการของประธานาธิบดี หน่วยงานความมั่นคง กระทรวงการต่างประเทศ หน่วยสืบราชการลับ ทั้งภายในประเทศ (Federal Security Bureau, FSB) และภายนอกประเทศ (The Foreign Intelligence Service of the Russian Federation, SVR) หน่วยข่าวกรองทางทหารของรัสเซีย (The Main Intelligence Directorates, GRU in Russia) กระทรวงกลาโหม (The Ministry of Defence of the Russian Federation, MO) และกองทัพรัสเซีย กระทรวงเศรษฐกิจและพลังงาน ตัวแสดงในภาคเอกชน กลุ่มผลประโยชน์ เช่น อุตสาหกรรมทหาร (Military Industrial Complex, VPK in Russia) เชื้อเพลิงและพลังงานซับซ้อน (Fuel and Energy Complex, TEK in Russia) หน่วยงานที่ไม่ใช่หน่วยงานทางการเมือง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ เช่น สถาบันสำหรับศึกษาภูมิภาคตะวันออกไกล (The institute for Far

Eastern Studies, IDVRAN) หน่วยงานอิสระ เช่น (Carnegie Moscow Centre, CMG) รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญเรื่องภูมิภาคเอเชียตะวันออก และกลุ่มสุดท้ายคือผู้นำในรัสเซียตะวันออกไกล (Russian Far East Elite)

รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1993 กำหนดให้ประธานาธิบดีมีสิทธิในการร่างนโยบายต่างประเทศของรัฐโดยตรง โดยมีรัฐมนตรีต่างประเทศ รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม และผู้อำนวยการของหน่วยสืบราชการลับขึ้นตรงต่อประธานาธิบดีโดยตรง โดยประธานาธิบดีปูตินชอบที่จะทำงานใกล้ชิดกับกลุ่มที่ปรึกษา เช่น เซอร์เก อิวานอฟและดิมิทรี เมดเวเดฟ ทั้งสองเป็นสมาชิกกลุ่มซิลอวิกิ (Siloviki) คือกลุ่มนักการเมืองจากหน่วยความมั่นคงหรือกองทัพและกลุ่มนิยมเศรษฐกิจเสรี แต่ประธานาธิบดีเองก็ยังคงรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นจากกลุ่มต่างๆ

ผู้เขียนได้อธิบายว่าการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกใช้พลังงานเป็นเครื่องมือ รัสเซียพยายามเป็นศูนย์กลางในการแข่งขันระหว่างจีนกับญี่ปุ่น กล่าวคือจีนเสนอให้มีการสร้างท่อส่งน้ำมันจากอังก์สค์ในไซบีเรียตะวันออกไปต้าชิ่งและจินตอนเหนือ ในขณะที่ญี่ปุ่นมีข้อเสนอที่จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินจากอังก์สค์ไปยังนาโคคาในทะเลแปซิฟิก การแข่งขันระหว่างจีนกับญี่ปุ่นทำให้รัสเซียได้ประโยชน์ เพราะการสร้างท่อส่งน้ำมันเพื่อตอบสนองตลาดภูมิภาคเอเชียตะวันออกช่วยสร้างอัตลักษณ์ความเป็นยูเรเชียให้เด่นชัดขึ้นแก่รัสเซียและช่วยสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่รัสเซีย รัสเซียต้องการใช้ลักษณะพิเศษทางภูมิศาสตร์และดินแดนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจให้แก่รัสเซียประกอบกับการเป็นผู้นำการส่งออกพลังงานยิ่งทำให้บทบาทของรัสเซียเป็นที่จับตามองอย่างมากใน ค.ศ. 2000 รัสเซียกลายเป็นผู้ผลิตน้ำมันดิบอันดับสองของโลก อดีตนายกรัฐมนตรีจุนอิชโร โคะอิซุมิ เสนอให้มอสโคว์พิจารณาข้อเสนอของญี่ปุ่นในการสร้างท่อส่งน้ำมันอีกครั้งในระหว่างการประชุมมอสโกเดือนมกราคม ค.ศ. 2003 โดยย้ำว่าเส้นทางแปซิฟิกจะทำให้รัสเซียสามารถเจาะตลาดเอเชีย-แปซิฟิกได้มากขึ้น โอกาสของความร่วมมือระหว่างรัสเซีย-ญี่ปุ่นครั้งนี้จะช่วยสร้างความหวังแก่รัสเซียในการพัฒนาความก้าวหน้าในความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าญี่ปุ่นจะเสนอสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำและความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ แต่รัสเซียเลือกข้อเสนอจากจีนเพราะรัสเซียที่มีความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจมากขึ้นมองว่าความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นไม่ได้เป็นสิ่งจำเป็นอีกต่อไป รวมทั้งรัสเซียต้องการถ่วงดุลสหรัฐอเมริกา รัสเซียจึงตัดสินใจรับข้อเสนอจากจีนแทนส่งผลให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจจะระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นไม่คืบหน้า

2. *วรรณกรรมที่ศึกษานโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อภูมิภาคแปซิฟิก* เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ต้องกล่าวถึงความสำคัญของภูมิภาคแปซิฟิก หนังสือ *The Soviet Union and the Pacific* โดย Gerald Segal (1990) อธิบายถึงความสำคัญของภูมิภาคแปซิฟิกที่ส่งผลต่อทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง รัสเซียนั้นถือว่าตนเองเป็นมหาอำนาจหนึ่งในภูมิภาคแปซิฟิกมานานแล้วเช่นเดียวกับที่ถือว่าตนเองเป็นชาติยุโรป การที่มหาสมุทรแปซิฟิกมีพื้นที่อันกว้างใหญ่ทำให้รัสเซียถูกล้อมรอบด้วยประเทศเพื่อนบ้านซึ่งมีอำนาจไม่แพ้กัน ในอดีตจีนเป็นรัฐที่มีอารยธรรมที่สุดในภูมิภาคแปซิฟิก การขยายอิทธิพลของรัสเซียทำให้ต้องเผชิญหน้ากับจีน แต่รัสเซียกับจีนกลายเป็นพันธมิตรกัน แต่เป็นศัตรูกับญี่ปุ่น อีกทั้งรัสเซียและจีนยังร่วมมือกันต่อต้านญี่ปุ่นอีกด้วยทำให้รัสเซียได้เปรียบญี่ปุ่น ในขณะที่จีนอ่อนแอจากการถูกยึดครองและญี่ปุ่นปิดประเทศ ทำให้รัสเซียมีโอกาสในการขยายดินแดน

การขยายดินแดนมายังภูมิภาคแปซิฟิกและทะเลโอคอสต์ของรัสเซียเริ่มต้นใน ค.ศ. 1639 โดยมีท่าเรือในภูมิภาคแปซิฟิกแห่งแรกที่ทะเลโอคอสต์ ในค.ศ. 1647 ต่อมา ในศตวรรษที่ 17 นักสำรวจชาวรัสเซียได้เดินทางไปจนถึงแหลมคมชัตกา รัสเซียได้ขยายดินแดนถึงหมู่เกาะคูริลโดยในสมัยของพระเจ้าปีเตอร์มหาราชรัสเซียให้ความสำคัญกับการเป็นมหาอำนาจทางทะเลในภูมิภาคแปซิฟิกอย่างมาก ต่อมา ในช่วงต้นศตวรรษที่ 18 ญี่ปุ่นเปิดประเทศทำให้การกระจายตัวของประชากรเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกัน อังกฤษก็ขยายอาณานิคมไปทั่วโลก อีกทั้งสหรัฐอเมริกาได้พยายามขยายอิทธิพลมาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกทำให้มหาอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิกมีจำนวนเพิ่มขึ้น การที่ญี่ปุ่นชนะรัสเซียในสงครามรัสเซีย-ญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1904 ถึง 1905 ทำให้ประชาชนชาวรัสเซียรู้สึกอับอายกับความพ่ายแพ้ เกียรติภูมิของรัสเซียในสายตาของประเทศเพื่อนบ้านได้ตกต่ำอย่างมากความเสียหายจากการแพ้สงครามส่งผลกระทบต่อความเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิกของรัสเซียและทำให้รัสเซียมีทัศนคติในแง่ลบต่อญี่ปุ่น

หนังสือ *Engaging Russia in Asia Pacific* โดย Watanabe Koji (1999) อธิบายถึงบทบาทของรัสเซียในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและการที่รัสเซียเกี่ยวพันในภูมิภาคจะทำให้เกิดสันติภาพและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาค รัสเซียเริ่มให้ความสนใจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกหลังสงครามเย็น เพราะการขยายตัวมาทางฝั่งตะวันออกของนาโต้ ทำให้รัสเซียต้องหันมาสนใจฝั่งตะวันออก สหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตกมองว่ารัสเซียเป็นภัยคุกคามในทวีปยุโรปและจำเป็นต้องใช้นาโต้เพื่อยับยั้งรัสเซียและมองจีนเป็นภัยคุกคามในภูมิภาคเอเชียและจำเป็นต้องกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา

กับญี่ปุ่นเพื่อยับยั้งจีน ทำให้รัสเซียกับจีนต้องกลายเป็นพันธมิตรกัน การที่น่าได้ขยายอิทธิพลเข้ามาฝั่งตะวันออกทำให้รัสเซียละทิ้งนโยบายต่างประเทศที่นิยมตะวันตกและทำให้แนวคิดชาตินิยม-อนุรักษนิยมเข้มแข็งขึ้น รวมทั้งการสร้างพันธมิตรฝั่งตะวันออกหากนาโต้ยังพยายามขยายสมาชิกในเขตอิทธิพลรัสเซีย

หลังการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียต ทางออกสู่ทะเลบอลติกและทะเลดำของรัสเซียได้รับผลกระทบ ทำให้รัสเซียมีทางออกทางทะเลในภูมิภาครัสเซียตะวันออกไกลเท่านั้น จึงยิ่งตอกย้ำว่าภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีความสำคัญต่อรัสเซีย ในด้านเศรษฐกิจรัสเซียมีผลประโยชน์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเพราะรัสเซียกระตือรือร้นที่จะขยายการค้ากับอาเซียน รวมทั้งการค้ากับ จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้และสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ รัสเซียยังเป็นประเทศหนึ่งที่ส่งออกอาวุธมากที่สุดโดยมีเงินเป็นลูกค้ารายใหญ่ การที่รัสเซียมีความเกี่ยวพันในภูมิภาคแปซิฟิกจะช่วยสร้างความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียนพยายามดึงรัสเซียเข้ามาเพื่อถ่วงดุลอำนาจในภูมิภาค โดยรัสเซียเข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum ASEAN's dialogue partner program, ARF) และความร่วมมือทางเศรษฐกิจในเอเชีย-แปซิฟิก (The Asia-Pacific Economic Cooperation, APEC)

ผู้เขียนแนะนำว่าเศรษฐกิจรัสเซีย-ญี่ปุ่น ควรพัฒนาร่วมกันโดยเฉพาะการพัฒนาความร่วมมือด้านพลังงาน โดยเฉพาะในภูมิภาครัสเซียตะวันออกไกล (Russian Far East) และภูมิภาคไบอลค โดยแนะนำว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะญี่ปุ่นควรจัดตั้งกลไกด้านการเงินซึ่งจะช่วยในการระดมทุนในโครงการลงทุนจากรัฐบาลต่างประเทศ พร้อมทั้งวิเคราะห์ว่าแม้ว่ารัสเซียจะเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก แต่บทบาทของรัสเซียยังไม่ชัดเจนและยังไม่มั่นคงเพราะนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกยังไม่ชัดเจนและยังไม่มั่นคงเพราะการเมืองภายในรัสเซียยังสับสนแต่รัสเซียมีศักยภาพในการเป็นผู้นำการส่งออกพลังงาน โดยเฉพาะในรัสเซียตะวันออกไกลและไซบีเรีย ความเป็นไปได้ว่าบทบาททางพลังงานของรัสเซียจะช่วยบรรเทาปัญหาในการนำเข้าน้ำมันจากภูมิภาคตะวันออกกลาง แต่รัสเซียไม่มีเงินทุนเพียงพอที่จะลงทุนเองในรัสเซียตะวันออกไกลและไซบีเรียทำให้รัสเซียต้องเร่งหานักลงทุนต่างชาติ ประเทศต่างๆ ทั้งจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ล้วนมีศักยภาพเป็นผู้ลงทุนในรัสเซีย จีนเป็นประเทศที่มีความสัมพันธ์ที่ดีที่สุดกับรัสเซียหากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ประการแรก รัสเซียและจีนต่างสนับสนุนโลกหลายขั้วอำนาจ ไม่ต้องการให้สหรัฐอเมริกาบีบบังคับเกินไปในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ประการที่สอง รัสเซียกับจีนมีความสัมพันธ์

ที่ดีต่อกันเพราะทั้งสองประเทศต่างไม่ก้าวร้าวกับกิจการภายในประเทศ เช่น จีนไม่ยุ่งกับเรื่องกลุ่มกบฏเซเชนเพราะรัสเซียบอกว่าเรื่องกลุ่มกบฏเซเชนเป็นกิจการภายในประเทศของรัสเซีย

ส่วนความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องยากที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นจะดีขึ้นตราบดีที่ยังมีกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ญี่ปุ่นยังรู้สึกขุ่นเคืองต่อรัสเซียตั้งแต่ความสัมพันธ์หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะการเสียชีวิตของทหารจำนวนมาก รวมทั้งการยึดครองหมู่เกาะคูริลของรัสเซียเกิดขึ้นหลังจากญี่ปุ่นยอมแพ้แล้ว อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่ดูก้าวหน้าที่สุด แต่ถูกขัดขวางจากอุปสรรคภายในของรัสเซียเอง ทั้งความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน การคอร์รัปชัน และกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการลงทุน หากรัสเซียสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้จะทำให้ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจประสบความสำเร็จ

สรุปคือความสนใจในภาพรวมของรัสเซียต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกยังไม่ต่อเนื่อง เพราะนโยบายต่างประเทศของรัสเซียค่อนข้างให้ความสำคัญกับโลกตะวันตกเป็นหลัก หลังจากที่ถูกคุกคามจากสหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตกทำให้รัสเซียหันมาให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รัสเซียต้องการแสดงให้เห็นว่ารัสเซียเป็นมหาอำนาจในยูเรเชียอีกทั้งรัสเซียยังกังวลว่าจะถูกกันออกจากภูมิภาค รัสเซียจึงหันมาให้ความสำคัญกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

3. *วรรณกรรมที่ศึกษานโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อญี่ปุ่น* หนังสือเรื่อง *Japan's National Identity and Foreign Policy* โดย Alexander Bukh ผู้เขียนดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ที่มหาวิทยาลัยสีกุบะ ผู้เขียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น โดยอาศัยมุมมองอัตลักษณ์แห่งชาติ โดยนำเสนอการตีความรูปแบบใหม่ของญี่ปุ่นต่อแนวคิดที่มีต่อรัสเซียและนโยบายต่างประเทศ ผู้เขียนให้ความสนใจกับโครงสร้างของตัวตนญี่ปุ่น รัสเซียถูกตีความว่าเป็นคนนอกอาศัยการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทวิภาคี รวมทั้งเปรียบเทียบลักษณะประจำชาติของทั้งรัสเซียและญี่ปุ่น

กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลการแก้ปัญหาเริ่มเป็นรูปในสมัยอดีตนายกรัฐมนตรีฮาชิโมโตะและอดีตประธานาธิบดีเยลต์ซินสนับสนุนให้เกิดการประชุมที่คราสโนยาสก์ใน ค.ศ. 1997 โดยมีการประชุมประกาศเจตนารมณ์ว่าทั้งสองประเทศต้องการแก้ไขปัญหาหมู่เกาะพิพาทและจัดทำข้อตกลงสนธิสัญญาสันติภาพทวิภาคีภายใน ค.ศ. 2000 ข้อเสนอนี้ถูกนำเสนอโดยอดีตนายกรัฐมนตรีเยลต์ซินระหว่างการประชุม

ต่อมา ค.ศ. 1998 อดีตประธานาธิบดีเยลต์ซินเดินทางเยือนญี่ปุ่นโดยการประชุมความวามะ
ข้อเสนอแนะนำวิธีแก้ไขปัญหาข้อพิพาทและลงนามสนธิสัญญาสันติภาพโดยการกำหนดเขตแดน
ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น กำหนดระยะเวลาให้ส่งคืนหมู่เกาะคูริลทั้ง 4 เกาะคืนรัสเซียปฏิเสธข้อเสนอคา
นาวะ หลังจากที่รัสเซียปฏิเสธข้อเสนอญี่ปุ่นในการกำหนดเขตแดนกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลและการ
ปรับปรุงความสัมพันธ์ทวิภาคีก็ลดความสำคัญลงทั้งฝั่งมอสโคว์และโตเกียว ทั้งสองประเทศเข้าสู่ยุค
เปลี่ยนผ่านเมืองภายใน

ต่อมาเดือนมีนาคมใน ค.ศ. 2000 รัสเซียมีผู้นำคนใหม่คือประธานาธิบดีปูติน ในขณะที่ญี่ปุ่น
เองก็มีการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีโดยมีโยชิโร โมริที่รับหน้าที่ต่อจากเคอิชิโอะ โอะบะบุชิ
รัสเซียกับญี่ปุ่นจัดการประชุมที่เอียงคุดะในค.ศ. 2001 ประธานาธิบดีปูตินนำเสนอการแก้ปัญหาโดยใช้
ปฏิญญาร่วมระหว่างญี่ปุ่นและสหภาพโซเวียต (The Soviet-Japanese Joint Declaration) ใน ค.ศ.
1956 ซึ่งนำเสนอการส่งคืนเกาะชิโกตันและฮาโบไมรวมทั้งการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ แต่ญี่ปุ่น
ปฏิเสธและยื่นกรานให้ส่งคืนทั้ง 4 เกาะ เนื่องจากกลุ่มผู้สนับสนุนนโยบายให้คืนทั้ง 4 เกาะภายใน
ญี่ปุ่นมีอำนาจมากกว่าทำให้ข้อเสนอของรัสเซียไม่เป็นผล ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าการปฏิเสธญี่ปุ่นไม่ได้
ส่งผลดีต่อประโยชน์ประเทศชาติ

4. *วรรณกรรมที่ศึกษากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล* ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลได้ถูกอธิบายไว้
อย่างละเอียดในหนังสือ Japan and Russia: A Revaluation in The Post-Soviet Era โดย
William F. Nimmo. (1994) โดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นและรัสเซียในรายละเอียด
ระหว่าง ค.ศ. 1985 ถึง ค.ศ. 1993 โดยผู้เขียนเห็นว่าต้นตอปัญหาเกิดจากการตัดสินใจที่ผิดพลาดของ
อดีตประธานาธิบดี แฟรงคลิน ดี. รูสเวลต์ ที่ตัดสินใจยกหมู่เกาะคูริลให้อดีตสหภาพโซเวียตเพื่อเป็น
การตอบแทนในการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 ในการประชุมที่ยัลต้าในค.ศ. 1945

อย่างไรก็ตาม อดีตสหภาพโซเวียตแสดงให้เห็นว่าต้องการจะแก้ไขกรณีพิพาทในสมัย
ประธานาธิบดีนิกิตา ครุสชอฟ ในหนังสือ นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น : ความเปลี่ยนแปลงและความ
ต่อเนื่อง โดย ไชยวัฒน์ คำชู²² (2006) โดยอดีตสหภาพโซเวียตได้ปรับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นตาม
ข้อตกลงที่นครเจนีวาและทัศนคติของผู้นำคนใหม่ที่ยึดหยุ่นมากขึ้น จนนำไปสู่การเกิดปฏิญญาร่วม
ระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1956 ซึ่งมีข้อสรุปสำคัญ 9 ประการ ได้แก่ 1. การ

²² ไชยวัฒน์ คำชู, นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น: ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง, (กรุงเทพฯ: บริษัท เลคแอนน์
พาร์เท่น พรินติ้ง จำกัด, 2549).

สิ้นสุดของภาวะสงครามระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น 2. การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน 3. การให้ปฏิบัติตามหลักการที่ระบุในกฎบัตรสหประชาชาติ 4. อดีตสหภาพโซเวียตสนับสนุนการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของญี่ปุ่น 5. เชลยสงครามญี่ปุ่นที่ถูกจับและยังอยู่ในอดีตสหภาพโซเวียตจะถูกส่งกลับประเทศญี่ปุ่นทั้งหมด 6. อดีตสหภาพโซเวียตยกเลิกสิทธิค่าปฏิกรรมสงคราม 7. รื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการค้าบนพื้นฐานความเป็นมิตร 8. ยืนยันในข้อตกลงด้านการประมง และ 9. อดีตสหภาพโซเวียตตกลงที่จะคืนเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตัน จุดมุ่งหมายของการมี ปฏิญญาร่วมระหว่างญี่ปุ่นและอดีตสหภาพโซเวียต ค.ศ.1956 คือ การทำสนธิสัญญาสันติภาพแต่ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากญี่ปุ่นต้องการเรียกร้องคืนทั้ง 4 เกาะ แต่ในปฏิญญาระบุจะคืนเพียง 2 เกาะคือเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตัน

วิทยานิพนธ์เรื่อง ท่าทีที่เปลี่ยนแปลงของอดีตสหภาพโซเวียตและสหพันธรัฐรัสเซียต่อกรณีพิพาทดินแดนกับญี่ปุ่นระหว่าง ค.ศ. 1985-1993 โดย เยาวลักษณ์ คันติโต ศึกษานโยบายต่างประเทศของอดีตสหภาพโซเวียตต่อญี่ปุ่นมีลักษณะที่ประนีประนอมมากขึ้น เพราะเหตุผล 2 ประการ ประการแรก คือ มีการปฏิรูปนโยบายภายในประเทศโดยการใช้นโยบายเปเรสตรอยก้า (Perestroika) และกลาสนอสต์ (Glasnost) รวมทั้งนโยบายจินตนาการใหม่ (New Thinking) นโยบายใหม่นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดประเทศและปฏิรูปเศรษฐกิจ รวมทั้งการมีท่าทีพยายามแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลกับญี่ปุ่นนี้ แสดงให้เห็นว่านโยบายของอดีตสหภาพโซเวียตเริ่มยืดหยุ่นมากขึ้น ต่อมา อดีตประธานาธิบดีเยลต์ซินเป็นผู้นำแทนอดีตประธานาธิบดีมีคาอิล กอร์บาชอฟ ในช่วงการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตใน ค.ศ. 1991 และยังคงแก้ไขปัญหาการปฏิรูปเศรษฐกิจที่ล้มเหลวจากสมัยอดีตประธานาธิบดีกอร์บาชอฟ บทบาทของรัสเซียเริ่มเข้มแข็งมากขึ้นในการแก้ไขปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลและยังคงยึดปฏิญญาร่วมระหว่างสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น ค.ศ. 1956 เป็นหลักในการแก้ปัญหา

ประการที่สอง มีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มบุคคลที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายในสมัยอดีตประธานาธิบดีกอร์บาชอฟ กล่าวคือนายอังเดร โกรมิโก เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศแทนนายเอดูอาร์ด เชวานาร์ตเซ่เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศแทน ทำให้อดีตประธานาธิบดีกอร์บาชอฟมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่างประเทศได้มากขึ้น อีกทั้งในระดับรองลงไปก็มีการโยกย้ายปรับเปลี่ยนหลายตำแหน่ง ซึ่งการปรับเปลี่ยนนี้ทำให้ประธานาธิบดีสามารถกำหนดและตัดสินใจได้โดยตรง ในขณะที่



22334952

CT :Thesis 5880615224 thesis / rev: 18072562 23:17:36 / seq: 18

สมัยอดีตประธานาธิบดีบอริส เยลซินก็ได้เปลี่ยนตัวรัฐมนตรีต่างประเทศเป็นนายอังเดร โคซีเรฟ แต่ นายจอร์จี่ คูนาตเซร์รัฐมนตรีช่วยต่างประเทศรับผิดชอบการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล

ในด้านการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน บทความเรื่อง Russia's Pacific Future: Solving the South Kuril Islands Dispute โดย Dmitri Trenin and Yuval Weber (2012) ได้เสนอวิธี แก้ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลไว้ 4 ประการคือ 1. การปฏิบัติตามปฏิญญาร่วมระหว่างญี่ปุ่นและ สหภาพโซเวียต (Soviet-Japanese Joint declaration) ใน ค.ศ. 1956 ซึ่งรัสเซียจะยกเกาะชิโกตัน และเกาะฮาโบไมให้ญี่ปุ่นซึ่งคิดเป็น 7% ของพื้นที่ทั้งหมด 2. ญี่ปุ่นควรจะสนับสนุนกิจกรรมทาง เศรษฐกิจบนหมู่เกาะคูริลและในรัสเซีย 3. รัสเซียกับญี่ปุ่นควรจัดตั้งเขตเศรษฐกิจร่วมกันเพื่อดูแลหมู่ เกาะคูริล 4. รัสเซียกับญี่ปุ่นควรจัดตั้งข้อตกลงทางการเมืองซึ่งกำหนดให้หมู่เกาะคูริลเป็นเขตปลอด ทหาร รัสเซียควรจะปกครองอีก 2 เกาะคือเกาะเอโตโรฟูและเกาะคุนาชิริต่อไปอีก 50 ปี เมื่อครบ กำหนด 50 ปี หมู่เกาะคูริลทั้ง 4 เกาะควรอยู่ภายใต้อธิปไตยและกฎหมายของญี่ปุ่น ทั้งนี้ระบอบเขต เศรษฐกิจร่วมควรดำเนินต่อไปอีก 50 ปีและประชาชนชาวรัสเซียควรมีสหิทธิอาศัยบนเกาะต่อไปได้ หากสามารถแก้ปัญหานี้ได้รัสเซียจะมีเขตแดนมากขึ้นทางด้านตะวันออก ไชปีเรียและชายฝั่งทะเล แปะซิฟิก ส่วนญี่ปุ่นก็จะได้ยุทธศาสตร์ที่ใกล้รัสเซียมากขึ้นซึ่งก็จะเป็นผลดีต่อญี่ปุ่นเนื่องจากญี่ปุ่นเป็น พันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา

หนังสือเรื่อง Japan, Russia and Their Territorial Disputes โดย James D.J. Brown เป็นการศึกษามุมมองของญี่ปุ่นในการเรียกร้องหมู่เกาะพิพาทคืน ซึ่งญี่ปุ่นมีความเชื่อมั่นว่าจะสามารถ ได้ดินแดนกลับคืนมาโดยเร็ว แต่ผู้เขียนมีข้อโต้แย้งและเหตุผลที่ชี้แจงว่าเหตุใดจึงเป็นไปได้ยากที่ญี่ปุ่น จะได้รับหมู่เกาะคูริลคืนดังนี้ ประการแรก แม้ว่ารัสเซียจะยอมยกเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมคืนแก่ ญี่ปุ่นแต่ก็เป็นเพียง 7 เปอร์เซนต์จากจำนวนพื้นที่ทั้งหมดเท่านั้น อีกทั้งรัสเซียยึดเรื่องสนธิสัญญา สันติภาพเพื่อจะได้เจรจากับญี่ปุ่นเท่านั้น รัสเซียไม่มีเจตนาที่จะประนีประนอมเรื่องอธิปไตยเหนือ เกาะเอโตโรฟูและเกาะคุนาชิริซึ่งมีทรัพยากรมหาศาล นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังไม่มีข้อเสนอที่จะทำให้ รัสเซียคืนทั้ง 4 เกาะพร้อมกัน

ประการที่สอง รัสเซียถือว่าหมู่เกาะคูริลเป็นสิทธิการครอบครองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากรัสเซียยึดถือตามสถานะของประเทศผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่ 2 และเพื่อชดเชยสำหรับการ เสียสละชีพของชาวรัสเซียในสงครามโลกครั้งที่ 2 หมู่เกาะคูริลจึงเปรียบเสมือนสมบัติของชาติที่รัสเซีย จะไม่ยอมเสียให้กับญี่ปุ่น

ประการที่สาม กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น ปัจจัยสำคัญที่กีดขวางความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นคือการคอร์ปชั่นในรัสเซีย สิ่งที่น่ากังวลทุนญี่ปุ่นกังวลคือการถูกเอาเปรียบเพราะกฎหมายรัสเซียไม่คุ้มครองนักลงทุนต่างชาติ นักลงทุนญี่ปุ่นต้องการให้รัสเซียแก้ปัญหาการทุจริตและออกกฎหมายคุ้มครองนักลงทุน

ประการที่สี่ ญี่ปุ่นหวังเกรงการผงาดขึ้นมาของจีนจึงอยากเป็นพันธมิตรกับรัสเซียเพื่อป้องกันการเป็นมหาอำนาจของจีน ทางตรงกันข้ามแม้รัสเซียเห็นการผงาดขึ้นมาของจีนแต่กลับเลือกที่จะเป็นพันธมิตรกับจีนมากกว่าญี่ปุ่น เพราะญี่ปุ่นเป็นมิตรใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาแนวคิดเรื่องความมั่นคงส่งผลต่อนโยบายต่างประเทศรัสเซีย เพราะเกาะเอโตโรฟูและเกาะคุนาชิริเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่นำไปสู่ทะเลโอคอสต์และมหาสมุทรแปซิฟิก กองทัพรัสเซียมีความหวังเกรงว่าหากยกให้ญี่ปุ่นจะทำให้สหรัฐอเมริกาสามารถใช้ประโยชน์ได้จากเกาะทั้งสองในอนาคต

ประการสุดท้าย บทบาทของสังคมและแรงสนับสนุนของสาธารณชน รัสเซียมีความกังวลว่าประชาชนบนเกาะจะไม่ได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมหากส่งมอบให้ญี่ปุ่น อีกทั้งรัสเซียมองว่าญี่ปุ่นคงไม่คิดจะนำชาวญี่ปุ่นมาตั้งรกรากในหมู่เกาะพิพาทเพราะยังเป็นพื้นที่ที่ไม่เจริญ เหตุผลทั้ง 5 ประการข้างต้นจึงชี้ให้เห็นว่ารัสเซียไม่ปรารถนาที่จะคืนหมู่เกาะคูริลให้กับญี่ปุ่นเพียงแต่นำมาแก่งแย่งเพื่อให้ญี่ปุ่นลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพเท่านั้น

2.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศจากหนังสือ Foreign Policy Analysis Classic and Contemporary Theory โดย แวลอรี เอ็ม ฮัดสัน (Valarie M. Hudson) ผู้เขียนให้ความสำคัญกับระดับในการวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศ ซึ่งกำหนดกรอบในการวิเคราะห์การกำหนดนโยบายต่างประเทศไว้ 3 ระดับ ระดับแรก คือผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจระดับปัจเจกบุคคล ระดับที่สอง คือระดับภายในประเทศ ระดับที่สาม คือระดับระหว่างประเทศ

ระดับปัจเจกบุคคล (The Individual)

ว่าด้วยปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศในระดับผู้นำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศในระดับผู้นำมี 3 ประการ ประการแรก ระบอบการปกครองส่งผลต่อ

อำนาจในการกำหนดนโยบายของผู้นำ เช่น หากประเทศใดปกครองด้วยระบอบเผด็จการผู้นำย่อมมีอำนาจมากกว่าระบอบประชาธิปไตย แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่มีระบอบใดที่ผู้นำจะไม่มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายเลย

ประการที่สอง คือระดับความสนใจของผู้นำของนโยบายต่างประเทศ หากผู้นำไม่สนใจนโยบายต่างประเทศอาจมอบอำนาจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไปปฏิบัติแทน ตัวอย่างเช่น ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นายพลฟรานซิสโก ฟรังโก ผู้นำเผด็จการของสเปน แสดงความเห็นอย่างเปิดเผยว่าไม่สนใจนโยบายต่างประเทศและมอบหมายให้รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศรับผิดชอบแทน แต่เมื่อหลายปีผ่านไปเมื่อรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศตัดสินใจบางอย่างที่ผู้นำไม่เห็นด้วยทำให้สุดท้ายรัฐมนตรีถูกปลดออกหรือแม้แต่ผู้นำที่ไม่สนใจนโยบายต่างประเทศแต่เมื่อมีเหตุการณ์ที่ส่งผลจากอดีตหรือส่งผลต่อความรู้สึกก็อาจทำให้สนใจนโยบายต่างประเทศขึ้นมา เช่น กรณีอดีตประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ต่อเหตุการณ์อิรักเนื่องจากล่วงรู้ว่าในอดีตซัดดัม ฮุสเซนเคยพยายามลอบสังหารอดีตประธานาธิบดีจอร์จ บุช ผู้เป็นบิดา

ประการที่สาม คือสถานการณ์วิกฤติการณ์ซึ่งต้องอาศัยการตัดสินใจจากผู้ที่มียอำนาจสูงสุดโดยไม่ต้องคำนึงถึงระดับความสนใจของผู้นำต่อนโยบายต่างประเทศ เช่น อดีตประธานาธิบดีจอห์น เอฟ เคนเนดีต่อวิกฤติการณ์คิวบา ประการที่สี่ คือลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำ เช่น เมื่อกลุ่มที่ปรึกษาไม่สามารถคาดเดาสถานการณ์ได้เพราะข้อมูลน้อย ผู้นำอาจจะเรียกร้องให้ดำเนินนโยบายต่างประเทศตามที่ตนกำหนด ประการที่ห้า คือผู้นำที่มีประสบการณ์ทางการทูต ซึ่งจะช่วยให้ผู้นำสามารถเข้าใจบริบทระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ประการที่หก คือความเชี่ยวชาญของผู้นำต่อบริบทหนึ่งๆ หรือต่อภูมิภาคใดๆ ประการที่เจ็ด รูปแบบของตัวแปรที่ผู้นำคำนึง เช่น ผู้นำเลือกมอบหมายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาศึกษาข้อมูลและตัดสินใจแทนหรือผู้นำเลือกที่จะศึกษาข้อมูลและตัดสินใจด้วยตัวเอง ประการที่แปด คือปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม เช่น กลุ่มนักการทูต กลุ่มที่ปรึกษา

ระดับภายในประเทศ (Domestic Politics)

ว่าด้วยคุณลักษณะแห่งชาติและระบบระหว่างประเทศ คุณลักษณะในการพิจารณาว่าเป็นประเทศมหาอำนาจหรือไม่ขึ้นอยู่กับ ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิศาสตร์ ประชากร ขนาด สมรรถนะของกองทัพ เป็นต้น ในกรณีรัสเซียโดดเด่นในหลายเรื่องทั้ง ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิศาสตร์ และ

สมรรถนะของกองทัพ และพิจารณาตัวแสดงที่สำคัญต่อการเมืองภายใน ได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มก่อการร้าย

ระดับระหว่างประเทศ (The Levels of International System)

ระบบระหว่างประเทศเป็นระดับที่สูงที่สุดในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การศึกษาระบบระหว่างประเทศมีเป้าหมายเพื่อธรรมชาติของรัฐชาติ ตัวอย่างเช่น สำนักสังคมนิยมใหม่ (Neo-realism) มีแนวคิดเรื่องสภาวะอนาธิปไตยในระบบระหว่างประเทศ เนื่องจากในระบบโครงสร้างไม่มีรัฐบาลกลางที่จะมีอำนาจในการควบคุมรัฐอื่นๆได้ ซึ่งส่งผลให้รัฐต่างๆต้องพยายามเอาตัวรอดเองให้ได้ ในสภาวะเช่นนี้ความร่วมมือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากเนื่องจากไม่มีกฎหมายอะไรมารองรับ รัฐมหาอำนาจต่างพยายามถ่วงดุลกันหรือพยายามหาพันธมิตร ในขณะที่รัฐเล็กๆต้องพยายามปกป้องตนเองโดยมากมักจะเข้าหารัฐมหาอำนาจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาว่าระบบส่งผลอย่างไรต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ปัจจัยที่ส่งผลได้แก่ จำนวนของตัวแสดงในระบบ การกระจายอำนาจระหว่างตัวแสดงเหล่านี้ จำนวนของมหาอำนาจหลัก ระบบขั้วอำนาจและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก เป็นต้น



22334952

บทที่ 3

การกำหนดนโยบายต่างประเทศระดับปัจเจกบุคคล

ในบทนี้ผู้วิจัยจะศึกษาปัจจัยระดับปัจเจกบุคคลว่าส่งผลอย่างไรต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลโดยเฉพาะบทบาทของผู้นำรัสเซีย โดยอาศัยทฤษฎีของ แวลารี เอ็ม ฮัดสัน (Valerie M. Hudson) ในหนังสือ Foreign Policy Analysis Classic and Contemporary Theory ซึ่งกำหนดปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศในระดับผู้นำมีแปด ประการ ได้แก่ 1. ระบอบการปกครองส่งผลต่ออำนาจในการกำหนดนโยบายของผู้นำ 2. ระดับความสนใจของผู้นำต่อนโยบายต่างประเทศ 3. สถานการณ์วิกฤตการณ์ 4. ลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำ 5. ผู้นำที่มีประสบการณ์ทางการทูต 6. ความเชี่ยวชาญของผู้นำ 7. รูปแบบของตัวแปรที่ผู้นำคำนึง 8. ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยจะอาศัยปัจจัยเหล่านี้ในการวิเคราะห์การกำหนดนโยบายต่างประเทศรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีปูติน

3.1 ระดับปัจเจกบุคคล

3.1.1 ระบอบการปกครองส่งผลต่ออำนาจในการกำหนดนโยบายของผู้นำ

รัสเซียถือกำเนิดด้วยการแยกตัวออกจากอดีตสหภาพโซเวียต การปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศด้วยนโยบายกลาสโนสต์และเปเรสทรอยก้าส่งผลกระทบนำไปสู่การเรียกร้องเอกราชของรัฐต่างๆภายใต้การปกครองของอดีตสหภาพโซเวียตส่งผลกระทบทำให้อดีตสหภาพโซเวียตล่มสลายใน ค.ศ. 1991²³ การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันนี้ส่งผลให้อดีตสหภาพโซเวียตเปลี่ยนสถานะจากรัฐที่เข้มแข็งที่สุดกลายเป็นรัฐที่อ่อนแอ ประสบการณ์อันเลวร้ายนี้กระทบต่อรัสเซียในเวลาต่อมาทั้งด้านจิตวิทยาและด้านการเมืองในฐานะผลผลิตของอดีตสหภาพโซเวียต

ในช่วงแรกที่รัสเซียยังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน รัสเซียต้องสร้างโครงสร้างการเมืองภายในขึ้นมาใหม่ทั้งหมดก่อให้เกิดรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1993 รัฐธรรมนูญใหม่มีลักษณะเสรีนิยมมากขึ้นโดยให้ความสำคัญกับบทบาทสิทธิมนุษยชนของประชาชนชาวรัสเซียมากขึ้น ด้านนิติบัญญัติ รัสเซีย

²³ Richard Sakwa, Russian Politics and Society (London: Routledge, 2002).41.

ประกอบด้วยสภาสองสภาคือ สภาดูมาหรือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ด้านตุลาการประกอบด้วย ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกา ศาลอนุญาโตตุลาการสูงสุดและสำนักงานอัยการสูงสุด

รัฐธรรมนูญของรัสเซียกำหนดให้ประธานาธิบดีมีสิทธิวางพื้นฐานนโยบายในประเทศและนโยบายต่างประเทศของรัสเซียเท่านั้น รัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1993 ระบุว่าผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียคือประธานาธิบดี รัฐบาลมีหน้าที่นำนโยบายต่างประเทศไปปฏิบัติและกระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องระหว่างประเทศ ดังนั้นประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินคือผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในการนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย รัฐบาลและกระทรวงการต่างประเทศมีอำนาจรองลงมา ส่งผลให้ผู้นำเป็นตัวแสดงที่มีอิทธิพลสูงต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย ประธานาธิบดีปูตินบริหารงานโดยมีกลุ่มที่ปรึกษาและคนสนิทสนับสนุน มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบอำนาจเพื่อผลในการเลือกตั้งระดับชาติ ส่งผลให้ผู้นำในเขตสหพันธ์สนับสนุนเขาและพรรคสหรัสเซียในการเลือกตั้งสมัยที่สอง รัสเซียปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยในระบบกึ่งรัฐสภาถึงประธานาธิบดีซึ่งประยุกต์มาจากฝรั่งเศส แม้ว่ารัสเซียปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแต่ในทางปฏิบัติการปกครองของรัสเซียยังคงก้ำกึ่งอยู่ในระบอบเผด็จการ²⁴ เนื่องจากการบริหารของผู้นำที่เน้นการรวบอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางเพราะรัฐธรรมนูญกำหนดให้ประธานาธิบดีมีอำนาจมาก ทั้งการจัดตั้งคณะรัฐบาล ออกกฎหมาย รวมทั้งกำหนดนโยบาย ประธานาธิบดีมีตำแหน่งเป็นประมุขของรัฐและเป็นผู้รับรองรัฐธรรมนูญ²⁵

3.1.2 ระดับความสนใจของผู้นำต่อนโยบายต่างประเทศ

ความสนใจของผู้นำรัสเซียต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซียถูกกำหนดไว้ด้วยผลประโยชน์แห่งชาติในสมัยประธานาธิบดีปูตินก็เช่นกัน แกนกลางเรื่องหลักที่เขาให้ความสำคัญคือ ²⁶ความมั่นคงแห่งชาติ ความมั่นคงทางการเมืองและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในกระบวนการตัดสินใจกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียประธานาธิบดีปูตินมีอำนาจมากที่สุด ทำให้มีปัญหาความก้ำกึ่งกัน

²⁴ Armando Chaguaceda, "The Putin System: Russian Authoritarianism Today " [online] Available from: file:///C:/Users/hp/Downloads/Dialnet-ThePutinSystem-5633096%20(1).pdf [27 June 2019]

²⁵ Sakwa, Russian Politics and Society, p.122.

²⁶ Bobo Lo, "Going Legit? The Foreign Policy of Vladimir Putin," Lowy Institute, September (2018). p.1.

ระหว่างผลประโยชน์ทับซ้อนและผลประโยชน์ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับผู้นำ กลยุทธ์ของประธานาธิบดีปูตินต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียได้รับอิทธิพลมาจากระบอบสมัชชาและอดีตสหภาพโซเวียต เขาได้รับอิทธิพลจากชาตินิยมแนวนุรักษ์ (Conservative nationalism)²⁷ ซึ่งส่งผลสองประการ ประการแรก คือ ความเชื่อว่ารัสเซียมีความโดดเด่นเฉพาะตัวและมีความพิเศษแตกต่างจากประเทศอื่นๆ เช่น การสืบเชื้อสายมาจากยุโรป ประการที่สอง คือ ความเชื่อว่ารัสเซียเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่มาแต่ครั้งอดีตเพราะรัสเซียมีประเพณีอันเก่าแก่และเขตแดนอันกว้างใหญ่ อีกทั้งรัสเซียยังดำรงตำแหน่งสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ภายใต้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1993 ประธานาธิบดีทำหน้าที่เป็นผู้นำในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย เป็นผู้แทนของรัสเซียในการเจรจาหรือและลงนามในสนธิสัญญาระหว่างประเทศรูปแบบต่างๆ และเป็นหัวหน้าสภาความมั่นคงมีหน้าที่จัดการกำลังทหารในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการทางทหารและยุทธการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศ มีหน้าที่แต่งตั้งและเรียกคืนตัวแทนทางการทูต รวมทั้งรับหนังสือรับรองและจดหมายเรียกจากนักการทูตต่างประเทศ

ประธานาธิบดีปูตินได้ปกครองรัสเซียโดยการบังคับใช้อำนาจแต่งตั้งด้วยการตัดทอนเอกราชของสถาบันของรัฐและบริหารงานภายในโดยอาศัยกลุ่มที่ปรึกษา ส่งผลให้การเมืองภายในมีบทบาทสูงต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย กล่าวคือประธานาธิบดีปูตินเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมระหว่างประเทศของรัสเซีย²⁸ และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่กลุ่มที่ปรึกษา บุคคลที่มีอำนาจเหล่านี้แบ่งเป็นกลุ่มข้าราชการ ได้แก่ อิกอร์ เซชิน (Igor Sechin) เซอร์เก อิวานอฟ (Sergei Ivanov) และกลุ่มธุรกิจ ได้แก่ โอเล็ก เดริพาสก้า (Oleg Deripaska) เกนนาดี ทิมเชนโก (Gennady Timchenko)

ทั้งนี้อำนาจของกลุ่มที่ปรึกษาขึ้นอยู่กับความไว้วางใจของประธานาธิบดี ส่วนเป้าหมายหลักของนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อภูมิภาคแปซิฟิกคือการสร้างโลกหลายขั้วอำนาจเพื่อสร้างความหลากหลายด้านการเมืองและวัฒนธรรม เพื่อกระจายอำนาจระหว่างมหาอำนาจหลักและสร้างความสมดุลทั้งโลกตะวันตกและโลกตะวันออก รัสเซียมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มอำนาจของรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิกเพื่อดำเนินการเป็นมหาอำนาจเดียวของสหรัฐอเมริกา โดยเน้นกระชับความสัมพันธ์กับจีน

²⁷ Bobo Lo, 'Going legit? The foreign policy of Vladimir Putin', p. 5.

²⁸ Bobo Lo, *Vladimir Putin and the Evolution of Russian Foreign Policy* (Oxford: Blackwell, 2003). p. 4.

เป็นหลักรวมทั้งพันธมิตรอื่นๆ เช่น อินเดีย เวียดนาม เกาหลีเหนือ และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization) หรือ SCO

แม้ว่าผู้นำรัสเซียจะให้ความสนใจกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลแต่ในช่วง ค.ศ. 2000 ถึง 2008 ผู้นำรัสเซียเผชิญกับปัญหาหลากหลายทั้งปัญหาภายในประเทศและปัญหาระหว่างประเทศส่งผลให้ประเด็นการแก้ปัญหาคกรณพิพาทหมู่เกาะคูริลไม่คืบหน้าเท่าที่ควร ปัญหาภายในประเทศ คือ รัสเซียต้องเผชิญกับปัญหาการก่อการร้ายจากกลุ่มกบฏเชเชเนีย ปัญหาระหว่างประเทศ คือ การขยายตัวของนาโตในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช²⁹ และการปฏิวัติสีในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช ในช่วง ค.ศ. 2004 ถึง 2005 ทำให้รัสเซียกังวลกับกับสถานะความมั่นคงเพราะกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชถือเป็นหลังบ้านของรัสเซีย รัสเซียหวังเกรงว่าจะทำให้เกิดการปฏิวัติในรัสเซียซึ่งย่อมจะกระทบต่อฐานอำนาจของประธานาธิบดีปูติน ปัญหาภายในประเทศและปัญหาระหว่างประเทศทำให้กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลถูกลดความสำคัญไปโดยปริยายเพราะรัสเซียจำเป็นต้องจัดการเรื่องที่เกี่ยวข้องก่อน

ความสนใจต่อนโยบายต่างประเทศรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลในสมัยประธานาธิบดีปูติน เห็นได้ชัดเจนจากกรณีก่อนการเยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการครั้งแรกใน ค.ศ. 2000 ประธานาธิบดีปูตินได้เยือนเมืองยูซอนซาคาลินส์ (Luzhno-Sakhalin) บนเกาะซาคาลินส์ เพื่อรำลึกถึงชัยชนะของอดีตสหภาพโซเวียตเหนือญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นการย้ำเตือนญี่ปุ่นว่าญี่ปุ่นควรจะเคารพผลลัพธ์ของสงครามเพราะญี่ปุ่นเป็นผู้บุกรุกที่ทำให้เกิดสงครามและญี่ปุ่นควรยอมรับผลของสงคราม

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นจะไม่เหนียวแน่นเท่าความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับสหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตก แต่กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นประเด็นที่ผู้นำรัสเซียจะไม่ยอมให้เกิดความผิดพลาดขึ้นเพราะเกี่ยวข้องกับเรื่องเขตแดนซึ่งสำคัญมากต่อรัสเซีย เห็นได้จากการเข้าร่วมในการเจรจาแก้ปัญหาคกรณพิพาทหมู่เกาะคูริลที่สำคัญระหว่างผู้นำทุกครั้ง รัสเซียมีความแน่นอนของตัวผู้นำแต่ญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำถึงสี่ครั้งในช่วง ค.ศ. 2000 ถึง 2008 ได้แก่ อดีตนายกรัฐมนตรียอชิโร โมริ อดีตนายกรัฐมนตรีนุอิจิโระ โคอิซุมิ อดีตนายกรัฐมนตรีนินโซ อาเบะ อดีตนายกรัฐมนตรียะซุโอะ ฟูกุตะ อดีตนายกรัฐมนตริตะโร อะโซ

²⁹ Dina Rome Spechler, "Russia-on a Path to Cyber Sovereignty?," *Problems of Post-Communism* 57, 5 (September/October 2010). pp. 35–50.

แม้จะประสบความสำเร็จบ้างจากการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำฝั่งญี่ปุ่นและผู้นำรัสเซียเผชิญปัญหาอื่นๆ แต่ยังมีสิ่งที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้นจากการประชุมระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นคือแผนปฏิบัติการญี่ปุ่น-รัสเซีย (Japan-Russia Action Plan) หรือ JRAP³⁰ ใน ค.ศ. 2003 ซึ่งเป็นความร่วมมือทวิภาคีในหกด้าน ได้แก่ ความร่วมมือด้านการเมือง การเจรจาสนธิสัญญาสันติภาพ ความร่วมมือในระดับระหว่างประเทศ ความร่วมมือด้านการค้าและเศรษฐกิจ ความร่วมมือด้านความมั่นคงและความร่วมมือด้านสังคม ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้รัสเซียกับญี่ปุ่นหันมาพูดคุยกันอย่างจริงจัง

3.1.3 สถานการณ์วิกฤตการณ์

สถานการณ์วิกฤตการณ์ภายในประเทศที่รัสเซียประสบ คือ การก่อการร้ายของกลุ่มกบฏเชเชนที่มีทั้งการจับตัวประกันส่งผลให้รัสเซียประกาศสงครามต่อต้านการก่อการร้ายภายในประเทศ ประธานาธิบดีปูตินต่อสู้กับกลุ่มกบฏเชเชนอย่างไม่หวั่นเกรง เขาถึงกับบัญชาการรบขึ้นเฮลิคอปเตอร์ด้วยตัวเอง³¹ ความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญของเขาในครั้งนี้ทำให้ได้รับความนิยมนอกจากประชาชนอย่างถล่มทลาย เพราะเขาสามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างเด็ดขาดแม้จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากนานาชาติว่าการจัดการแก้ปัญหาการก่อการร้ายของกลุ่มกบฏเชเชนเป็นไปอย่างรุนแรงและไร้มนุษยธรรม วิกฤตการณ์ภายในประเทศส่งผลให้รัสเซียวิตกกังวลกับความมั่นคงภายในประเทศ ซึ่งส่งผลทางอ้อมต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล สถานการณ์ที่ไม่มั่นคงภายในประเทศส่งผลให้รัสเซียเพิ่มความมั่นคงบนหมู่เกาะคูริลซึ่งเห็นได้จากโครงการพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจบนหมู่เกาะคูริล³² ซึ่งดำเนินโครงการระหว่าง ค.ศ. 2007 ถึง 2015 โดยมีเป้าหมายด้านความมั่นคงและยุทธศาสตร์เป็นหลัก

นอกจากนี้รัสเซียยังประสบสถานการณ์วิกฤตการณ์ระหว่างประเทศด้านความมั่นคงจากการปฏิวัติสีในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองและล้มล้างรัฐบาลเผด็จการ การปฏิวัติสีในจอร์เจีย ค.ศ. 2003 และการปฏิวัติสีในยูเครน ค.ศ. 2004 ส่งผลให้

³⁰ Ministry of Foreign Affairs of Japan, "Japan-Russia Action Plan " [online] Available from:

<https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/pmv0301/plan.html> [27 June 2019]

³¹ Aglaya Snetkov, *Russia's Security Policy under Putin: A Critical Perspective* (London: Routledge, 2015). p. 26.

³² Pajon, *Japan-Russia: Toward Strategic Partnership?*..., p. 16.

รัสเซียหาควาตรงแวงว่าอาจจะทำให้ประชาชนชาวรัสเซียลุกฮือได้ เบื้องหลังการปฏิวัติสีในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาและนาโต้ทำให้รัสเซียยังถอยห่างจากตะวันตกจนต่อมารัสเซียทำสงครามกับจอร์เจียใน ค.ศ. 2008 เพื่อเป็นการตอบโต้ตะวันตกทางอ้อมเพราะรัสเซียต้องการแสดงให้เห็นศักยภาพทางการทหารของรัสเซียว่ารัสเซียไม่ได้อ่อนแออีกต่อไป วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในภายในประเทศและระหว่างประเทศเป็นปัจจัยกระตุ้นทำให้รัสเซียเพิ่มการรักษาความมั่นคงภายในประเทศ

แม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นจะไม่มีเหตุการณ์ใดที่เป็นวิกฤตการณ์ แต่มีสถานการณ์ที่สื่อให้เห็นความขัดแย้งรุนแรงระหว่างทั้งสองประเทศ เหตุการณ์แรก คือ ชาวประมงญี่ปุ่นเข้าไปทำประมงในน่านน้ำบริเวณหมู่เกาะคูริลใน ค.ศ. 2006³³ และถูกยิงเสียชีวิตโดยเจ้าหน้าที่รัสเซีย เหตุการณ์นี้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นตึงเครียดถึงขีดสุด ญี่ปุ่นประนามการกระทำของรัสเซียโดยญี่ปุ่นยืนยันว่าชาวประมงญี่ปุ่นทำถูกต้องกฎหมายเพราะถือว่าเป็นการทำประมงในน่านน้ำของญี่ปุ่น แต่รัสเซียเพิกเฉยต่อการประนามของญี่ปุ่น รัสเซียยังคงยืนยันว่าชาวประมงญี่ปุ่นสมควรที่จะได้รับบทลงโทษแล้วเพราะบุกรุกเข้ามาในหมู่เกาะคูริลซึ่งเป็นน่านน้ำของรัสเซียโดยไม่ฟังคำเตือน ทำให้รัสเซียต้องใช้มาตรการขั้นเด็ดขาด³⁴ ในยุครัสเซียครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่มีการใช้ความรุนแรงจนทำให้มีผู้เสียชีวิต ท่าทีของรัสเซียที่แข็งกร้าวนี้ส่งผลให้การเจรจากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลยังได้รับผลกระทบมากขึ้น เพราะเปรียบเสมือนสัญญาณข่มขู่จากรัสเซียต่อญี่ปุ่นว่ารัสเซียจะไม่ยอมสละอำนาจอธิปไตยเหนือหมู่เกาะคูริล

3.1.4 ลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำ

ประธานาธิบดีปูติน เกิดที่เดือนตุลาคม ค.ศ. 1952 ณ เมืองเซนต์ปีเตอ์สเบิร์ก (ชื่อเดิมเมืองเลนินกราด) เขามีความสนใจที่จะเข้าทำงานด้านความมั่นคงมาตั้งแต่สมัยเยาว์วัย เขาเรียนจบด้านกฎหมายจากนั้นจึงเข้าร่วมกับหน่วยสืบราชการลับของรัสเซีย (Komitet Gosudarstvennoy

³³ The Guardian, "Japanese Fisherman Killed in Kuril Dispute " [online] Available from: <https://www.theguardian.com/world/2006/aug/16/japan.russia> [3 May 2019]

³⁴ The Telegraph, "Japanese Fisherman Shot Dead by Russian Sea Patrol " [online] Available from: <https://www.telegraph.co.uk/news/1526567/Japanese-fisherman-shot-dead-by-Russian-sea-patrol.html> [27 June 2019]

Bezopasnosti) หรือ KGB เขาถูกส่งตัวไปเตรสเดนทางในเยอรมนีตะวันออกเพื่อทำหน้าที่สายลับ ต่อมาใน ค.ศ. 1985 เขาถูกเรียกตัวกลับเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ใน ค.ศ.1990 ก่อนที่สหภาพโซเวียตจะล่มสลาย เหตุการณ์ในครั้งนี้นักกระทบต่อจิตใจของเขาอย่างมาก³⁵ ทำให้เขาต้องการฟื้นฟูรัสเซียอย่างแรงกล้าโดยยึดเศรษฐกิจเสรีนิยมเป็นแบบอย่างเพราะเห็นตัวอย่างความสำเร็จจากเยอรมนีตะวันตก

ในช่วง ค.ศ. 1990 ถึง 1991 เขาทำงานที่มหาวิทยาลัยเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาของรองอธิการบดี ต่อมารองอธิการบดีสมัครเลือกตั้งลงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ทำให้เขาได้ดำรงตำแหน่งรองนายกเทศมนตรีเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ต่อมา ค.ศ. 1996 เขาทำงานที่ทำการรัฐบาลเค-รมลิน ต่อมาตำแหน่งทางการเมืองของเขาเติบโตขึ้นเรื่อยๆ จากได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าหน่วยสืบราชการลับของสหพันธรัฐรัสเซีย (Federalnaya Sluzhba Bezopasnosti) หรือ FSB โดยมีครอบครัวของอดีตประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซินสนับสนุน บทบาททางการเมืองของเขาเริ่มต้นขึ้นเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม ค.ศ. 1999 โดยได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาเขาได้รับชัยชนะผ่านการเลือกตั้งใน ค.ศ. 2000 หลังจากการลาออกอย่างไม่คาดฝันของอดีตประธานาธิบดี เยลต์ซิน ก่อนยุคประธานาธิบดีปูตินรัสเซียประสบกับปัญหาภายในประเทศที่หลากหลาย อาทิ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาการก่อการร้ายและปัญหาสังคม ความไม่แน่นอนนี้มีผลต่อการเมืองของรัสเซีย ประธานาธิบดีปูตินประสบความสำเร็จในการตอบสนองต่อความต้องการทางสังคมทำให้การเมืองมีเสถียรภาพและสร้างความอยู่ดีกินดีให้กับประชาชน

ในสมัยแรกของการดำรงตำแหน่งภาพลักษณ์ของเขาเป็นไปในทิศทางบวกทำให้ชนะการเลือกตั้งในสมัยที่สองได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีติดต่อกันถึงสองสมัย ทำให้เขาดำรงตำแหน่งอย่างยาวนานตั้งแต่ สมัยแรก ค.ศ. 2000 ถึง 2004 และสมัยที่สอง ค.ศ. 2004 ถึง 2008 ท่าทีของประธานาธิบดีปูตินในการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลในสมัยแรกมีท่าทีประนีประนอม³⁶ โดยยึดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น ค.ศ. 1956 แต่ท่าทีของประธานาธิบดีปูตินเริ่ม

³⁵ Richard Sakeva, *Putin Redux: Power and Contradiction in Contemporary Russia* (London: Routledge, 2014). p.15.

³⁶ Yoko Hirose, "Japan-Russia Relations: Can the Northern Territories Issue Be Overcome," *Center for Strategic & International Studies*, 2018, [online] Available from: https://csisprod.s3.amazonaws.com/s3fspublic/180402_Strategic_Japan_Yoko_Hirose_paper.pdf?hYrXAqS45pW4vaKWsrE7ZNBqvbfiCkwN [30 June 2019]

เปลี่ยนไปในสมัยที่สองประธานาธิบดีปูตินดำเนินโครงการพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจบนหมู่เกาะคูริลโดยมีเป้าหมายด้านความมั่นคงเป็นหลัก

ประธานาธิบดีปูตินบริหารผู้ได้บังคับบัญชาแบบลัทธิอำนาจนิยมโดยผู้นำมีอำนาจสูงสุดเนื่องจากระบอบการปกครองรัสเซียไม่มั่นคงจากการเปลี่ยนผ่านในสมัยอดีตสหภาพโซเวียต ช่วงแรกในการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เขาได้สนับสนุนอย่างคับคั่งจากประชาชนเพราะเขาประสบความสำเร็จในการจัดการกลุ่มกบฏเชเชนอย่างเด็ดขาดทำให้เขาได้รับการสนับสนุนอย่างท่วมท้นจากประชาชน รวมทั้งประธานาธิบดีปูตินมีบุคลิกภาพที่แตกต่างจากผู้นำคนอื่น ๆ เช่น ความเข้มแข็งเอาจริงเอาจัง ความเด็ดขาด การอุทิศตัวรวมทั้งความมุ่งมั่นที่พร้อมจะปกป้องชื่อเสียงรัสเซียให้กลับมาเป็นรัฐที่แข็งแกร่งอีกครั้ง และสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของรัสเซียให้เจริญเติบโตโดยการส่งออกพลังงานเป็นหลัก

3.1.5 ผู้นำที่มีประสบการณ์ทางการทูต

แม้ว่าประธานาธิบดีปูตินจะไม่มีประสบการณ์ทางการทูตแต่เขามีประสบการณ์เป็นสายลับซึ่งช่วยทำให้เขาเข้าใจบริบทระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากการที่ประธานาธิบดีปูตินเข้าร่วมการประชุมระดับสูงระหว่างผู้นำทุกครั้ง การประชุมระดับสูงระหว่างผู้นำต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างค.ศ. 2000 ถึง 2008 ที่เกิดขึ้น³⁷ ได้แก่ 1. กันยายน ค.ศ. 2000 ระหว่างประธานาธิบดีปูตินและอดีตนายกรัฐมนตรีโยชิโร โมริ ในการประชุมสุดยอดโตเกียว (Tokyo Summit) 2. มีนาคม ค.ศ. 2001 ระหว่างประธานาธิบดีปูตินและอดีตนายกรัฐมนตรีโยชิโร โมริ ในการประชุมสุดยอดเอียร์คุสค์ (Irkutsk Summit) 3. มกราคม ค.ศ. 2003 ระหว่างประธานาธิบดีปูตินและอดีตนายกรัฐมนตรีจุนอิชิโร่ โคอิซุมิ ในการประชุมสุดยอดมอสโกว์ (Moscow Summit) 4. พฤศจิกายน ค.ศ. 2005 ระหว่างประธานาธิบดีปูตินและอดีตนายกรัฐมนตรีจุนอิชิโร่ โคอิซุมิ ในการประชุมสุดยอดโตเกียว (Tokyo Summit) 5. มิถุนายน ค.ศ. 2007 ระหว่างประธานาธิบดีปูตินและอดีตนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะในการประชุมสุดยอดผู้นำกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ 8 ประเทศ (G8)

ในภาพรวมการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเริ่มต้นขึ้นเมื่อประธานาธิบดีปูตินไปเยือนญี่ปุ่น เดือนกันยายน ค.ศ. 2000 ในการประชุมสุดยอดโตเกียว (Tokyo Summit) ระหว่างผู้นำ

³⁷ Peter William Richardson, "Russian Relations with Japan from 2000-2010: Enduring Obstacles, Limited Opportunities," (Political Science Northeastern University, 2010). p.194.

ทั้งสองโดยเป็นการก้าวตามรอยของอดีตประธานาธิบดีเยลต์ซิน จากปฏิญญาโตเกียว ค.ศ. 1993 ซึ่งปฏิญญาโตเกียวยังมีความสำคัญดังนี้ 1. เป็นการระบุว่ามีการพิพาทหมู่เกาะคูริล 2. การรับรองของรัสเซียว่ากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเกิดขึ้นทั้งสี่เกาะ 3. ระบุถึงการแก้ปัญหากรรมสิทธิ์กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล 4. การแก้ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลจะอาศัยการจัดทำแผนงานสนธิสัญญาทวิภาคีระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น รวมทั้งกำหนดให้มีการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพภายใน ค.ศ. 2000

ดังนั้นการเยือนญี่ปุ่นครั้งนี้ของประธานาธิบดีปูตินจึงมีเป้าหมายเพื่อเจรจาลงนามสนธิสัญญาสันติภาพอย่างเป็นทางการและเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างรัสเซียและญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าทั้งสองประเทศได้ขีดเส้นตายวันลงนามสนธิสัญญาสันติภาพภายใน ค.ศ. 2000 แต่ท้ายที่สุดกลับไม่สามารถบรรลุข้อตกลงได้ เพราะรัสเซียยังไม่พร้อมที่จะตัดสินใจแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ประธานาธิบดีปูตินกล่าวว่า “เราพยายามที่จะประนีประนอมแต่ในท้ายที่สุดเราไม่สามารถแก้ไขปัญหาสนธิสัญญาสันติภาพได้”³⁸ แม้ว่าผู้นำทั้งสองประเทศจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพยายามทำความเข้าใจจุดยืนของคู่กรณีแต่ก็ไม่สามารถหาข้อสรุปร่วมกันได้ ส่วนในด้านการค้ามีการลงนามในเอกสารที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจร่วมกันบนเกาะคูริล แต่ญี่ปุ่นยังมีความกังวลในการลงทุนที่รัสเซียเนื่องจากปัญหาคอร์รัปชัน กฎหมายและภาษี ส่วนประชาชนชาวญี่ปุ่นในโตเกียวมีการประท้วงตามท้องถนนให้รัสเซียคืนหมู่เกาะคูริล

ต่อมาในการประชุมที่เอียร์คุตสค์ (Irkutsk) ค.ศ. 2001³⁹ เป็นการยื่นข้อเสนอจากประธานาธิบดีปูติน ซึ่งนับเป็นครั้งที่สองตั้งแต่ ค.ศ. 1956 ที่รัสเซียแสดงเจตจำนงในการประนีประนอม ให้มีการแก้ไขปัญหาลงนามสนธิสัญญาสันติภาพโดยยึดหลักปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น ค.ศ. 1956 คือการคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมให้แก่ญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นไม่ยอมรับข้อเสนอของรัสเซีย เนื่องจากญี่ปุ่นต้องการให้มีการคืนพร้อมกันทั้งสี่เกาะในช่วงเวลาและเงื่อนไขที่ญี่ปุ่นต้องการ กล่าวคือตราบไต้ที่ข้อตกลงไม่เป็นอย่างที่ญี่ปุ่นต้องการก็จะเป็นการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ หลังจากการประชุมในครั้งนี้ส่งผลให้รัสเซียและญี่ปุ่นเริ่มบาดหมางกัน

³⁸ BBC News, "Kuril Islands Dispute Deadlocked " [online] Available from:

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/910648.stm> [27 June 2019]

³⁹ Gilbert Rozman, Japan-Russia Relations Implications for the U.S.-Japan Alliance (Washington: Sasakawa Peace Foundation USA, 2016). p. 18.

ต่อมา ในการประชุมเดือนมกราคม ค.ศ. 2003 ระหว่างประธานาธิบดีปูตินและอดีตนายกรัฐมนตรีจุนอชิโร่ โคอิซุมิ ที่มอสโคว์ ผู้นำทั้งคู่ลงนามในแผนปฏิบัติการที่มีการลงนามทวิภาคีเพื่อแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลและสนธิสัญญาสันติภาพ การประชุมในครั้งนี้นับว่าประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดแผนปฏิบัติการญี่ปุ่น-รัสเซีย (Japan-Russia Action Plan) หรือ JRAP เป็นความร่วมมือทวิภาคีใน 6 ด้าน⁴⁰ ได้แก่ 1. การเจรจาสนธิสัญญาสันติภาพ 2. การร่วมมือพัฒนาความสัมพันธ์ด้านการเมืองในระดับที่ลึกซึ้ง 3. การร่วมมือกันในด้านการค้าและด้านเศรษฐกิจ 5.การพัฒนาความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง 6. การร่วมมือกันในระบบระหว่างประเทศ นอกจากการประชุมในระดับผู้นำยังมีการประชุมระหว่างรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองประเทศ และรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม และคณะกรรมการด้านการค้าและเศรษฐกิจ สำหรับรัสเซียแผนปฏิบัติการญี่ปุ่น-รัสเซีย ทำให้การบูรณาการเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นรวดเร็วขึ้น แม้ว่าการประชุมระหว่างผู้นำทั้งสองในครั้งไม่ได้สร้างความคืบหน้านักต่อการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล แต่ก็ยังเป็นพื้นฐานต่อการแก้ปัญหาในอนาคตต่อไป

ใน ค.ศ. 2004 ประธานาธิบดีปูติน กล่าวว่ารัสเซียยังคงพิจารณาข้อเสนอการคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไม แม้ว่าจะมีการพิจารณาแต่รัสเซียก็ไม่มีท่าทีว่าจะส่งมอบเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมให้แก่ญี่ปุ่น⁴¹ ต่อมา ในการประชุมสุดยอดโตเกียวระหว่างประธานาธิบดีปูตินกับอดีตนายกรัฐมนตรีจุนอชิโร่ โคอิซุมิ เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2005 การประชุมครั้งนี้ทั้งสองประเทศมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันมากขึ้น ตั้งแต่การเจอกันครั้งล่าสุดใน ค.ศ. 2003 รัฐบาลรัสเซียยังคงยึดปณิญา ร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1956 เป็นพื้นฐานในการเจรจาในขณะที่ญี่ปุ่นยังคงยืนยันกรรมสิทธิ์ทั้งสิ้นเกาะ

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2006 ชาวประมงญี่ปุ่นถูกยิงเสียชีวิตซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นย่ำแย่ลงถึงขีดสุด ชาวประมงญี่ปุ่นถูกยิงเสียชีวิตในขณะที่ถูกเรืออีกสามคนถูกจับกุมหลังจากที่พวกเขาบุกเข้าไปในน่านน้ำรัสเซียและไม่สนใจคำเตือนที่จะต้องหยุดตามที่เจ้าหน้าที่ของ

⁴⁰ Japan, "Japan-Russia Action Plan ".Ministry of Foreign Affairs of Japan. Japan-Russia Action Plan [Online], 27 June 2019. Available from:

<https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/pmv0301/plan.html>

⁴¹ BBC News, "Kuril Islands Dispute between Russia and Japan " [online] Available from:

<http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11664434> [27 June 2019]

รัสเซียกล่าว กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นยืนยันว่าเรือของชาวประมงอยู่ในน่านน้ำญี่ปุ่นและ
 ประณามการกระทำของรัสเซียว่าเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้ ญี่ปุ่นเรียกร้องคำขอโทษ ค่าสินไหมทดแทน
 และการลงโทษผู้ที่รับผิดชอบ รวมทั้งเรียกร้องให้ปล่อยตัวชาวประมงอีกสามคนที่ถูกจับกุมบนเรือ
 บริเวณกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล

ต่อมา มีการพบปะกันอีกสามครั้งระหว่างประธานาธิบดีปูตินกับอดีตนายกรัฐมนตรีชินโซ อา
 เบะ ครั้งแรก เดือนมิถุนายน ค.ศ. 2006 ณ การประชุมเอเปกที่ฮานอย ครั้งที่สอง เดือนมิถุนายน
 ค.ศ. 2007 ณ การประชุมสุดยอดผู้นำกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ 8 ประเทศที่เยอรมนี และครั้ง
 ที่สาม เดือนกันยายน ค.ศ. 2007 ณ การประชุมเอเปกที่ซิดนีย์ ในการประชุมแต่ละครั้งกล่าวถึง
 ประเด็นกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลและสนธิสัญญาสันติภาพแต่ก็ไม่ได้สร้างความก้าวหน้าจากการเจรจา
 แต่อย่างไร เนื่องจากผู้นำทั้งสองต่างยุ่งกับการเมืองภายในประเทศ ในฝ่ายประธานาธิบดีปูตินกำลังวุ่น
 กับการเลือกตั้งที่จะมาถึงใน ค.ศ. 2008 ในขณะที่อดีตนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะเองก็มีความ
 นิยมที่ลดต่ำ จากคดีความอื้อฉาวในรัฐบาลรวมทั้งความกดดันจากเรื่องวิกฤติการณ์นิวเคลียร์จาก
 เกาหลีเหนือ

ประธานาธิบดีปูตินส่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศรัสเซียนายเซอร์เก ลาฟรอฟ ไป
 เยือนหมู่เกาะคูริล วันที่ 3 มิถุนายน ค.ศ. 2007 นายเซอร์เก ลาฟรอฟ เป็นรัฐมนตรีกระทรวงการ
 ต่างประเทศของรัสเซียคนแรกที่ไม่เยือนหมู่เกาะคูริลหลังสหภาพโซเวียตล่มสลาย การไปเยือนครั้งนี้
 เปรียบเสมือนการแสดงสิทธิการครอบครองหมู่เกาะคูริลก่อนการประชุมสุดยอดผู้นำกลุ่มประเทศ
 อุตสาหกรรมชั้นนำแปดประเทศ (G8) ที่ไฮไลเอนตาม ประเทศเยอรมนี ประธานาธิบดีปูตินอ้างถึง
 กรรมสิทธิ์ของรัสเซียเหนือหมู่เกาะคูริลอีกครั้ง โดยเฉพาะการระบุว่ากรรมสิทธิ์ของรัสเซียเหนือหมู่
 เกาะคูริลเป็นผลลัพธ์มาจากสงครามโลกครั้งที่สอง และมีกฎหมายระหว่างประเทศรองรับ รวมทั้ง
 ยืนยันว่าไม่มีปัญหาขัดแย้งเรื่องดินแดนระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเพื่อทำให้ญี่ปุ่นขาดความมั่นใจในการ
 เจรจา สรุปลแล้วการประชุมครั้งนี้ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น มีการเจรจาสามประเด็นหลักคือ การแก้ไข
 กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล การลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ และการบูรณาการทางเศรษฐกิจ แต่ยังไม่ม
 การตกลงหรือบทสรุปที่แน่ชัด

ในภาพรวมการประชุมทุกครั้งประธานาธิบดีปูตินมีการทำงานร่วมกับรัฐมนตรีกระทรวงการ
 ต่างประเทศของรัสเซียและมีการวางแผนที่รัดกุมทุกครั้งก่อนการเจรจา รัสเซียค่อนข้างประสบ
 ความสำเร็จด้านการทูตส่วนหนึ่งมาจากบุคลิกภาพของผู้นำที่มีบุคลิกเข้มแข็งเพราะเคยเป็นสายลับ

แนวโน้มของนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ด้านความมั่นคง ในสมัยแรกรัสเซียมีท่าทีประนีประนอมเพราะประธานาธิบดีปูตินมีทัศนคติที่เปิดกว้างต่อการเจรจาทำให้มีการเสนอคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบโม แต่ในสมัยที่สองแรงกดดันทั้งจากภายในประเทศและระหว่างประเทศส่งผลให้รัสเซียต้องเปลี่ยนท่าที ท่าทีของรัสเซียที่แข็งกร้าวขึ้น เช่น การยิงขีปนาวุธขีปนาวุธพิสัยไกล การดำเนินโครงการพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจบนหมู่เกาะคูริลโดยมีเป้าหมายด้านความมั่นคงเป็นหลักและเพิ่มกำลังทหาร รวมทั้งการเยือนหมู่เกาะคูริลของนายเซอร์เก ลาฟรอฟ รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซีย ค.ศ. 2007 ล้วนแสดงให้เห็นว่า รัสเซียไม่ยอมสูญเสียอำนาจอธิปไตยเหนือหมู่เกาะคูริลทำให้แม้แต่การคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบโมก็เป็นไปไม่ได้

3.1.6 ความเชี่ยวชาญของผู้นำ

ในช่วงการดำรงตำแหน่งผู้นำอันยาวนานถึงแปดปี ประธานาธิบดีปูตินเริ่มปกครองรัสเซียโดยเพิ่มอำนาจของรัฐรวบอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางมากขึ้นและสร้างการปฏิรูปทางเศรษฐกิจที่ช่วยรักษาเสถียรภาพของเศรษฐกิจรัสเซียเพื่อปกป้องชื่อเสียงรัสเซียให้มีความมั่นคงทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ประเด็นความมั่นคงจึงเป็นประเด็นที่สำคัญมาก ประจวบกับการถูกคุกคามจากการก่อการร้ายยิ่งเพิ่มระดับการป้องกันภัยของรัสเซีย การแก้ปัญหาการก่อการร้ายเป็นก้าวสำคัญของรัสเซียในการยืนยันสิทธิอธิปไตยเหนือดินแดนของตนและแสดงถึงศักยภาพของรัสเซียที่แข็งแกร่งทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ

ในด้านความเชี่ยวชาญของประธานาธิบดีปูตินต่อภูมิภาคแปซิฟิก แม้ว่าเขาจะไม่ได้ให้ความสำคัญกับภูมิภาคแปซิฟิกเป็นอันดับหนึ่ง เพราะรัสเซียมีความเปราะบางต่อเหตุการณ์ปฏิวัติสีในจอร์เจีย ยูเครนและซีเรีย ซึ่งลดความสนใจของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล แต่รัสเซียต้องการปกป้องผลประโยชน์จากกรรมสิทธิ์ในการถือครองหมู่เกาะคูริลและต้องการให้ญี่ปุ่นเคารพอำนาจอธิปไตยของรัสเซีย ความสนใจของประธานาธิบดีปูตินจึงเน้นไปที่การเพิ่มกำลังทางทหารเพื่อสร้างความมั่นคงและปลอดภัยให้กับหมู่เกาะคูริลเป็นหลัก

3.1.7 รูปแบบของตัวแปรที่ผู้นำคำนึง

ประธานาธิบดีปูตินล้อมรอบด้วยคนที่ไว้วางใจจากการทำงานใกล้ชิดกันทั้งจากกลุ่มหน่วยสืบราชการลับของรัสเซียและจากเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ทีมที่ปรึกษาประธานาธิบดีปูตินประกอบด้วยคนจำนวนประมาณยี่สิบคนที่เป็นผู้ตัดสินใจในนโยบายสำคัญ กลุ่มที่สนิทกับเขาทำงานร่วมกันตั้งแต่สมัยทำงานที่เซนต์ปีเตอร์สเบิร์กจนกระทั่งย้ายมามอสโก ภายใต้อำนาจนี้ลักษณะการบริหารงานประธานาธิบดีปูตินมีรูปแบบเหมือนมาเฟีย⁴²ทุกคนต่างพึ่งพิงกันในระบบเพื่อเข้าถึงตำแหน่งอันทรงเกียรติและสิทธิพิเศษต่างๆ

ภาพรวมจะเห็นได้ว่าภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีปูตินเป็นการปกครองแบบรวมอำนาจ มีระเบียบวินัยและมีประสิทธิภาพ แต่กระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียยังไม่สมบูรณ์และไม่แน่นอน เพราะการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียขึ้นอยู่กับประธานาธิบดีมากเกินไปโดยเฉพาะการอิงกับผลประโยชน์ของผู้แทนที่จะสะท้อนถึงผลประโยชน์แห่งชาติของรัสเซีย ประธานาธิบดีปูตินพึ่งพาคนสนิทในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียซึ่งบุคคลเหล่านั้นอาจไม่ได้เชี่ยวชาญในบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ ทำให้การกำหนดนโยบายเป็นมุมมองแคบๆจากคนในเท่านั้น

ประธานาธิบดีปูตินบริหารทีมที่ปรึกษาโดยแบ่งแยกตามหน้าที่อย่างชัดเจนมีการถ่วงอำนาจระหว่างกลุ่มต่างๆ กลุ่มซิลโอวิกเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลสูงที่สุด มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศ อุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ และภาคพลังงาน ส่วนกลุ่มเสรีนิยมจากเซนต์ปีเตอร์สเบิร์กมีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านเศรษฐกิจและการเงิน บุคลากรในทีมที่ปรึกษาทั้งหมดกระจายตำแหน่งสำคัญๆทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจ

แต่ข้อเสียของการมีทีมที่ปรึกษาจำนวนมากทำให้มีความซ้อนทับกันระหว่างบทบาทกับอำนาจของทีมที่ปรึกษา นอกจากนี้การกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียยังต้องพิจารณาองค์ประกอบต่างๆจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งด้านต่างประเทศ การเมือง เศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ ทำให้นโยบายต่างประเทศของรัสเซียไม่มีความสอดคล้องกันและมีความผันผวนสูง

⁴² Fiona Hill and Clifford G. Gaddy, *Mr. Putin: Operative in the Kremlin* (Washington: Brookings Institution Press, 2013), p. 6.

นโยบายต่างประเทศของรัสเซียในยุคประธานาธิบดีปูตินพึ่งพิงบทบาทของผู้นำมากเกินไปและมีความซับซ้อนของกลุ่มบุคคลในทีมที่ปรึกษาที่ต้องแข่งขันกันแสดงความจงรักภักดี

3.1.8 ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม

ทีมที่ปรึกษาของประธานาธิบดีปูตินได้แก่ อิกอร์ เซชิน (Igor Sechin) เซอร์เก อิวานอฟ (Sergei Ivanov) นิโคไล ปาตรูเชฟ (Nikolai Patrushev) ดมิทรี เมดเวเดฟ (Dmitry Medvedev) อเล็กซี คูดริน (Alexei Kudrin) อนาโทลี ชูไบส์ (Anatoli Chubais) เซอร์เก ลารอฟ (Sergey Lavrov)

อิกอร์ เซชิน (Igor Sechin) เป็นที่ปรึกษาของประธานาธิบดีปูตินที่ทำงานร่วมกันมาตั้งแต่เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก

เซอร์เก อิวานอฟ (Sergei Ivanov) ทำหน้าที่ควบคุมด้านความมั่นคงของรัสเซีย เซอร์เก อิวานอฟและประธานาธิบดีปูตินมีความสนิทสนมกันมาก เขามีบุคลิกและความสามารถเฉพาะตัว เขาดำรงตำแหน่งเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งสหพันธรัฐรัสเซียต่อมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหม ตอนแรกหน้าที่หลักคือรับผิดชอบนโยบายความมั่นคงแห่งชาติต่อมารับผิดชอบเรื่องการปฏิรูปกองทัพ บทบาทสำคัญที่รับผิดชอบคือเรื่องความมั่นคงระหว่างประเทศเช่นยุทธศาสตร์การลดอาวุธและการต่อสู้กับการก่อการร้ายระหว่างประเทศ

นิโคไล ปาตรูเชฟ (Nikolai Patrushev) ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยสืบราชการลับของสหพันธรัฐรัสเซียและเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย

ดมิทรี เมดเวเดฟ ซึ่งเป็นอดีตเพื่อนร่วมงานของประธานาธิบดีปูตินจากเซนต์ปีเตอส์เบิร์กทำหน้าที่ผู้ช่วยหัวหน้าคณะทำงานของประธานาธิบดีเช่นกันและเป็นซีอีโอของแก๊สปროม

อเล็กซี คูดริน (Alexei Kudrin) อเล็กซี คูดรินเคยทำงานร่วมกับประธานาธิบดีปูตินที่เซนต์ปีเตอส์เบิร์ก อเล็กซี คูดริน เชี่ยวชาญเรื่องระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและเป็นผู้บริหารที่ดี

อนาโทลี ชูไบส์ (Anatoli Chubais) มาจากเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก ทำหน้าที่ดูแลเรื่องพลังงาน เขามีความใกล้ชิดกับประธานาธิบดีปูตินสูงและเป็นคนที่ประธานาธิบดีปูตินไว้วางใจมาก อนาโทลี ชูไบส์เคยทำงานให้อดีตประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน อนาโทลี ชูไบส์เสนอแนะว่าให้ประธานาธิบดีปูตินยึดนโยบายต่างประเทศนิยมตะวันตก เพราะรัสเซียจำเป็นต้องขยายความร่วมมือและบูรณาการเศรษฐกิจกับตะวันตก



22334952

CU-Thesis 5880615224 thesis / rev: 18072562 23:17:36 / seq: 18

เซอร์เก ลาฟรอฟ (Sergey Lavrov) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียตั้งแต่ ค.ศ. 2004 และเป็นตัวแทนของรัสเซียในองค์การสหประชาชาติตั้งแต่ ค.ศ. 1994 ถึง 2004 บุคคลที่เคยทำงานร่วมกับเขาในสหประชาชาติกล่าวไว้ว่าเขาเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลที่สุดในคณะมนตรีความมั่นคง เขาทำงานด้วยความฉับไว แต่เขามักไม่เข้าร่วมแก้ไขปัญหา⁴³ โดยรวมรัฐมนตรีแต่ละคนต้องรายงานขึ้นตรงต่อประธานาธิบดีปูติน นโยบายต่างประเทศของรัสเซียได้รับอิทธิพลจากสถาบันต่างๆที่ทับซ้อนกัน ประธานาธิบดีปูตินให้อิสระแต่ละหน่วยงานในการตัดสินใจ แต่ในท้ายสุดประธานาธิบดีมีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจ โดยทีมที่ปรึกษาของประธานาธิบดีปูตินแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้⁴⁴

กลุ่มแรกคือ กลุ่มซิลโลวิก (Siloviki) เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลมากที่สุด มองว่ารัฐมีบทบาทสำคัญในการรักษาระเบียบและเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจ ได้แก่ อิกอร์ เซชิน เคยเป็นรองหัวหน้าสำนักประธานาธิบดี (ค.ศ. 1999 ถึง 2008) มีตำแหน่งในภาคธุรกิจคือ ประธานคณะกรรมการบริหารบริษัทน้ำมันโรสเนฟต์ (ค.ศ. 2004 ถึงปัจจุบัน) เซอร์เก อิวานอฟ เคยเป็นเลขาธิการสภาความมั่นคง (ค.ศ. 1999 ถึง 2001) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (ค.ศ. 2000 ถึง 2007) และรองนายกรัฐมนตรี (ค.ศ. 2007 ถึง 2011) นิโคไล ปาตรูเชฟ เคยเป็นผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ (ค.ศ. 1999 ถึง 2008) ปัจจุบันเป็นเลขาธิการสภาความมั่นคง (ค.ศ. 2008 ถึงปัจจุบัน) เซอร์เก นาริชกินหัวหน้าสำนักประธานาธิบดี (ค.ศ. 2008 ถึง 2011) และรองนายกรัฐมนตรี (ค.ศ. 2007 ถึง 2008) อเล็กซานเดอร์ บอนนิคอฟ เป็นผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ (ค.ศ. 2008 ถึงปัจจุบัน) เซอร์เกย์ ซอยกู เป็นอดีตนายพลประจำกองทัพบกและเคยเป็นรัฐมนตรีสถานการณ์ฉุกเฉิน (ค.ศ. 1991-2012)

กลุ่มเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์รวมถึงนักกฎหมายที่เคยทำงานร่วมกับปูตินมาก่อน ได้แก่ กลุ่มนักกฎหมายซึ่งนำโดย ดมิทรี เมตเวเดฟ รองนายกรัฐมนตรี (ค.ศ. 2005 ถึง 2008) และหัวหน้าสำนักประธานาธิบดี (ค.ศ. 2003 ถึง 2005) โดยมีตำแหน่งในภาคธุรกิจคือ ประธานคณะกรรมการบริหารก๊าซพรอม บริษัทก๊าซธรรมชาติรายใหญ่ที่สุดของรัสเซีย (ค.ศ.

⁴³ BBC News, "Profile: Putin's Foreign Minister Lavrov " [online] Available from: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6242774.stm> [27 June 2019]

⁴⁴ จิตติภัทร พูนขำ, "เปิดเบื้องลึกการเมืองรัสเซีย ดีแควิลีแห่งอำนาจของปูติน " [online] Available from: <https://www.the101.world/putin-network/> [27 มิถุนายน 2562]

2001 ถึง 2008) และอเล็กซี มิลเลอร์ รองประธานคณะกรรมการบริหารบริษัทก๊าซพรอม (ค.ศ. 2005 ถึงปัจจุบัน)

กลุ่มธุรกิจ ได้แก่ โอเล็ก เดริพาสก้า (Oleg Deripaska) เกนนาดี ทิมเชนโก (Gennady Timchenko) ในรัสเซียที่กลุ่มมีอำนาจมากคือกลุ่มพลังงาน เช่น ก๊าซพรอม (Gazprom) รอสอะตอม (Rosatom) และ ลุกออยล์ (Lukoil) มีบทบาทในนโยบายเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ความสำคัญของธุรกิจพลังงานรัสเซียคือเป็นแหล่งพลังงานโลกและส่งออกก๊าซธรรมชาติให้กับลูกค้าในทวีปยุโรป นอกจากนี้ยังมีธุรกิจด้านความมั่นคง โครงการถ่ายโอนอาวุธขนาดใหญ่และโครงการความร่วมมือด้านพลังงานนิวเคลียร์อย่างต่อเนื่องกับจีน อินเดียและอิหร่าน

ลักษณะสำคัญของทีมที่ปรึกษาประธานาธิบดีปูตินมีสามประการ คือ ประการแรก ประธานาธิบดีปูตินเป็นผู้นำสูงสุดที่มีอำนาจในการตัดสินใจหรือแม้จะทำงานร่วมกันเป็นทีมการตัดสินใจก็ยังคงขึ้นกับประธานาธิบดีปูติน เขามักจะมอบหมายนโยบายให้บุคลากรในทีมรับผิดชอบเขาทำหน้าที่ควบคุมภาพรวม และมอบหมายให้คนสนิทเท่านั้นกำหนดนโยบายสำคัญๆ

ประการที่สอง ประธานาธิบดีปูตินควบคุมทีมที่ปรึกษาโดยการแบ่งแยกแล้วปกครอง มีการแข่งขันและต่อสู้ระหว่างกลุ่มต่างๆเพื่อเลื่อนขั้นเป็นคนโปรด ทำให้การเมืองรัสเซียมีความตึงเครียดสูง มีการแต่งตั้งโยกย้ายตำแหน่งตลอดเวลา กลุ่มคนที่เขาให้ความไว้วางใจมากจะได้รับตำแหน่งสำคัญๆ เสมอ

ประการที่สาม ในการบริหารงานกลุ่มต่างๆมีอำนาจซ้อนทับกันเช่น บุคคลที่ไม่มีหน้าที่ในฝ่ายบริหาร แต่มีอิทธิพลอำนาจมากในกระบวนการกำหนดนโยบายรัสเซียในแทบทุกด้านรวมถึงการกำหนดนโยบายต่างประเทศ

ประการที่สี่ การปกครองแบบประธานาธิบดีปูตินทำให้ทีมที่ปรึกษาของรัสเซียต้องระแวดระวังในการรักษาความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้นำ และการแสดงความภักดีต่อผู้นำ

กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียมีความสำคัญสี่ประการ ประการแรก คือ เป็นกระทรวงขนาดใหญ่มีบุคลากรจำนวนมากและรับผิดชอบดูแลนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อภูมิภาคต่างๆ ตั้งแต่ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ตะวันออกกลาง ละตินอเมริกา ไปจนถึงความสัมพันธ์กับประเทศสำคัญต่างๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ทวีปยุโรปและจีน ประการที่สอง กระทรวงการต่างประเทศมีอิทธิพลต่อการชักจูงโน้มน้าวและยับยั้งรัฐบาล ประการที่สาม กระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยงานที่เตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่างๆเสมอ ประการที่สี่ กระทรวง



22334952

CD :Thesis 5880615224 thesis / rev: 18072562 23:17:36 / seq: 18

การต่างประเทศต้องปรับบทบาทเพราะประธานาธิบดีปูตินให้ความสำคัญกับทีมที่ปรึกษามากกว่า ดังนั้นหน้าที่ของกระทรวงการต่างประเทศจึงเป็นการปฏิบัติงานมากกว่าการเสนอแนวคิด รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียในช่วงนั้นมีสองคน คือ อิกอร์ อิวานอฟ ดำรงตำแหน่งระหว่าง ค.ศ. 1998 ถึง 2004 และเซอร์เก ลาฟรอฟ ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ค.ศ. 2004 จนถึงปัจจุบัน

การที่ประธานาธิบดีปูตินพยายามรวบอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางและให้ความสำคัญกับกลุ่มซิลโวลิกเป็นพิเศษส่งผลให้กระทรวงการต่างประเทศมีบทบาทที่น้อยลง บทบาทของกระทรวงการต่างประเทศภายใต้การนำของอิกอร์ อิวานอฟและเซอร์เก ลาฟรอฟ สูญเสียอำนาจในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เพราะผู้นำให้อำนาจกับฝ่ายบริหารมากเกินไป นอกจากนี้กระทรวงกลาโหมยังมีบทบาทหลักในเรื่องความมั่นคงและทำงานร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศในการเจรจากับมหาอำนาจหลัก การที่ผู้นำบริหารงานจากส่วนกลางทำให้การปกครองส่วนภูมิภาคไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ เนื่องจากรัฐบาลกลางกังวลเรื่องความมั่นคงและการเรียกร้องเอกราชส่งผลให้การปกครองส่วนภูมิภาคไม่สามารถมีนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระได้และต้องเฝ้าระวังการกำหนดนโยบายต่างประเทศจากรัฐบาลกลางเท่านั้น⁴⁵ ประเด็นนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ในช่วงแรกรัสเซียค่อนข้างประนีประนอมและเสนอคืนสองเกาะให้ญี่ปุ่นเพราะเป็นการตัดสนใจจากรัฐบาลกลาง แต่ต่อมาเมื่อได้รับการคัดค้านจากองค์กรปกครองส่วนภูมิภาคและประชาชนในท้องถิ่นทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น เช่น ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลรัสเซียและสภาดูมาซาคาลินส์ เพราะสภาดูมาซาคาลินส์ต่อต้านการคืนหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่นทำให้แม้แต่การคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมก็เป็นไปได้ การกำหนดนโยบายต่างประเทศในยุคประธานาธิบดีปูตินแตกต่างจากยุคอดีตประธานาธิบดีเยลต์ซิน เพราะฝ่ายบริหารในยุคประธานาธิบดีปูตินมีอำนาจมาก อีกทั้งสถานการณ์การเมืองภายในและนโยบายต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปมีสาเหตุมาจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แตกต่างจากยุคอดีตประธานาธิบดีเยลต์ซินที่เศรษฐกิจรัสเซียอ่อนแอและเปราะบาง

กระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้ ประธานาธิบดีปูติน อิกอร์ เซชิน รองหัวหน้าสำนักประธานาธิบดี ดมิทรี เมดเวเดฟ รองนายกรัฐมนตรี เซอร์เก อิวานอฟ เลขาธิการสภาความมั่นคง และนิโคไล ปาตรูเชฟ ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรอง

⁴⁵ Antje Kästner, "From Chaos to Pragmatism? The Domestic Dimension of Russian Foreign Policy 1991–2008 " [online] Available from: https://www.die-gdi.de/uploads/media/DP_19.2008.pdf [27 June 2019]

แห่งชาติ ประธานาธิบดีปูตินเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ในภาพรวมการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคลสูงส่วนสถาบันมีบทบาทค่อนข้างน้อย⁴⁶ เซอร์เก ลาฟรอฟรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ค.ศ. 2004 มีความใกล้ชิดกับประธานาธิบดีปูตินมากกว่าอิกอร์ อิวานอฟรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศคนเก่า ความสัมพันธ์อันดีระหว่างประธานาธิบดีปูตินกับเซอร์เก ลาฟรอฟส่งผลให้การผลักดันนโยบายต่างประเทศของรัสเซียทำได้ง่ายขึ้นเพราะผู้นำเชื่อใจและมั่นใจในตัวผู้ใต้บังคับบัญชา

กระทรวงกลาโหม กระทรวงกลาโหมเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจมากในสมัยโซเวียตแม้จะไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศแต่มีบทบาทสำคัญเมื่อมีความขัดแย้งระหว่างประเทศ ในยุคประธานาธิบดีปูติน กระทรวงกลาโหมมีบทบาทสำคัญเรื่องยุทธศาสตร์การลดอาวุธโดยจะทำงานร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศเพื่อเจรจากับสหรัฐอเมริกา แม้ว่ากระทรวงกลาโหมจะมีจำนวนบุคลากรที่น้อยกว่ากระทรวงการต่างประเทศแต่มีบทบาทเข้มแข็งในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง กระทรวงกลาโหมมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถทางการทหารบนหมู่เกาะคูริล หน้าที่หลักคือสั่งการหน่วยทหารปืนใหญ่ที่ 18 ซึ่งประจำการอยู่บนเกาะเอโตโรฟูและเกาะคุนาชิริ รวมทั้งมีหน้าที่ปรับปรุงอาวุธบนหมู่เกาะคูริล

สำนักข่าวกรอง เป็นหนึ่งในหน่วยงานที่ทำงานร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติ นิโคไล ปาตรูเชฟ กล่าวกับเจ้าหน้าที่ของญี่ปุ่นว่า “รัสเซียจะไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในกรณีพิพาทระหว่างญี่ปุ่นกับจีน รัสเซียหวังว่าญี่ปุ่นกับจีนจะสามารถแก้ปัญหาาร่วมกันได้เพื่อสร้างความมั่นคงร่วมกันในภูมิภาคแปซิฟิก”⁴⁷ สะท้อนให้เห็นทัศนคติของรัสเซียที่ยังคงวางตัวเป็นกลางแม้ว่ารัสเซียจะมีปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลกับญี่ปุ่น แต่รัสเซียต้องการร่วมสร้างสันติภาพในภูมิภาคแปซิฟิกอย่างยั่งยืน ความใกล้ชิดระหว่างสำนักข่าวกรองและกระทรวงการต่างประเทศมีสาเหตุหลักมาจากพื้นเพการทำงานด้านความมั่นคงของประธานาธิบดี

⁴⁶ BoBo Lo, *Russia and the New World Order* (London: Chatham House, 2015). p. 36.

⁴⁷ Stephen Blank, "Russia and Japan: Can Two-Plus-Two Equal More Than Four?," *Asia Pacific Bulletin*, 251 (March 2014). p. 1.

ปูติน เพราะสำนักข่าวกรองประกอบด้วยบุคคลที่เขาเคยทำงานร่วมกันมาก่อน⁴⁸ เขาเชื่อว่าข้อมูลจากสำนักข่าวกรองน่าเชื่อถือกว่ากระทรวงการต่างประเทศ เพราะกระทรวงการต่างประเทศประกอบด้วยนักวิชาการทำให้ต้องถูกซักถามคำถามทางวิชาการ แต่สำนักข่าวกรองทำงานด้วยความเด็ดขาดและสามารถเลือกข้อมูลที่สำคัญที่สุดเพื่อนำมากำหนดนโยบายต่างประเทศ

กระทรวงเศรษฐกิจ รัสเซียและญี่ปุ่นประสบความสำเร็จด้านการค้าในช่วง ค.ศ. 2003 ถึง 2008 การค้าสูงถึง 30 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ บริษัทญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในภาคพลังงานและโรงงานอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ การลงทุนโดยตรงของบริษัทญี่ปุ่นในรัสเซียเพิ่มขึ้นกว่าเจ็ดเท่าในช่วง ค.ศ. 2004 ถึง ค.ศ. 2009⁴⁹ ส่วนความสำเร็จด้านเศรษฐกิจที่เป็นรูปธรรมจากการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลคือ แผนปฏิบัติการญี่ปุ่น-รัสเซียใน ค.ศ. 2003 ความร่วมมือกันในด้านการค้าและด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นคือ รัสเซียและญี่ปุ่นจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างรัฐบาลทั้งสองประเทศว่าด้วยการค้าและเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของทั้งสองฝ่ายและแก้ไขข้อกัวยวต่างๆ รัสเซียได้รับสินเชื่อจากธนาคารญี่ปุ่นและได้รับความช่วยเหลือด้านเทคนิคและความรู้จากญี่ปุ่น เช่น ศูนย์ฝึกอบรมสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ก่อตั้งขึ้นในภูมิภาคตะวันออกไกลของรัสเซียโดยสมาคมการค้าญี่ปุ่น ซึ่งคาดการณ์ว่ามีประชาชนชาวรัสเซียจำนวน 18,000 คน ที่เข้าร่วมในหลักสูตรต่างๆนอกจากนี้ญี่ปุ่นยังสนับสนุนให้ประชาชนชาวรัสเซียเดินทางไปฝึกอบรมเพิ่มเติมในญี่ปุ่นอีกด้วย⁵⁰

สถานิติบัญญัติ สภาดูมามีคณะกรรมการระหว่างประเทศซึ่งทำงานร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ ทำหน้าที่ดำเนินการตามนโยบายต่างประเทศของรัสเซียและทำงานร่วมกับรัฐสภาของประเทศอื่นๆ รวมทั้งการเตรียมการให้สัตยาบันสนธิสัญญาระหว่างประเทศของรัสเซียก่อนที่จะส่งให้

⁴⁸ Mark Galeotti, "Putin's Hydra: Inside Russia's Intelligence Services " [online] Available from: [https://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_169_-_INSIDE_RUSSIAS_INTELLIGENCE_SERVICES_\(WEB_AND_PRINT\)_2.pdf](https://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_169_-_INSIDE_RUSSIAS_INTELLIGENCE_SERVICES_(WEB_AND_PRINT)_2.pdf) [27 June 2019]

⁴⁹ Hirose, "Japan-Russia Relations: Can the Northern Territories Issue Be Overcome"., 27 June 2019.

⁵⁰ Ministry of Foreign Affairs of Japan. Japan-Russia Action Plan, 27 June 2019.

สภาดูมาตัดสิน⁵¹ การกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลมักจะเป็นการประชุมร่วมกันระหว่างกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียและสภาดูมา

สรุป

การกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ในระดับปัจเจกบุคคล มีผู้นำเป็นตัวแสดงหลัก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียทั้งแปดประการ ล้วนส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้นำ แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม เนื่องจากประธานาธิบดีปูตินไม่มีประสบการณ์ด้านการทูตจึงจำเป็นต้องอาศัยทีมที่ปรึกษาในการวางแผนนโยบาย กลุ่มซีโลวิก กลุ่มเซนปีเตอร์สเบิร์ก และกลุ่มธุรกิจ ประธานาธิบดีปูตินเป็นผู้นำสูงสุดที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ โดยอาศัยข้อมูลจากทั้งสามกลุ่ม การปกครองของเขาทำให้ทั้งสามกลุ่มต้องต่อสู้แข่งขันกันเพื่อให้ได้เป็นคนโปรดของประธานาธิบดีและมีอำนาจทับซ้อนกันระหว่างทั้งสามกลุ่ม กลุ่มที่มีอิทธิพลที่สุดคือกลุ่มซีโลวิก กลุ่มซีโลวิกให้ความสำคัญกับการรักษาระเบียบความมั่นคงภายในประเทศ อิทธิพลของกลุ่มซีโลวิกที่เพิ่มมากขึ้นในสมัยประธานาธิบดีปูตินทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการเมืองภายในของรัสเซีย รัสเซียยกระดับด้านความมั่นคงเพิ่มมากขึ้นและให้ความสำคัญกับสำนักข่าวกรอง เช่น นิโคไล ปาตรูเชฟ ผู้อำนวยการสำนักข่าวกรองแห่งชาติมีความใกล้ชิดกับประธานาธิบดีปูตินมาก ทำให้มีบทบาทในการทำงานร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ การที่ผู้นำให้ความสำคัญกับทีมที่ปรึกษาสูงส่งผลให้หน่วยงานมีบทบาทน้อย โดยเฉพาะบทบาทของกระทรวงการต่างประเทศที่ควรจะมีอำนาจมากที่สุด อิกอร์ อิวานอฟและเซอร์ ลาฟรอฟ รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียสูญเสียอำนาจในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ เพราะผู้นำให้อำนาจกับทีมที่ปรึกษามากเกินไป นอกจากนี้ยังมีปัญหาหลักคือความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกลางและการปกครองส่วนภูมิภาค เพราะการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียมาจากรัฐบาลกลางเห็นได้จากการที่รัสเซียเปลี่ยนท่าทีจากในสมัยแรกที่รัสเซียมีท่าทีประนีประนอมเสนอคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมให้ญี่ปุ่น แต่ต่อมาต้องเปลี่ยนท่าทีเพราะแรงกดดันจากประชาชนในท้องถิ่นทำให้เกิด

⁵¹ The State Duma of the Federal Assembly of the Russian Federation, "Committee Activity " [online] Available from: <http://interkomitet.com/about-the-committee/committee-activity/> [27 June 2019]

ความขัดแย้งขึ้น เช่น ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลรัสเซียและสภาดูมาซาคาลินส์ เพราะสภาดูมาซาคาลินส์ต่อต้านการคืนหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่นทำให้แม้แต่การคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมก็เป็นไปได้

ปัจจัยอีกประการที่ส่งต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย คือ ลักษณะบุคลิกภาพของผู้นำ ก็เป็นประเด็นสำคัญบุคลิกภาพของประธานาธิบดีปูตินที่เด็ดเดี่ยว กล้าหาญ เป็นผลมาจากประสบการณ์ทำงานด้านความมั่นคง กล้าเผชิญปัญหาต่างๆอย่างไม่หวั่นเกรงทำให้ได้รับความนิยมสูงจากประชาชนชาวรัสเซีย ดังนั้นผู้นำจึงหลีกเลี่ยงการดำเนินการตามนโยบายต่างประเทศที่มีความเสี่ยงสูงซึ่งอาจสร้างความเสียหายให้กับประเทศและเพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียคะแนนนิยม ทำที่ของประธานาธิบดีปูตินในการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลในสมัยแรกมีทำที่ประนีประนอมโดยยึดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น ค.ศ. 1956 แต่ทำที่ของประธานาธิบดีปูตินเริ่มเปลี่ยนไปเพราะประธานาธิบดีปูตินต้องการฐานเสียงของประชาชนชาวรัสเซียในการเลือกตั้งสมัยที่สอง ดังนั้นการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลตั้งแต่ ค.ศ. 2005 จึงเริ่มชะงักงันและไม่สามารถลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพได้ อีกทั้งประธานาธิบดีปูตินเริ่มดำเนินโครงการพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจบนหมู่เกาะคูริลใน ค.ศ. 2007 โดยมีเป้าหมายด้านความมั่นคงเป็นหลักยิ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นยิ่งย่ำแย่

บทที่ 4

ตัวแสดงระดับภายในประเทศ

ในบทนี้ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์เป็นสองประเด็น ประเด็นแรก ผู้วิจัยจะศึกษาตัวแสดงที่สำคัญต่อการเมืองภายในรัสเซียประกอบด้วย ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ การปกครองในส่วนภูมิภาค หน่วยงานวิชาการ และกลุ่มก่อการร้าย ประเด็นที่สอง ศึกษาคุณลักษณะแห่งชาติ เพื่ออธิบายอำนาจของรัฐชาติ ได้แก่ ขนาด ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิศาสตร์ ลักษณะประชากรและอื่นๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้ส่งผลอย่างไรต่อรัสเซีย ในบทนี้ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นว่าตัวแสดงภายในประเทศมีบทบาทหรือส่งผลอย่างไรต่อนโยบายต่างประเทศรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ในบทนี้ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างสถานการณ์ในสมัยแรก ค.ศ. 2000 ถึง 2004 และสมัยที่สอง ค.ศ. 2004 ถึง 2008 โดยในสมัยแรกผู้วิจัยจะนำเสนอว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ท่าทีของรัสเซียค่อนข้างประนีประนอมต่อการเจรจาแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล แต่ในสมัยที่สองท่าทีของรัสเซียเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง

ในการศึกษาประเด็นแรกผู้วิจัยอาศัยทฤษฎีวิเคราะห์นโยบายต่างประเทศของโรเบิร์ต พัตนัม (1988) เขาเชื่อมโยงตัวแสดงภายในประเทศเหล่านี้เข้ากับบอร์ดเกมสองลักษณะ ลักษณะแรกคือบอร์ดเกมส์ของการเมืองภายในประเทศและลักษณะที่สองคือบอร์ดเกมส์ของการเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในการเมืองภายในประเทศย่อมส่งผลต่อการเมืองระหว่างประเทศ ตัวแสดงระดับภายในประเทศเหล่านี้ส่งผลต่อกระทบต่อกระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ในที่นี้ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของตัวแสดงภายในประเทศเหล่านี้ต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล

4.1 ตัวแสดงภายในประเทศ

ในส่วนของตัวแสดงภายในประเทศที่มีบทบาทสำคัญต่อการวางนโยบายต่างประเทศรัสเซียนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งเป็น 6 ตัวแสดงหลักคือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ การปกครองในส่วนภูมิภาค หน่วยงานวิชาการ และกลุ่มก่อการร้าย

4.1.1 ฝ่ายบริหาร

ฝ่ายบริหารในที่นี้ คือรัฐบาลรัสเซีย ตามรัฐธรรมนูญของรัสเซียประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐและนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่บริหารโดยได้รับการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีด้วยความเห็นชอบของรัฐสภาประธานาธิบดีมีอำนาจมากที่สุดในการกำหนดนโยบายต่างประเทศดังที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1993 การทำงานของประธานาธิบดีปูตินล้อมรอบด้วยทีมที่ปรึกษาและอาศัยคนสนิทในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ หน่วยงานที่รับผิดชอบกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลโดยตรงคือกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซีย โดยมีรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศดำรงตำแหน่งสองคนในช่วงนั้น คนแรกคือ อิกอร์ อิวานอฟ ดำรงตำแหน่งระหว่าง ค.ศ. 1998 ถึง 2004 และเซอร์เก ลาฟรอฟ ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ค.ศ. 2004 จนถึงปัจจุบัน

นโยบายต่างประเทศของรัสเซียใน ค.ศ. 2000 มีเป้าหมายภายในประเทศที่กำหนดว่า “เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนและสังคม” แต่ใน ค.ศ. 2008 เป้าหมายภายในประเทศถูกกำหนดใหม่ว่า “เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนและสังคมรวมทั้งผลประโยชน์ของรัฐ”⁵² ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของรัสเซียที่เพิ่มผลประโยชน์ของรัฐขึ้นมาซึ่งชี้ให้เห็นว่านโยบายต่างประเทศของรัสเซียในสมัยแรกของประธานาธิบดีปูตินมีท่าทีที่ยืดหยุ่นและประนีประนอม แต่ต่อมาในสมัยที่สองนโยบายเริ่มแข็งกร้าวและสะท้อนถึงประโยชน์ที่รัฐควรจะได้รับ นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลยังคงมีจุดยืนที่ชัดเจนและไม่เปลี่ยนแปลงนั่นคือการยึดถือผลของการเป็นผู้ชนะในสงครามโลกครั้งที่สอง⁵³ รัสเซียยึดสนธิสัญญาซานฟรานซิสโกซึ่งย้าถึงอำนาจอธิปไตยของรัสเซียเหนือหมู่เกาะคูริล เพราะสหภาพโซเวียตยึดครองหมู่เกาะคูริลในฐานะผู้ชนะโดยมีสหรัฐอเมริกาสนับสนุนการยึดครองหมู่เกาะคูริลเพื่อตอบแทนอดีตสหภาพโซเวียตที่เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่สอง โดยมีการระบุไว้อย่างชัดเจนจากการประชุมที่อัลต้าและการประชุมที่ปอตสدام

⁵² Federation González, "The Foreign Policy Concept of the Russian Federation: A Comparative Study ": A Comparative Study [Online], 26 February 2019. Available from: http://www.ieee.es/en/Galerias/fichero/docs_marco/2013/DIEEEM062013_Rusia_ConceptoPoliticaExterior_FRuizGlez_ENGLISH.pdf

⁵³ Erik Isaksson, "The Northern Territories/Southern Kuriles and the Treaties That Shaped the Territorial Dispute," [online] Available from: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:950319/FULLTEXT01.pdf> [29 June 2019]

รัสเซียมองว่าญี่ปุ่นในฐานะผู้แพ้สงครามก็ต้องยอมรับผลสงครามและควรเคารพอำนาจอธิปไตยของรัสเซียต่อหมู่เกาะคูริล

อย่างไรก็ตาม การที่รัสเซียมีท่าทีแข็งกร้าวขึ้น อาจเป็นผลมาจากนโยบายของทางฝั่งรัฐบาลญี่ปุ่นที่มีต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ญี่ปุ่นอ้างว่าเกาะคุนาซิริ เกาะเอโตรโฟู เกาะชิโกตันและเกาะฮาโบโมเป็นส่วนหนึ่งของญี่ปุ่น ซึ่งไม่ได้อยู่ในเงื่อนไขที่เป็นส่วนหนึ่งของหมู่เกาะคูริลตามที่ระบุในสนธิสัญญาซานฟรานซิสโก⁵⁴ ดังนั้นรัสเซียจะอ้างว่าเกาะคุนาซิริ เกาะเอโตรโฟู เกาะชิโกตันและเกาะฮาโบโมอยู่ภายใต้กรรมสิทธิ์การครอบครองของรัสเซียไม่ได้ ดังนั้นการที่ญี่ปุ่นเรียกชื่อเกาะคุนาซิริ เกาะเอโตรโฟู เกาะชิโกตันและเกาะฮาโบโมว่าดินแดนเหนือจึงเป็นต่อต้านการอ้างกรรมสิทธิ์ของรัสเซียเหนือกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ญี่ปุ่นยังคงยืนยันสิทธิ์ครอบครองหมู่เกาะคูริลตามสนธิสัญญาชิโมดะ ในช่วงแรกของการเจรจาหลังจากลงนามปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น ค.ศ. 1956 ญี่ปุ่นต้องการเรียกร้องคืนแค่เกาะชิโกตันและเกาะฮาโบโมเท่านั้น แต่ต่อมาญี่ปุ่นเรียกร้องคืนทั้งสี่เกาะของญี่ปุ่นสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากแนวคิดอนุรักษนิยมของพรรคแอลดีพีซึ่งให้ความสำคัญกับการเป็นพันธมิตรสหรัฐอเมริกา เพราะสหรัฐอเมริกากดดันให้ญี่ปุ่นไม่ยอมรับเงื่อนไขการคืนเพียงสองเกาะ⁵⁵ ต่อมาใน ค.ศ. 1960 อดีตสหภาพโซเวียตปฏิเสธที่จะคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบโมให้ญี่ปุ่นเนื่องจากญี่ปุ่นลงนามต่ออายุสนธิสัญญาความมั่นคงกับสหรัฐอเมริกาทำให้การเจรจาในช่วงนั้นยุติลง

แต่ภายหลังจากการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตแรงกดดันจากประชาชนชาวญี่ปุ่นที่รู้สึกว่าการที่รัสเซียได้รับสิทธิ์ครอบครองหมู่เกาะคูริลเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรม⁵⁶ ญี่ปุ่นมองว่ารัสเซียขโมยดินแดนที่เป็นสิทธิ์อันชอบธรรมของญี่ปุ่นและญี่ปุ่นจะไม่ยอมประนีประนอมกับรัสเซียจนกว่าจะได้รับหมู่เกาะคูริลคืนมาพร้อมกันทั้งสี่เกาะ รัฐบาลญี่ปุ่นกล่าวว่า⁵⁷ “เกาะทั้งสี่ อันได้แก่ เกาะเอโตรโฟู เกาะ

⁵⁴ Sebastian Maslow, Ra Mason, and Paul O'Shea, *Risk State Japan's Foreign Policy in an Age of Uncertainty* (London: Routledge, 2016)., p. 21.

⁵⁵ Mary M. McCarthy, *Routledge Handbook of Japanese Foreign Policy* (London: Routledge, 2016)., p. 189.

⁵⁶ Maslow, Mason, O'Shea, *Risk State Japan's Foreign Policy in an Age of Uncertainty*, p. 22.

⁵⁷ Ministry of Foreign Affairs of Japan, "Japan's Northern Territories: For a Relationship of Genuine Trust" [online] Available from: <https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/pamphlet.pdf> [29 June 2019].

คุนาซิริ เกาะชิโกตัน เกาะฮาโบไมเป็นดินแดนของญี่ปุ่นที่ถูกส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่นโดยไม่เคยตกเป็นดินแดนของประเทศอื่นเลย”

ญี่ปุ่นเห็นว่าในช่วงที่ประธานาธิบดีปูตินขึ้นมาใช้อำนาจเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลได้ เพราะประธานาธิบดีปูตินได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากประชาชนชาวรัสเซีย นโยบายการทูตขั้นพื้นฐานของญี่ปุ่นต่อรัสเซียมีดังต่อไปนี้⁵⁸ ประการแรก ญี่ปุ่นพยายามสร้างความสัมพันธ์กับรัสเซียในฐานะพันธมิตรในภูมิภาคแปซิฟิก ประการที่สอง ญี่ปุ่นพยายามพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นให้รอบด้าน เช่น ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง ด้านวัฒนธรรมและด้านกีฬา ประการที่สาม ญี่ปุ่นพยายามแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลโดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำทั้งสองประเทศและรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของทั้งสองประเทศ

แม้ว่าญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญอย่างมากกับการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล แต่ญี่ปุ่นต้องเผชิญกับปัญหาภายในประเทศเนื่องจากการเมืองภายในญี่ปุ่นไม่เข้มแข็ง⁵⁹ โดยเฉพาะปัญหาการคอร์รัปชันที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่รวมทั้งปัญหาเศรษฐกิจที่ถดถอยซึ่งทำให้ญี่ปุ่นเองก็ต้องหันเหความสนใจไปที่กิจการภายในประเทศ รวมทั้งการที่ญี่ปุ่นเปลี่ยนตัวผู้นำบ่อยทำให้นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อหมู่เกาะคูริลไม่ต่อเนื่อง เช่น ในสมัยอดีตนายกรัฐมนตรีโยชิโระ โมริ กำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นนโยบายสองแนวทาง แต่เมื่อเปลี่ยนผู้นำเป็นอดีตนายกรัฐมนตรีจุนอิชิโระ โคอิซุมิ นโยบายต่างประเทศต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลก็เปลี่ยนเป็นการเรียกร้องคืนสี่เกาะ

โจ ฮาเกน กล่าวว่า หากรัฐใดมีระบอบการบริหารภายในประเทศกระจัดกระจายมากเท่าไรก็ยังมีข้อจำกัดมากขึ้นในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ⁶⁰ ซึ่งส่งผลให้นโยบายต่างประเทศกำกวม แต่ถ้าปกครองด้วยระบอบเผด็จการก็จะมีข้อจำกัดในการกำหนดนโยบายต่างประเทศและมีนโยบายต่างประเทศที่ค่อนข้างแข็งกร้าว แต่ถ้าเป็นฝ่ายประชาธิปไตยมักจะมีท่าทีประนีประนอม

⁵⁸ Hirose, "Japan-Russia Relations: Can the Northern Territories Issue Be Overcome"., p. 3.

⁵⁹ Gorenburg, "The Southern Kuril Islands Dispute." p. 6.

⁶⁰ Valerie M. Hudson, *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2014). p. 146.

มากกว่า ซึ่งสามารถใช้อธิบายได้ดีเกี่ยวกับบริบทที่รัฐบาลทั้งสองประเทศเผชิญ รัสเซียเผชิญกับความยุ่งยากน้อยกว่ารัฐบาลญี่ปุ่น เพราะการที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้ประธานาธิบดีมีอำนาจมากทำให้การบริหารงานค่อนข้างราบรื่นและรัสเซียมีการเปลี่ยนแปลงตัวรัฐมนตรีต่างประเทศเพียงแค่ครั้งเดียวเท่านั้น การบริหารงานของรัสเซียจึงค่อนข้างเป็นเอกภาพมากกว่าอีกทั้งประธานาธิบดีปูตินยังได้รับเสียงสนับสนุนอย่างดีจากประชาชนปัจจัยเหล่านี้ล้วนสนับสนุนให้การกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลราบรื่นกว่าญี่ปุ่น

การกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลมีข้อจำกัดเนื่องจากญี่ปุ่นยืนยันว่าต้องได้รับคืนพร้อมกันทั้งสี่เกาะรวมทั้งการที่ญี่ปุ่นเปลี่ยนแปลงผู้นำบ่อยทำให้นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลไม่ต่อเนื่องและไม่มั่นคง เพราะแต่ละรัฐบาลล้วนมีเหตุผลและนโยบายของตน ในภาพรวมรัฐบาลญี่ปุ่นพยายามเรียกร้องคืนทั้งสี่เกาะภายในคราวเดียว

อย่างไรก็ตาม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ก็ได้มีความพยายามที่จะการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างรัสเซียและญี่ปุ่น เริ่มต้นขึ้นในสมัยอดีตประธานาธิบดีนิกิตา ครุสชอฟ โดยมีสาเหตุจากสถานการณ์ในอินโดจีนผ่นคลายลงเพราะข้อตกลงเจนีวาใน ค.ศ. 1954 และวิสัยทัศน์ของผู้นำที่เปิดกว้าง ส่งผลให้เกิดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น ซึ่งมีข้อสรุปสำคัญ 9 ประการ ได้แก่ 1. การสิ้นสุดของภาวะสงครามระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น 2. การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกัน 3. การให้ปฏิบัติตามหลักการที่ระบุในกฎบัตรสหประชาชาติ 4. อดีตสหภาพโซเวียตสนับสนุนการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของญี่ปุ่น 5. เซลยสงครามญี่ปุ่นที่ถูกจับและยังอยู่ในอดีตสหภาพโซเวียตจะถูกส่งกลับญี่ปุ่นทั้งหมด 6. อดีตสหภาพโซเวียตยกเลิกสิทธิค่าปฏิกรรมสงครามที่จะได้รับจากญี่ปุ่น 7. รื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการค้าบนพื้นฐานความเป็นมิตร 8. ยืนยันในข้อตกลงด้านการประมง และ 9. อดีตสหภาพโซเวียตตกลงที่จะคืนเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตัน อย่างไรก็ตามการปรับความสัมพันธ์ครั้งนี้กลับไม่ประสบผลสำเร็จเพราะญี่ปุ่นต้องการเรียกร้องคืนทั้งสี่เกาะแต่ในปฏิญญาระบุงจะคืนเพียงสองเกาะเท่านั้น⁶¹

หลังจากการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตส่งผลให้สถานะของรัสเซียอ่อนแอทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ท่าทีของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลมีความประนีประนอมและยืดหยุ่นมากขึ้น ส่งผลให้อดีตประธานาธิบดีบอริส เยลซินต์และอดีตนายกรัฐมนตรีโฆริโระ โฮโซกาเวะ ลง

⁶¹ Togo, "The inside Story of the Negotiations on Northern Territories: Five Lost Windows of Opportunity." p. 125.

นามปฏิญญาโตเกียวใน ค.ศ. 1993⁶² โดยเป็นการย้ำว่าทั้งสองประเทศจะแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลตามที่ได้ระบุไว้ในปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น ซึ่งตกลงที่จะคืนเกาะชิโกตัน และเกาะฮาโบไมให้แก่ญี่ปุ่น แต่สุดท้ายการเจรจาระหว่างรัสเซียและญี่ปุ่นก็ล้มเหลวเพราะญี่ปุ่นประสบกับปัญหาการเมืองภายในการเจรจาเริ่มพัฒนาขึ้นอีกครั้งในช่วงค.ศ. 1997 ถึง 1998 โดยใน ค.ศ. 1997 อดีตประธานาธิบดีเยลซินต์และอดีตนายกรัฐมนตรีริวทาโร ฮาชิโมโตะ กำหนดกรอบที่จะลงนามสนธิสัญญาสันติภาพร่วมกันภายใน ค.ศ. 2000รวมทั้งลงนามปฏิญญามอสโกไว้ใน ค.ศ. 1998 เพื่อยืนยันว่าทั้งรัสเซียและญี่ปุ่นจะทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลและการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ แต่การทำงานร่วมกันระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นค่อนข้างมีอุปสรรคเนื่องจากความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน รัสเซียต้องการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพให้สำเร็จก่อนเป็นอันดับแรก แต่ญี่ปุ่นต้องการให้แก้ไขปัญหกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลให้สำเร็จก่อนแล้วค่อยลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ

การแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างรัสเซียและญี่ปุ่นระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2004

การกำหนดกรอบการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพภายใน ค.ศ. 2000 ส่งผลให้การแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นรูปธรรมมากขึ้นเพราะกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ส่งผลให้ท่าทีการเจรจาเริ่มมีความหวังว่าจะสามารถคลี่คลายความขัดแย้งได้ อย่างไรก็ตาม สุดท้ายแล้วรัสเซียและญี่ปุ่นก็ไม่สามารถลงนามสนธิสัญญาสันติภาพได้ เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นความขัดแย้งของทั้งสองประเทศเริ่มจากเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2000 รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียเตือนว่าการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพภายใน ค.ศ. 2000 ไม่อยู่ในระเบียบวาระการประชุม⁶³

การเยือนกรุงโตเกียวของประธานาธิบดีปูติน ในการประชุมสุดยอดโตเกียว (Tokyo Summit) ค.ศ. 2000 การประชุมครั้งนี้สำคัญมากเนื่องจากการเยือนกรุงโตเกียวครั้งแรกของประธานาธิบดีปูติน หลังจากการเยือนของอดีตประธานาธิบดีมิคาอิล กอบาซอฟใน ค.ศ. 1991 แต่ผลของการประชุมสุดยอดโตเกียวกลับเป็นที่น่าผิดหวังเพราะรัสเซียเบี่ยงเบนประเด็นการประชุมเป็นเรื่องเศรษฐกิจแทน รัสเซียพยายามเสนอให้ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในรัสเซียตะวันออกไกล ประธานาธิบดีปูตินยืนยันว่ารัสเซียยังคงยึดมั่นปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น ค.ศ. 1956 แต่ก็ไม่

⁶² Hirose, "Japan-Russia Relations: Can the Northern Territories Issue Be Overcome". p. 2.

⁶³ Ibid., p. 4.

มีความคืบหน้าในการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ แสดงให้เห็นว่ารัสเซียไม่ได้ต้องการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพอย่างแท้จริง รองรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศรัสเซียอะนาโทลี ลอสยูคอฟกล่าว⁶⁴ “ การแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นต้องคำนึงถึงอำนาจอธิปไตยของรัสเซียเหนือหมู่เกาะคูริล ” ซึ่งสะท้อนว่ารัสเซียยังคงยึดมั่นในกรรมสิทธิ์ของตนที่จะไม่ยอมสละอำนาจอธิปไตย การประกาศกร้าวครั้งนี้ย่อมส่งผลให้รัสเซียกับญี่ปุ่นไม่สามารถบรรลุข้อตกลงที่จะคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไม

รัสเซียและญี่ปุ่นเริ่มต้นการเจรจากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลในการประชุมที่เอียคุสต์ ค.ศ. 2001 ระหว่างประธานาธิบดีปูตินและอดีตนายกรัฐมนตรีโยชิโระ โมริ ในการประชุมครั้งนี้ญี่ปุ่นเสนอนโยบายสองแนวทาง (Two Track Policy) การเจรจาฝั่งญี่ปุ่นเริ่มอ่อนลงโดยญี่ปุ่นเสนอให้แนวทางแรก ยืดการเจรจาตามปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่นและการตกลงคืนเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตันให้กับญี่ปุ่น แนวทางที่สองคือ การเจรจาเรื่องอำนาจอธิปไตยของเกาะเอโดโรฟูและเกาะคุนาชิริ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ญี่ปุ่นยอมเปลี่ยนท่าทีการเจรจา ญี่ปุ่นคาดหวังว่าการเปลี่ยนท่าทีครั้งนี้จะทำให้รัสเซียตกลงแต่การเจรจาก็สะดุดลงด้วยเหตุผลสองประการ⁶⁵ ประการแรก ประธานาธิบดีปูตินยืนยันกรณว่ารัสเซียยินยอมคืนเพียงสองเกาะเท่านั้นและการคืนหมู่เกาะคูริลพร้อมกันทั้งสี่เกาะเป็นไปได้ ประการที่สอง คือการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำของฝั่งญี่ปุ่นเป็นอดีตนายกรัฐมนตรีจุนอิจิโร โคอิชุนิ ซึ่งเปลี่ยนนโยบายการเจรจาอีกครั้งโดยกลับมาเรียกร้องคืนสี่เกาะพร้อมกัน ในขณะเดียวกันฝั่งรัสเซียเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจการส่งออกพลังงานทำให้เศรษฐกิจรัสเซียเริ่มเข้มแข็งขึ้น

การประชุมครั้งนี้ส่งผลให้เกิดแถลงการณ์เอียคุสต์ซึ่งสรุปว่ารัสเซียและญี่ปุ่นจะทำงานร่วมกันเพื่อนำไปสู่การลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ โดยทั้งสองประเทศยังคงยึดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น ค.ศ.1956 เป็นพื้นฐานในการเจรจา แม้ว่าทั้งสองประเทศจะยึดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่นเป็นพื้นฐานร่วมกัน แต่รัสเซียและญี่ปุ่นมีมุมมองที่แตกต่างกันต่อปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น รัสเซียคิดว่าการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพรวมทั้งการคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมเป็นการยุติปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ส่วนญี่ปุ่นมองว่าการลงนามสนธิสัญญาสันติภาพและการกลับมาของเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของ

⁶⁴ Ibid., p. 7.

⁶⁵ Joseph P. Ferguson, *Japanese-Russian Relations, 1907–2007* (New York: Routledge, 2008). p. 104.

การแก้ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล แม้ว่าความตึงเครียดระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นจะลดลงไปมาก หลังจากช่วงสงครามโลกครั้งที่สองและมีท่าทีประนีประนอมกันมากขึ้นจากการเจรจาหลายครั้ง แต่ทั้งสองประเทศยังคงมีความหวาดระแวงและไม่เชื่อใจกัน รัสเซียและญี่ปุ่นยังคงมองกันและกันว่าเป็นภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตทำให้ทั้งคู่อยู่ในสภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก⁶⁶

ใน ค.ศ. 2002 รัสเซียและญี่ปุ่นเริ่มมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันมากขึ้น เดือนมีนาคม ค.ศ. 2002 สภาดูม้ายืนยันว่ารัสเซียไม่สามารถที่จะคืนหมู่เกาะคูริลให้แก่ญี่ปุ่น⁶⁷ ไม่ว่าจะคืนเกาะใดก็ตาม แสดงให้เห็นถึงบทบาทของฝ่ายนิติบัญญัติที่ไม่เห็นชอบกับการตัดสินใจของผู้นำ แม้ว่าประธานาธิบดีปูตินต้องการที่จะแก้ไขปัญหาก็ตาม โดยการยกเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมให้แก่ญี่ปุ่น แต่แรงกดดันจากสภาดูมาและผู้นำในภูมิภาคซาคาลินส์ทำให้แม้แต่การคืน 2 เกาะก็เป็นไปไม่ได้ โดยมีการย้ายจากรองรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศรัสเซียอะนาโทลี ลอสยูคอฟ กล่าวว่า “ญี่ปุ่นพยายามเรียกร้องสิทธิเหนือหมู่เกาะคูริลอันได้แก่ เกาะคุนาชิริ เกาะเอโตโรฟู และเกาะเล็กๆบริเวณสันเขา แต่รัสเซียขอโต้แย้งว่าหมู่เกาะคูริลเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนรัสเซีย”⁶⁸ การแสดงความคิดเห็นครั้งนี้ส่งผลให้การเจรจาชะงักงัน

ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเริ่มดีขึ้นใน ค.ศ. 2003 รัสเซียและญี่ปุ่นเจรจากันอีกครั้ง ในการประชุมสุดยอดมอสโก ค.ศ. 2003 โดยครั้งนี้ฝั่งผู้นำญี่ปุ่นอดีตนายกรัฐมนตรีจุนอิชิโร โคอิซุมิ มาเยือนกรุงมอสโก การประชุมครั้งนี้แตกต่างไปจากทุกครั้งเนื่องจากเน้นที่เรื่องเศรษฐกิจมากกว่าเรื่องกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล ผลของการประชุมทำให้เกิดแผนปฏิบัติการญี่ปุ่น-รัสเซีย อันประกอบด้วยความร่วมมือในหกด้าน ได้แก่ 1. การเจรจาสนธิสัญญาสันติภาพ 2. การร่วมมือพัฒนาความสัมพันธ์ด้านการเมืองในระดับที่ลึกซึ้ง 3. การร่วมมือกันในด้านการค้าและเศรษฐกิจ 4. การพัฒนาความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง 5. ความร่วมมือด้านสังคม 6. การร่วมมือกันในระบบระหว่างประเทศ ในฝั่งรัสเซียสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจดีขึ้นมากเนื่องจากราคาพลังงานที่ปรับตัวสูงขึ้น การเจรจาระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นยังคงดำเนินต่อไปโดยหาข้อสรุปไม่ได้

⁶⁶ Richardson, "Russian Relations with Japan from 2000-2010: Enduring Obstacles, Limited Opportunities," p.40.

⁶⁷ Mark A. Smith, Russo-Japanese Relations (Camberly: Defence Academy of the United Kingdom, 2003). p. 6.

⁶⁸ Smith, Russo-Japanese Relations, p. 6.

รัสเซียพยายามแยกเรื่องเศรษฐกิจออกจากกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล เพราะญี่ปุ่นเป็นส่วนทางเศรษฐกิจที่สำคัญในภูมิภาคแปซิฟิกสำหรับรัสเซีย รัสเซียต้องการกระชับความสัมพันธ์ทวิภาคีด้านเศรษฐกิจกับญี่ปุ่นให้ครอบคลุมมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นภาคพลังงาน การสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การเกษตร ยาและเทคโนโลยี แต่เดิมรัสเซียต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจชะงักเพราะการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตและพิษวิกฤติเศรษฐกิจภายในรัสเซีย แต่เศรษฐกิจรัสเซียเริ่มดีขึ้นหลังจากราคาพลังงานในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้นเพราะรัสเซียมีบทบาทเป็นผู้ส่งออกพลังงานรายใหญ่ของโลก การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยอาศัยการส่งออกพลังงานส่งผลให้นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลแข็งกร้าวมากขึ้น รัสเซียมีความมั่นใจมากขึ้นในการดำเนินนโยบายต่างประเทศต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล รัสเซียไม่มีท่าทีอ่อนข้อให้กับญี่ปุ่นแม้ว่าจะมีการเจรจาระหว่างกันและมีการกระชับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจแต่รัสเซียยังคงเสริมกำลังทหารบนหมู่เกาะคูริล รัสเซียกลายเป็นประเทศมหาอำนาจด้านพลังงานโดยใช้ทรัพยากรด้านพลังงานในการสร้างอิทธิพลและต่อรองกับประเทศคู่ค้า

ใน ค.ศ. 2004 ไม่มีการประชุมใดๆระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเกี่ยวกับกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล เนื่องจากตรงกับช่วงการลงเลือกตั้งในสมัยที่สองของประธานาธิบดีปูติน ในช่วงต้นของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีปูตินยื่นข้อเสนอคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมให้ญี่ปุ่นส่งผลให้เกิดความกังขาในหมู่ประชาชนชาวรัสเซียและมีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงซึ่งส่งผลต่อความนิยมของตัวประธานาธิบดีปูติน เพราะผู้นำเองก็หวาดหวั่นว่าอาจกระทบต่อคะแนนเสียงในช่วงเลือกตั้ง

ในภาพรวมสถานการณ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2004 เป็นไปด้วยดี โดยมีปัจจัยส่งเสริม คือ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นที่เป็นไปด้วยดีใน ค.ศ. 2003 ส่งผลให้บรรยากาศระหว่างรัสเซียและญี่ปุ่นเป็นไปด้วยดี ในภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในช่วงต้นถึงแม้จะไม่ราบรื่นแต่ก็ไม่มีสถานการณ์ตึงเครียด การหยุดชะงักในการแก้ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากการที่ผู้นำของทั้งสองประเทศเผชิญกับความไม่มั่นคงด้านการเมือง ทำให้ไม่กล้าตัดสินใจที่จะทำอะไรที่กระทบต่อฐานเสียงในอนาคต เป็นเรื่องยากที่รัสเซียจะสละอำนาจอธิปไตยบนหมู่เกาะคูริล เพราะการคืนหมู่เกาะคูริลละเมิดรัฐธรรมนูญของรัสเซีย และจะส่งผลให้บทบาทของรัสเซียอ่อนแอลงเพราะรัสเซียพยายามอย่างแข็งขันในการแก้ปัญหากลุ่มกบฏเชเชนและอาจจะกระตุ้นให้เกิดการแบ่งแยกดินแดนในพื้นที่อื่นๆหรือเกิดการประกาศเอกราชในดินแดนที่รัสเซียครอบครอง เช่น คาลินินกราด



22334952

CT :Thesis 5880615224 thesis / rev: 18072562 23:17:36 / seq: 18

การแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างรัสเซียและญี่ปุ่นระหว่างค.ศ. 2004 ถึง 2008

ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นใน ค.ศ. 2005 เริ่มแย่ลงเมื่อรัสเซียยังใช้เรื่องเศรษฐกิจในการโน้มน้าวให้ญี่ปุ่นลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ เรื่องการก่อสร้างท่อส่งน้ำมันจากไซบีเรีย ตะวันออกไปยังมหาสมุทรแปซิฟิกเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประเด็นความขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น เริ่มแรกนั้นรัสเซียเสนอญี่ปุ่นในเพื่อเข้ามาร่วมลงทุนและยังคงยืนยันข้อเสนอคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมให้ญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นและรัสเซียไม่สามารถตกลงกันได้ ส่งผลให้รัสเซียตัดสินใจร่วมมือกับจีนแทน การก่อสร้างท่อส่งน้ำมันเริ่มต้นขึ้นในค.ศ. 2006 จนเสร็จสิ้นในค.ศ. 2009 และมีการก่อสร้างระยะที่สองในค.ศ. 2012

ความขัดแย้งเรื่องการสร้างท่อส่งน้ำมันจากไซบีเรียตะวันออกไปยังมหาสมุทรแปซิฟิกเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศ เพราะอุตสาหกรรมพลังงานเป็นภาคธุรกิจที่สำคัญต่อรัสเซียเนื่องจากการส่งออกพลังงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เศรษฐกิจรัสเซียกลับมาแข็งแกร่ง ดังนั้นอุตสาหกรรมพลังงานจึงเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย⁶⁹ ซึ่งแต่เดิมนั้นรัสเซียและญี่ปุ่นมีความเห็นร่วมกันที่จะสร้างท่อส่งน้ำมันส่งน้ำมันสายไซบีเรียตะวันออกไปยังมหาสมุทรแปซิฟิก แต่เนื่องจากความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ทำให้สุดท้ายรัสเซียก็ไปร่วมมือกับจีนแทนทำให้ตั้งแต่ค.ศ. 2005 ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเริ่มตึงเครียดอย่างมาก พลังงานเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่รัสเซียใช้เพื่อต่อรองให้ญี่ปุ่นลงทุนกับรัสเซียแต่ผลลัพธ์ที่ออกมาไม่ราบรื่นเท่าที่ควร

ท่าทีของรัสเซียเปลี่ยนไปเมื่อประธานาธิบดีปูตินเดินทางไปเยือนกรุงโตเกียว ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2005 ซึ่งถือว่าเป็นการเยือนญี่ปุ่นครั้งที่สองหลังจากไปเยือนครั้งแรกหลังเข้ารับตำแหน่ง รัสเซียกลับมาเน้นย้ำจุดยืนเรื่องเศรษฐกิจอีกครั้งว่ารัสเซียและญี่ปุ่นต้องสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าและเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งก่อนจึงจะสามารถเจรจาเรื่องกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลได้ เขากล่าว

⁶⁹ Robert Orttung et al., "Russia's Energy Sector between Politics and Business", Forschungsstelle Osteuropa Bremen, *The Russian Analytical Digest*, 92 (February 2008). p. 63.

ว่า “หมู่เกาะคูริลอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัสเซียมีกฎหมายระหว่างประเทศรองรับอันเป็นผลมาจากสงครามโลกครั้งที่สอง และจะไม่มี การพุดคุยใดๆเกี่ยวกับเรื่องนี้”⁷⁰

ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นตกต่ำถึงขีดสุดใน ค.ศ. 2006 เมื่อชาวประมงญี่ปุ่นถูกยิงเสียชีวิตในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2006 จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ทำสถานการณ์ตึงเครียดถึงขีดสุดแม้ว่าญี่ปุ่นจะเรียกร้องให้รัสเซียรับผิดชอบกับการกระทำในครั้งนี้ แต่รัสเซียยังคงยืนยันกรานว่าชาวประมงญี่ปุ่นบุกรุกน่านน้ำหมู่เกาะคูริลซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัสเซียดังนั้นรัสเซียจึงมีสิทธิที่จะตอบโต้ต่อการบุกรุกในครั้งนี้

ใน ค.ศ. 2007 รัฐบาลรัสเซียเริ่มทุ่มงบประมาณในการพัฒนาหมู่เกาะคูริล รัสเซียเริ่มดำเนินการโครงการพัฒนาเศรษฐกิจบนหมู่เกาะและปรับปรุงสร้างโครงสร้างพื้นฐานบนหมู่เกาะ⁷¹ โดยกำหนดช่วงดำเนินการตั้งแต่ ค.ศ. 2007 ถึง 2015 โดยมีเป้าหมายหลักด้านความมั่นคง เพื่อสร้างความแข็งแกร่งบนหมู่เกาะคูริลเพราะมีกองกำลังหน่วยทหารปืนใหญ่ที่ 18 จำนวน 3,500 คน⁷²ซึ่งทำหน้าที่ประจำการในหมู่เกาะคูริลรวมทั้งเสริมกำลังอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหญ่ตามแผนการปรับปรุงอาวุธ เช่น เสริมกำลังรถถัง T55 รถถัง T88⁷³ และจรวดต่อต้านอากาศยาน แม้ว่ารัสเซียจะไม่เพิ่มจำนวนกองทัพแต่รัสเซียมีแผนที่จะเพิ่มศักยภาพอาวุธยุทโธปกรณ์ในอนาคต

ส่วนเป้าหมายรองของโครงการพัฒนาเศรษฐกิจบนหมู่เกาะคูริล คือ การกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่นและต้องการสร้างงานให้ประชาชนที่อาศัยบนหมู่เกาะเพื่ออำนวยความสะดวกแก่การลงทุนและเชื่อมต่อเศรษฐกิจทั้งจากการลงทุนภายในและการลงทุนภายนอก เนื่องจากหมู่เกาะคูริลประสบปัญหาหลายประการ ประการแรก เรื่องมาตรฐานการครองชีพของประชาชนชาวรัสเซียในหมู่เกาะคู

⁷⁰ Vladimir Radyuhin, "Putin Hardens Stand on Disputed Islands " [online] Available from: <https://www.thehindu.com/2005/11/22/stories/2005112206261100.htm> [26 February 2019]

⁷¹ Dhedra Danudoro, "The Kuril Islands and an Evolving East Asia," [online] Available from: <http://www.leksika.org/tacticalanalysis/2017/3/8/the-kuril-islands-and-an-evolving-east-asia> [30 April 2019]

⁷² BBC News, "Russia Beefs up Kurils Military Base Despite Japan Tensions " [online] Available from: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34604146> [30 April 2019]

⁷³ The Moscow Times, "Russia Arming up in Disputed Kuril Islands," [online] Available from: <https://www.themoscowtimes.com/2016/03/28/russia-arming-up-in-disputed-kuril-islands-a52283> [30 April 2019]

ริลซึ่งมีรายได้น้อยทำให้ความเป็นอยู่ยากลำบากหากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านเช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ส่งผลให้ประชาชนในหมู่เกาะคูริลพยายามอพยพย้ายถิ่นฐาน รัฐบาลรัสเซียมุ่งหวังว่าการพัฒนาเศรษฐกิจบนหมู่เกาะคูริลจะทำให้ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมดีขึ้นและสร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้แก่ประชาชน ประการที่สอง เรื่องโครงสร้างพื้นฐานที่ยังไม่เอื้ออำนวยโดยเฉพาะไฟฟ้าและการคมนาคมที่ยากลำบากทำให้ยากต่อการลงทุนทำให้รัฐบาลรัสเซียมุ่งหวังที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ประการสุดท้าย รัสเซียต้องการแสดงให้ญี่ปุ่นเห็นในทางอ้อมว่ารัสเซียให้ความสำคัญกับหมู่เกาะคูริลอย่างมาก หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจบนหมู่เกาะคูริลและปรับปรุงสร้างโครงสร้างพื้นฐานบนหมู่เกาะคูริลคือกระทรวงการพัฒนาเศรษฐกิจและการค้า ภายใต้การควบคุมของนายเกอร์แมน เกรฟรัฐมนตรีกระทรวงการพัฒนาเศรษฐกิจและการค้าทั้งนี้ รัฐบาลรัสเซียใช้งบประมาณกว่า 17.9 ล้านรูเบิลหรือ 668 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁷⁴ การที่รัฐบาลรัสเซียใช้งบประมาณมหาศาลขนาดนี้ก็ยิ่งทำให้เป็นไปได้ยากที่รัสเซียจะยกหมู่เกาะคูริลให้แก่ญี่ปุ่น

การประชุมเพื่อแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลกันระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเกิดขึ้นอีกครั้งใน ค.ศ. 2007 โดยเป็นการประชุมระหว่างประธานาธิบดีปูตินและนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ การประชุมครั้งนี้เป็นการติดตามผลแผนปฏิบัติการญี่ปุ่น-รัสเซียเป็นหลักและไม่มีผลเชิงรูปธรรมเกี่ยวกับการแก้ไข ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล จากการประชุมทั้งหมดระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นยังไม่มีข้อสรุปที่เป็นรูปธรรม

4.1.2 ฝ่ายนิติบัญญัติ

รัฐสภาแห่งสหพันธรัฐรัสเซียเป็นตัวแทนสูงสุดของสภานิติบัญญัติประกอบไปด้วยสองสภา คือ สภาสหพันธรัฐและสภาดูมา (สภาผู้แทนราษฎร)⁷⁵ รัฐสภามีหน้าที่กำหนดกรอบกฎหมายสำหรับนโยบายต่างประเทศและปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ กระบวนการทางกฎหมายในรัสเซียเริ่มจากการชี้แจงต่อคณะกรรมการธิการของสภาดูมาสามครั้ง เมื่อเห็นชอบจึงผ่านการอนุมัติโดยสภา

⁷⁴ Sergei Blagov, "Russia Moves to Develop and Repopulate the Kuril Islands " [online] Available from: <https://jamestown.org/program/russia-moves-to-develop-and-repopulate-the-kuril-islands/> [30 April 2019]

⁷⁵ United Nations, "Russian Federation Public Administration Country Profile " [online] Available from: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023223.pdf> [26 February 2019]

สหพันธรัฐและลงนามในกฎหมายโดยประธานาธิบดี ทั้งนี้สหพันธรัฐและสภาดูมาต่างก็มีอำนาจยับยั้งการออกกฎหมายของประธานาธิบดี สภาดูมามีบทบาทอย่างมากต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล เช่น สภาดูมามีการยื่นกรณาวารัสเซียไม่สามารถไม่สามารถที่จะคืนหมู่เกาะคูริลให้แก่ญี่ปุ่น ใน ค.ศ. 2002⁷⁶ บทบาทของสภาดูมาและสภาดูมาซาคาลินส์ส่งผลให้การคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมเป็นไปได้

4.1.3 ฝ่ายตุลาการ

ตุลาการในสหพันธรัฐรัสเซียสอดคล้องกับหลักการของรัฐธรรมนูญในการแยกอำนาจเป็นอิสระและทำหน้าที่อย่างอิสระจากอำนาจนิติบัญญัติและผู้บริหาร ประกอบไปด้วย ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกา ศาลสูงแห่งอนุญาโตตุลาการและสำนักงานอัยการสูงสุด

4.1.4 สื่อ

รัสเซียใช้สื่อเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างอิทธิพลของรัสเซียในระบบระหว่างประเทศ ประธานาธิบดีปูตินและทีมที่ปรึกษาใช้สื่อเผยแพร่วาระนโยบายต่างประเทศของรัสเซียและใช้ต่อต้านโลกตะวันตก รัฐบาลรัสเซียควบคุมสื่อทั้งแบบทางการและไม่เป็นทางการ ประธานาธิบดีปูตินมีบทบาทสำคัญในการกำหนดที่ปรึกษาที่ไว้ใจเพื่อสื่อสารวัตถุประสงค์นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อสื่อ เป้าหมายของการใช้สื่อเพื่อกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียมีสามประการคือ⁷⁷ ประการแรก สร้างเสถียรภาพต่อการเมืองภายในและส่งเสริมบทบาทของผู้นำ ประการที่สอง นำเสนอมุมมองและนโยบายของรัสเซียต่อผู้ชมต่างชาติ ประการที่สาม โน้มน้าวผู้ชมต่างชาติให้เห็นด้วยกับนโยบายของรัสเซีย แม้ว่าจะไม่มีข้อมูลเด่นชัดว่าสื่อส่งผลให้ความขัดแย้งเรื่องกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลบานปลาย แต่โดยรวมการนำเสนอข่าวของสื่อในรัสเซียยังคงเน้นการนำเสนอเรื่องราวในมุมมองของรัสเซีย โดยเฉพาะการตอกย้ำบทบาทของรัสเซียในฐานะผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่สอง รวมทั้งมีการชี้นำเรื่องกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล เช่น เมื่อประธานาธิบดีปูตินไปเยือนกรุงโตเกียวใน ค.ศ. 2000 เขาเสนอคืน

⁷⁶ Smith, *Russo-Japanese Relations*, p. 6.

⁷⁷ Vera Zakem et al., "Mapping Russian Media Network: Media's Role in Russian Foreign Policy and Decision-Making," [online] Available from: https://www.cna.org/cna_files/pdf/DRM-2017-U-015367-3Rev.pdf [30 April 2019]

เกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตันให้แก่ญี่ปุ่นส่งผลให้เขาถูกหนังสือพิมพ์รัสเซียวิจารณ์อย่างดุเดือดว่า
ประธานาธิบดีปูตินขายชาติ⁷⁸

4.1.5 องค์กรปกครองในส่วนภูมิภาค

หมู่เกาะคูริลอยู่ภายใต้การปกครองของภูมิภาคซาคาลินส์ซึ่งอยู่ภายใต้เขตการปกครองรัสเซีย
ตะวันออกไกลอีกที ภูมิภาคซาคาลินส์ประกอบไปด้วยหมู่เกาะคูริล เกาะซาคาลินส์ และเกาะอื่นๆ
ลักษณะภูมิประเทศของภูมิภาคซาคาลินส์ประกอบไปด้วยภูเขาและภูเขาไฟจำนวนมาก มีแม่น้ำสาย
หลักคือแม่น้ำทิมและแม่น้ำโปโรโนนอกจากนี้ยังมีทะเลสาบและหนองน้ำจำนวนมากในพื้นที่ หมู่เกาะ
คูริลและเกาะซาคาลินส์ตั้งอยู่บริเวณวงแหวนแห่งไฟบริเวณมหาสมุทรแปซิฟิกซึ่งมีภูเขาไฟระเบิด
บ่อยครั้ง ในด้านการปกครองมีสภาดูมาซาคาลินส์เป็นสภานิติบัญญัติสภาเดียวในภูมิภาค สภาดูมาซา
คาลินส์มีการเลือกผู้แทน 28 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นเวลา 5 ปี โดยมีผู้ว่าราชการของภูมิภาคซาคาลินส์
เป็นเจ้าของที่ระดับสูงสุดของภูมิภาค รัฐธรรมนูญรัสเซียกำหนดว่าประชาชนสามารถมีส่วนร่วมต่อ
การปกครองส่วนท้องถิ่นดังนี้ การลงประชามติ การเลือกตั้งท้องถิ่น การเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับ
ท้องถิ่น การประชุม เป็นต้น จากการสำรวจพบว่าประชาชนกว่า 77 เปอร์เซ็นต์ต่อต้านการส่งมอบหมู่
เกาะคูริลแก่ญี่ปุ่น⁷⁹

สภาดูมาซาคาลินส์เคยแสดงความคิดเห็นไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการยกหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่น⁸⁰
ในการประชุมที่ยูซโน-ซาคาลินส์ เดือนกันยายน ค.ศ. 2001 สภาดูมาซาคาลินส์แนะนำสภาสหพันธรัฐ
และสภาดูมาว่าควรยกเลิกข้อสรุปประการที่ 9 ของปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและ
ญี่ปุ่น ซึ่งระบุว่าอดีตสหภาพโซเวียตตกลงที่จะคืนเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตันให้ญี่ปุ่น และแนะนำให้
ยุติการให้สัมปทานเรือญี่ปุ่นทำการประมงในน่านน้ำหมู่เกาะคูริล และแนะนำให้ตัวแทนจากสภาดูมา
ซาคาลินส์ควรมีส่วนร่วมในการเจรจาใดๆต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น

⁷⁸ Ferguson, *Japanese-Russian Relations, 1907–2007*, p. 102.

⁷⁹ The Moscow Times, "77% of Russians Oppose Ceding Kuril Islands to Japan, Poll Says" [online]
Available from: <https://www.themoscowtimes.com/2019/01/28/77-percent-russians-oppose-ceding-kuril-islands-japan-poll-says-a64302> [30 April 2019]

⁸⁰ Svetlana Paichadze and Philip A. Seaton, *Voices from the Shifting Russo-Japanese Border: Karafuto / Sakhalin* (New York: Routledge, 2015). p. 165.

อิกอร์ ฟาร์คุสตินอฟ ผู้ว่าราชการภูมิภาคซาคาลินส์แสดงความคิดเห็นว่าญี่ปุ่นเผยแพร่ข้อมูลอันเป็นเท็จและยั่วยุรัสเซียเรื่องการคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบโม⁸¹ เหตุผลประการสำคัญที่ส่งผลให้ผู้นำในภูมิภาคซาคาลินส์ต่อต้านการคืนหมู่เกาะคูริลเพราะเล็งเห็นถึงความได้เปรียบในด้านการเมืองและเศรษฐกิจจากการครอบครองหมู่เกาะคูริล⁸² เขาให้ความเห็นว่ายังไม่ควรจะมีการเจรจาใดๆเกี่ยวกับกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลจนกว่าช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นจะถูกจำกัดลง และเล็งเห็นว่าสิ่งเดียวที่รัสเซียควรทำคือการร่วมมือพัฒนาหมู่เกาะคูริลโดยอาศัยการลงทุนจากนักลงทุนญี่ปุ่น เขากล่าวว่า “กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลไม่มีอยู่จริง...หมู่เกาะคูริลเป็นผลของสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งเป็นดินแดนของรัสเซียเมื่อนานมาแล้ว”⁸³

ฝั่งรัฐบาลกับสภาดูมาซาคาลินส์มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน เนื่องจากผู้นำภูมิภาคซาคาลินส์ต้องการแก้ปัญหาความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเรื่องการทำประมงรวมทั้งสนับสนุนภาคเอกชนลงทุนในพื้นที่หมู่เกาะคูริล การยกหมู่เกาะคูริลให้กับญี่ปุ่นจึงถือว่าเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้ เพราะประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับความเสียหายซึ่งย่อมกระทบต่อฐานเสียงของตัวผู้นำเอง แต่ผู้นำภูมิภาคซาคาลินส์ก็ยังคงต้องการการสนับสนุนจากรัฐบาลโดยเฉพาะเรื่องงบประมาณพัฒนาพื้นที่รัฐบาลเองก็กดดันให้ผู้นำภูมิภาคซาคาลินส์ยอมรับว่าการกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ต่อมา แม้ว่าจะมีการยอมรับว่าการกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเกิดขึ้นจริง แต่ผู้นำภูมิภาคซาคาลินส์ไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลรัสเซียเจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่น อิกอร์ ฟาร์คุสตินอฟใช้เรื่องกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลมาหาเสียงในการเลือกตั้งสมัยที่สอง ใน ค.ศ. 2000 และได้รับชัยชนะอย่างถล่มทลายเพราะเขาผูกโยงเรื่องกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเข้ากับความรักชาติรวมทั้งเรื่องการเสียดุลชีพของทหารรัสเซียในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง⁸⁴ เพื่อปลุกกระตมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นด้วยต่อการต่อต้านการคืนหมู่เกาะคูริล

นอกเหนือจากประเด็นความรักชาติของประชาชนในท้องถิ่น ประเด็นสำคัญคืออุตสาหกรรมประมง เป็นอุตสาหกรรมหลักในภูมิภาคนี้และจะส่งผลให้สูญเสียรายได้หลายร้อยล้านดอลลาร์ถ้าหมู่

⁸¹ Williams Brad, "Sakhalin's Governors and the South Kuril Islands: Motivating Factors Behind Involvement in the Russo-Japanese Territorial Dispute," *Acta Slavica Iaponica* 22 (2005). p. 302.

⁸²Brad, 'Sakhalin's Governors and the South Kuril Islands: Motivating Factors Behind Involvement in the Russo-Japanese Territorial Dispute', p. 299.

⁸³ Ibid., p. 304.

⁸⁴ Ibid., p. 305.

เกาะคูริลถูกยกให้ญี่ปุ่น อุตุสาหกรรมประมงสนับสนุนให้การสนับสนุนสภาดูมาซาคาลินส์รวมทั้งมีตำแหน่งสำคัญในสภา ส่งผลให้เกิดการต่อต้านอย่างแข็งขัน ประเด็นสำคัญที่ชี้ให้เห็นความขัดแย้งระหว่างการปกครองในส่วนภูมิภาคกับการปกครองส่วนกลาง คือความไม่ลงรอยกันระหว่างสภาดูมาซาคาลินส์และสภาดูมา เพราะสภาดูมาไม่สนับสนุนการออกกฎหมายที่ปกป้องการลงทุนจากต่างประเทศในภูมิภาคซาคาลินส์ ปัจจัยนี้ส่งผลให้นักลงทุนจากต่างประเทศขาดความเชื่อถือที่จะเข้ามาลงทุนเพราะชื่อเสียงการคอร์ปชั่นของรัสเซีย การขาดบทบัญญัติทางกฎหมายดังกล่าวส่งผลต่อการลงทุนในภูมิภาคซาคาลินส์ นอกจากนี้สภาดูมาซาคาลินส์ยังเรียกร้องให้ประธานาธิบดีปูตินทบทวนเรื่องการคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมและดำเนินสภาดูมาที่ไม่คำนึงถึงเสียงเรียกร้องของประชาชนชาวรัสเซียที่ต่อต้านการคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไม

4.1.6 กลุ่มก่อการร้าย

การก่อการร้ายที่สำคัญที่สุดในช่วงสมัยประธานาธิบดีปูติน คือการก่อการร้ายของกลุ่มกบฏเชเชน เหตุการณ์เกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1999-2009 และถือเป็นการก่อการร้ายที่ยาวนานที่สุดของรัสเซียในยุคหลังสงครามเย็น⁸⁵ และถือว่าเป็นเหตุการณ์ความรุนแรงเดียวที่เกิดขึ้นภายในรัสเซีย เพราะรัสเซียใช้กำลังทางทหารเพื่อต่อต้านการประกาศเอกราช รัสเซียทุ่มเทเสริมสร้างสมรรถนะกองทัพเพื่อกวาดล้างกลุ่มกบฏเชเชนจนส่งผลให้ถูกวิจารณ์เรื่องสิทธิมนุษยชนในเชชเนีย ⁸⁶เช่น การลอบสังหารอดีตประธานาธิบดีเชชเนีย นักการเมือง นักข่าวสืบสวนที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลรัสเซีย และรัสเซียยังจัดการกับกลุ่มกบฏเชเชนอย่างเด็ดขาดเมื่อบุกยึดโรงละครในกรุงมอสโกโดยไม่คำนึงถึงการเสียชีวิตของตัวประกัน สงครามเชชเนียส่งผลให้รัสเซียยกระดับความมั่นคงและกองทัพ

การก่อการร้ายของกลุ่มกบฏเชเชนส่งผลต่อสถานะความมั่นคงของรัสเซีย และเป็นสาเหตุประการที่สำคัญที่ส่งผลให้รัสเซียไม่สามารถยกหมู่เกาะคูริลคืนให้ญี่ปุ่นได้ เพราะการพยายามประกาศเอกราชของเชชเนียซึ่งมีสถานะเป็นสาธารณรัฐปกครองตนเองภายใต้รัสเซีย ไม่ต่างจากหมู่เกาะคูริลซึ่งรัสเซียถือกรรมสิทธิ์ครอบครอง รัสเซียยอมทุ่มเทงบประมาณในสงครามก่อการร้ายครั้งนี้และยอม

⁸⁵ James Hughes, "Chechnya: The Causes of a Protracted Post-Soviet Conflict " [online] Available from: <https://core.ac.uk/download/pdf/92742.pdf> [30 June 2019]

⁸⁶ Ministry of Defence Finland, "Russia of Challenges " [online] Available from: https://www.defmin.fi/files/1298/Russia_of_Challenges_netiversio.pdf [30 April 2019]

สูญเสียชีวิตของประชาชนชาวรัสเซียแต่รัสเซียจะไม่ยอมสูญเสียดินแดนอย่างเด็ดขาด เพราะจะส่งผลกระทบต่อบทบาทและสถานะของรัสเซียอ่อนแอลงเพราะรัสเซียในฐานะมหาอำนาจหลักของโลก รัสเซียพยายามอย่างแข็งขันในการแก้ปัญหากลุ่มกบฏเชเชนเพราะอาจจะกระตุ้นให้เกิดการแบ่งแยกดินแดนในพื้นที่อื่น ๆ หรือเกิดการประกาศเอกราชในดินแดนที่รัสเซียครอบครอง เช่น คาบิลินกราด

นอกจากนี้การก่อการร้ายของกลุ่มกบฏเชเชนยังส่งผลให้รัสเซียต้องทุ่มเทความสนใจไปที่ปัญหาภายในประเทศ ในช่วงที่ภายในรัสเซียประสบปัญหาการก่อการร้ายกลุ่มกบฏเชเชน สหรัฐอเมริกาก็ประสบปัญหาเหตุการณ์ 911 จากกลุ่มอัลเคด้า ซึ่งนำโดยโอซามะ บินลาดีน เช่นกัน ส่งผลให้สงครามต่อต้านการก่อการร้ายเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในขณะนั้น ส่งผลให้การแก้ปัญหากรณีพาทหมู่เกาะคูริลได้รับความสนใจลดลงเพราะรัสเซียต้องทุ่มความสำคัญไปที่การป้องกันความมั่นคงภายในประเทศก่อน

4.1.7 ประชาชน

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัสเซียมีท่าทีเปลี่ยนไปใน ค.ศ. 2005 เพราะแรงกดดันจากประชาชนชาวรัสเซียที่รับไม่ได้หากต้องคืนหมู่เกาะคูริลซึ่งยอมสะท้อนความอ่อนแอของรัสเซีย⁸⁷ ประชาชนชาวรัสเซียเชื่อมั่นว่าทั้งกฎหมายระหว่างประเทศและประวัติศาสตร์ย่อมชี้ให้เห็นว่ารัสเซียเป็นเจ้าของหมู่เกาะคูริลอย่างแท้จริง⁸⁸ บทบาทของประชาชนทั้งสองประเทศมีส่วนสำคัญอย่างมากเพราะประชาชนชาวรัสเซียย่อมต้องการปกป้องดินแดนเห็นได้จากการประท้วงไม่ยินยอมให้มีการคืนหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่น “มหาสงครามของผู้รักชาติ” หรือ “Great Patriotic War”⁸⁹ เป็นชื่อเรียกสงครามในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ประชาชนชาวรัสเซียให้คุณค่ากับดินแดนเพราะถือว่าการสละชีพของทหารรัสเซีย การสำรวจล่าสุดใน ค.ศ. 2017 มีการสำรวจความคิดเห็นล่าสุดของประชาชนชาวรัสเซียที่อาศัยอยู่ในเกาะคูริล ชาวรัสเซียจำนวนกว่า 7,695 คนแสดงความคิดเห็นเรื่องการส่งคืนหมู่เกาะคูริล

⁸⁷ Gorenburg, "The Southern Kuril Islands Dispute." p. 4.

⁸⁸ Frédéric Lasserre, "The Kuril Stalemate: American, Japanese and Soviet Revisiting's of History and Geography," *Journal of Oriental Studies*, 34 (1999). p. 7.

⁸⁹ Hirose, 'Japan-Russia Relations: Can the Northern Territories Issue be Overcome', p. 2.

ให้กับญี่ปุ่น ผลสำรวจพบว่า 96 เปอร์เซ็นต์เชื่อว่าไม่ควรส่งมอบหมู่เกาะคูริลให้กับญี่ปุ่น ในขณะที่ 2 เปอร์เซ็นต์ไม่แน่ใจ ส่วนที่เหลือ 2 เปอร์เซ็นต์เห็นว่าควรส่งคืนหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่น⁹⁰

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้ระดับคุณลักษณะแห่งชาติ(The Level of National Attributes) จากหนังสือ *Foreign policy analysis : Classic and contemporary theory* โดย แวลอร์ เอ็ม ฮัดสัน (Valerie M. Hudson) เพื่ออธิบายอำนาจของรัสเซีย ได้แก่ ขนาด ทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิศาสตร์ ลักษณะประชากร และอื่นๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านี้ส่งผลอย่างไรต่อรัสเซีย

4.2 คุณลักษณะแห่งชาติ

4.2.1 ขนาด

ขนาดส่งผลต่อเป้าหมายของชาติรวมทั้งกระบวนการตัดสินใจ เช่น ภูเขานาเล็กต้องประนีประนอมกับเพื่อนบ้านขนาดใหญ่ หรือรัฐเล็กๆควรดำเนินนโยบายเป็นกลางเมื่อรัฐเพื่อนบ้านสองรัฐขนาดใหญ่ขัดแย้งกัน รัฐขนาดเล็กไม่มีบทบาทมากนักบนเวทีระหว่างประเทศเพราะไม่มีอำนาจเพียงพอ ในขณะที่รัฐขนาดใหญ่มักมีส่วนร่วมบนเวทีระหว่างประเทศ เพราะรัฐขนาดใหญ่มักจะมีอำนาจสูงบนเวทีระหว่างประเทศ รัสเซียเป็นรัฐขนาดใหญ่เพราะมีพื้นที่ใหญ่ที่สุดในโลกดินแดนของรัสเซียครอบคลุมทั้งในทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย รัสเซียเป็นประเทศที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดในโลก และมีที่ตั้งอยู่ระหว่างทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย อาณาเขตในด้านเหนือถูกโอบล้อมมหาสมุทรอาร์กติก ส่วนในด้านตะวันออกถูกโอบล้อมด้วยมหาสมุทรแปซิฟิก

4.2.2 ทรัพยากรธรรมชาติ

รัฐที่มีทรัพยากรธรรมชาติมากเช่น น้ำมัน แร่ธาตุ น้ำ หรือรัฐที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติย่อมส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายต่างประเทศ รัสเซียประสบความสำเร็จจากการส่งออกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติสูง ระหว่างค.ศ. 2000 ถึง 2009 น้ำมันและก๊าซธรรมชาติสร้างรายได้สูงถึงหนึ่งในห้าของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศให้กับรัสเซีย⁹¹ แม้ว่าจะมีการสันนิษฐานว่ามีแหล่งน้ำมัน

⁹⁰ Russian News Agency, "Most Citizens Oppose Handover of Kuril Islands to Japan, Opinion Poll Says," [online] Available from: <https://tass.com/society/1045319s> [30 June 2019]

⁹¹ Heli Simola and Laura Solanko, "Overview of Russia's Oil and Gas Sector," *Bofit Policy Brief*, 5 (19 May 2017). p. 4.

และก๊าซธรรมชาติบนหมู่เกาะคูริลแต่ยังไม่มี การขุดเจาะเกิดขึ้น⁹² แหล่งจุดเจาะน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติของรัสเซียส่วนใหญ่มาจากไซบีเรียตะวันตกและภูมิภาคอุราลรวมทั้งในภูมิภาครัสเซียตะวันออกไกล เช่น เกาะซาคาลินส์มีการลงทุนจากบริษัทยักษ์ใหญ่อย่างเอ็กซอนโมบิลและเชลล์ จากการสำรวจพบว่าหมู่เกาะคูริลมีแหล่งความร้อนใต้พิภพและคาดการณ์ว่ามีกำลังการผลิต 300 เมกะวัตต์⁹³ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการก่อสร้างอุตสาหกรรมบนหมู่เกาะคูริล อีกทั้งมีความเป็นไปได้ที่รัสเซียกับญี่ปุ่นจะร่วมมือกันในการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนใต้พิภพร่วมกันในอนาคต⁹⁴ นอกจากนี้จะมีการสันนิษฐานว่ามีแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติหมู่เกาะคูริลยังเป็นแหล่งที่เหมาะสมในการทำประมงรวมทั้งมีการค้นพบแร่ธาตุเรเนียมที่หายากบริเวณเกาะเอโตโรฟู⁹⁵

4.2.3 ภูมิศาสตร์

ภูมิศาสตร์ที่ดีเช่น การเข้าถึงท่าเรือ ทางออกสู่ทะเล ส่งผลต่ออำนาจของรัฐ รัสเซียเป็นประเทศที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและมีลักษณะเฉพาะเนื่องจากพื้นที่เชื่อมต่อทั้งทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย รัสเซียให้ความสำคัญกับความมั่นคงดังนั้นการที่หมู่เกาะคูริลทำให้รัสเซียเข้าถึงมหาสมุทรแปซิฟิกเพราะเป็นทางออกทะเลน้ำอุ่นย่อมสร้างความมั่นคงต่อกองทัพเรือรัสเซีย นอกจากนี้หมู่เกาะคูริลยังมีความสำคัญในการเชื่อมต่อเส้นทางทะเลเหนือ⁹⁶ซึ่งจะเป็นเส้นทางเดินเรือเส้นทางใหม่ที่จะเชื่อมต่อระหว่างรัสเซียและมหาสมุทรอาร์กติกซึ่งคาดการณ์ว่าในอนาคตเส้นทางทะเลเหนือจะได้รับความนิยมมากขึ้น

⁹² "Russians to Seek Exploration in Difficult Far East Basins ", *Oil & Gas Journal*, [online] Available from: <https://www.ogj.com/articles/print/volume-96/issue-22/in-this-issue/exploration/russians-to-seek-exploration-in-difficult-far-east-basins.html> [30 April 2019]

⁹³ Alexander Richter, "Russia and Japan Explore Joint Geothermal Development on Kuril Islands " [online] Available from: <http://www.thinkgeoenergy.com/russia-and-japan-explore-joint-geothermal-development-on-kuril-islands/> [30 April 2019]

⁹⁴ Celine Pajon, "Japan-Russia: The Limits of a Strategic Rapprochement," *Russie.Nei.Vision*, 104 (October 2017). p. 18.

⁹⁵ BBC News, "Kuril Islands Dispute between Russia and Japan ". 30 June 2019.

⁹⁶ Steve Micallef, "Japan-Russia Relations: Unraveling the Unravelable " [online] Available from: <http://www.bugejaconsulting.com/japan-russia-relations-unraveling-the-unravelable/> [30 June 2019]

4.2.4 ลักษณะประชากร

ลักษณะเฉพาะของประชากรส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลไม่ได้เป็นเพียงปัญหาด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นปัญหาด้านสังคมจิตวิทยาด้วย โดยเฉพาะความคิดเห็นของสาธารณชน⁹⁷ ส่งผลกระทบที่ต่อการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เนื่องจากความหวาดระแวงซึ่งมีรากลึกในประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น รวมถึงความไม่ไว้วางใจและภาพลักษณ์ที่ขัดแย้งกันหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับอดีต ความคิดเห็นของประชาชนชาวรัสเซียต่อญี่ปุ่นมาจากความหลังในอดีตซึ่งส่วนใหญ่เป็นตำราประวัติศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนรุ่นใหม่ เช่น การขยายการครอบครองดินแดนของญี่ปุ่นบนดินแดนแมนจูเรียที่ตั้งอยู่ในชายแดนรัสเซียในตอนท้ายของศตวรรษที่สิบเก้าและสงครามระหว่างรัสเซีย-ญี่ปุ่น ความทรงจำอันเลวร้ายนี้ชี้ให้เห็นว่าญี่ปุ่นเป็นภัยคุกคามต่อรัสเซีย นอกจากนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ของรัสเซียคัดค้านการส่งมอบเกาะคูริลไปยังญี่ปุ่นซึ่งคิดเป็น 89 เปอร์เซ็นต์⁹⁸ นอกจากนี้ผลสำรวจพบว่าความนิยมของประธานาธิบดีปูตินอาจลดลงมากถ้าเขาตัดสินใจที่จะมอบหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่น

4.2.5 ระบบการเมือง

ประเภทของระบบการเมืองส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายต่างประเทศ เช่น รัฐประชาธิปไตยจะไม่ทำสงครามกัน การเมืองการปกครองภายในรัสเซียซึ่งได้รับอิทธิพลจากลัทธิชาตินิยมค่อนข้างสูงมีบทบาทสำคัญในกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล เช่น สภาดูมามักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักหากมีท่าทีประนีประนอมกับญี่ปุ่น ฝ่ายซ้ายในรัสเซียเป็นลัทธิอนุรักษนิยมซึ่งมีอำนาจมากในสภาดูมามีความคิดเห็นว่ารัสเซียอยู่ในสถานะประเทศที่ชนะสงครามโลกครั้งที่สอง ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอภิปรายเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยของหมู่เกาะคูริล นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่กดดันให้รัฐบาลรัสเซียไม่ดำเนินการใด ๆ เช่น ชาวไอนุลูกหลานของชนพื้นเมืองดั้งเดิมของหมู่

⁹⁷ Sergey V. Chugrov and Dmitry V. Streltsov, "Interdependence of Russo-Japanese Relations and Mutual Images of Japan and Russia," *Japanese Journal of Political Science* 18, 1 (March) (2017). p. 22.

⁹⁸ Ibid., p.24.

เกาะคูริลปฏิเสธความคิดในการยกหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่น⁹⁹ แต่พวกเขามีจำนวนน้อยมากโดยชาวไอนุมีจำนวนเพียงหนึ่งพันคนเท่านั้นที่ยังคงมีชีวิตอยู่ในรัสเซีย

4.2.6 ความสามารถทางทหาร

ความสามารถทางทหารของรัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายต่างประเทศหรือการทูตแบบข่มขู่ (Coercive diplomacy) ขนาดและอิทธิพลของกองทัพ ในระบอบเผด็จการจะพึ่งพิงกองทัพอย่างมากในการรักษาอำนาจ ในระบอบการปกครองประเภทนี้ทหารจะมีบทบาทสูงมากในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ หลังการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตกองทัพรัสเซียมีจำนวนทหารและงบประมาณที่ลดลงเพราะต้องนำงบประมาณไปใช้พัฒนาเศรษฐกิจ ในช่วงค.ศ. 2000 ถึง 2008 รัสเซียพยายามปรับปรุงกองทัพและอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ทันสมัย โดยมีภารกิจหลักเพื่อต่อสู้กับกลุ่มกบฏเชเชนและในช่วงสงครามห้าวันกับจอร์เจีย นอกจากนี้หมู่เกาะคูริลยังมีความสำคัญต่อรัสเซียในด้านความมั่นคง เพราะรัสเซียเห็นว่าสหรัฐอเมริกาและนาโต้เป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงที่ร้ายแรงที่สุด รวมทั้งการที่น้ำแข็งในทวีปอาร์กติกเริ่มละลายยิ่งทวีให้หมู่เกาะคูริลมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ เพราะหมู่เกาะคูริลเป็นทางออกเส้นทางทะเลเหนือซึ่งจะเชื่อมต่อกับภูมิภาคอาร์กติกและภูมิภาคเอเชีย ความจำเป็นทั้งสองประการส่งผลให้รัสเซียพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์บนหมู่เกาะคูริล¹⁰⁰

4.2.7 ความสามารถทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบของปัจจัยด้านเศรษฐกิจต่อนโยบายต่างประเทศคือรัฐที่รัฐมั่งคั่งสามารถใช้ความมั่งคั่งสร้างความมั่นคงในนโยบายต่างประเทศ ส่วนรัฐที่ยากจนมักมีเศรษฐกิจที่เปราะบางเพราะเศรษฐกิจแบบพึ่งพาโดยมีสินค้าส่งออกเพียงชนิดเดียว รัสเซียให้ความสำคัญกับความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก หรือ เอเปก (Asia-Pacific Economic Cooperation : APEC) รัสเซียต้องการการลงทุนและการยอมรับในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกอีกทั้งรัสเซียต้องการเพิ่มอำนาจภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รัสเซียหวังว่าจะเป็นมหาอำนาจในภูมิภาค โดยเฉพาะด้าน

⁹⁹ Elena Atanassova-Cornelis, Ramon Pacheco Pardo, and Eva Pejsova, *Pride and Prejudice: Maritime Disputes in Northeast Asia* (Paris: Inst. for Security Studies, 2015). p. 30.

¹⁰⁰ Hirose, 'Japan-Russia Relations: Can the Northern Territories Issue be Overcome', p. 5.

เศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รัสเซียพยายามค้าขายกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปริมาณการค้าระหว่างรัสเซียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพิ่มสูงขึ้นมาก โดยมีแรงผลักดันจากการเมืองภายในของรัสเซียเอง¹⁰¹ ที่ต้องการพัฒนาพื้นที่ในภูมิภาครัสเซียตะวันออกเฉียงใต้โดยดึงดูดการลงทุนจากภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

สรุป

ตัวแสดงภายในประเทศที่มีบทบาทสำคัญต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลคือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ องค์กรปกครองในส่วนภูมิภาค และกลุ่มก่อการร้ายตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ฝ่ายบริหารนำโดยประธานาธิบดีปูตินรวบอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง¹⁰² ทำให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจมากในช่วงแรกรัสเซียยินดีเจรจาและประนีประนอมกับญี่ปุ่นโดยยึดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น ค.ศ. 1956 ซึ่งกำหนดไว้ว่ารัสเซียจะคืนเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตันให้แก่ญี่ปุ่น แต่ญี่ปุ่นต้องการคืนพร้อมกันสี่เกาะส่วนรัสเซียยังคงยืนกรานที่จะคืนแค่สองเกาะเท่านั้น ท่าทีของฝ่ายบริหารที่เสนอคืนเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตันให้แก่ญี่ปุ่น สร้างความขัดแย้งต่อการเมืองภายในของรัสเซีย

ในช่วงแรกฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติมีท่าทีเห็นพ้องที่จะคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมให้แก่ญี่ปุ่น แต่ต่อมามีเสียงคัดค้านจากสภาดูมาชาคาลินสค์เคยแสดงความคิดเห็นไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการยกหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่น¹⁰³ ในการประชุมที่ยูซโน-ชาคาลินสค์ เดือนกันยายน ค.ศ. 2001 สภาดูมาชาคาลินสค์แนะนำสภาสหพันธรัฐและสภาดูมาว่าควรยกเลิกข้อสรุปประการที่ 9 ของปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น ซึ่งระบุว่าอดีตสหภาพโซเวียตตกลงที่จะคืนเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตันให้ญี่ปุ่น และแนะนำให้ยุติการให้สัมปทานเรือญี่ปุ่นทำการประมงในน่านน้ำหมู่เกาะคูริล และแนะนำให้ตัวแทนจากสภาดูมาชาคาลินสค์ควรมีส่วนร่วมในการเจรจาใดๆต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคู

¹⁰¹ Margarete Klein, "Russia: A Euro-Pacific Power?: Goals, Strategies and Perspectives of Moscow's East Asia Policy," *SWP Research Paper*, 8 September (2014). p. 29.

¹⁰² Marcin Kaczmarek, "Domestic Politics and Russia's Foreign Policy," *Russian Analytical Digest*, 154 (July 2014). 6.

¹⁰³ Paichadze and Seaton, *Voices from the Shifting Russo-Japanese Border: Karafuto / Sakhalin*, p. 165.

ริระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น ท่าทีขององค์กรปกครองในส่วนภูมิภาคที่ต่อต้านอย่างรุนแรงส่งผลให้ สภา
 คูมา มีการยื่นกรณาวารัสเซียไม่สามารถไม่สามารถที่จะคืนหมู่เกาะคูริลให้แก่ญี่ปุ่น ใน ค.ศ. 2002¹⁰⁴
 บทบาทของสภาคูมาและสภาคูมาซาคาลินส์ส่งผลให้การคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมเป็นไปไม่ได้

นอกจากนี้รัสเซียยังประสบกับการก่อการร้ายของกลุ่มกบฏเชเชน ตั้งแต่ ค.ศ. 1999 ถึง
 2009 การก่อการร้ายของกลุ่มกบฏเชเชนส่งผลต่อสถานะความมั่นคงของรัสเซีย และเป็นสาเหตุ
 ประการที่สำคัญที่ส่งผลให้รัสเซียไม่สามารถยกลูกหมู่เกาะคูริลคืนให้ญี่ปุ่นได้ เพราะการพยายามประกาศ
 เอกราชของเชเชเนียซึ่งมีสถานะเป็นสาธารณรัฐปกครองตนเองภายใต้รัสเซีย ไม่ต่างจากหมู่เกาะคูริล
 ซึ่งรัสเซียถือกรรมสิทธิ์ครอบครอง รัสเซียยอมทุ่มเทงบประมาณในสงครามก่อการร้ายครั้งนี้และยอม
 สูญเสียชีวิตของประชาชนชาวรัสเซียแต่รัสเซียจะไม่ยอมสูญเสียดินแดนอย่างเด็ดขาด เพราะจะส่งผล
 กระทบต่อบทบาทและสถานะของรัสเซียอ่อนแอลงเพราะรัสเซียในฐานะมหาอำนาจหลักของโลก

ระดับคุณลักษณะแห่งชาติที่ส่งผลสำคัญคือลักษณะประชากร ลักษณะเฉพาะของประชากร
 ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศ โดยเฉพาะความคิดเห็นของสาธารณชน¹⁰⁵ ส่งผลกระทบที่
 ต่อการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เนื่องจากความหวาดระแวงซึ่งมีรากลึกในประวัติศาสตร์ของ
 ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น เช่น สงครามระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น ความทรงจำอันเลวร้ายนี้
 ชี้ให้เห็นว่าญี่ปุ่นเป็นภัยคุกคามต่อรัสเซีย นอกจากนี้ประชาชนส่วนใหญ่ของรัสเซียคัดค้านการส่งมอบ
 เกาะคูริลไปยังญี่ปุ่น

¹⁰⁴ Smith, *Russo-Japanese Relations*, p. 6.

¹⁰⁵ Chugrov and Streltsov, "Interdependence of Russo-Japanese Relations and Mutual Images of Japan and Russia." p. 22.

บทที่ 5

ตัวแสดงระดับระหว่างประเทศ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะศึกษาตัวแสดงระดับระหว่างประเทศและระบบระหว่างประเทศ ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นให้เห็นความสำคัญของหมู่เกาะคูริลและบริบทมหาอำนาจของรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิก ในขณะที่ระบบระหว่างประเทศอยู่ในสถานะอนาธิปไตยซึ่งเป็นสถานะที่ปราศจากอำนาจศูนย์กลางที่จะควบคุมรัฐต่างๆ รัฐจึงต้องพยายามเอาตัวรอด เช่น รัสเซียเป็นพันธมิตรกับจีนเพื่อถ่วงดุลการขยายตัวของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคแปซิฟิก ส่งผลให้การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นไม่คืบหน้าเพราะสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดทำให้รัสเซียหวาดระแวงว่าสหรัฐอเมริกาอยู่เบื้องหลังญี่ปุ่น

5.1 ตัวแสดงระดับระหว่างประเทศ

5.1.1. สหรัฐอเมริกา

รัสเซียมีความจำเป็นต้องการถ่วงดุลกับสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคแปซิฟิก มหาอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิก ได้แก่ รัสเซีย สหรัฐอเมริกา และจีน ล้วนต้องการรักษาความมั่นคงของตนในภูมิภาคและคงอิทธิพลในเขตผลประโยชน์ รัสเซียแสดงท่าทีในตอนต้นยืนยันว่าการแก้ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลจะยึดตามปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น ค.ศ. 1956 ซึ่งระบุว่ารัสเซียจะยกสองเกาะคือ เกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตันคืนให้กับญี่ปุ่น แต่รัสเซียกังวลว่าหากส่งมอบให้ญี่ปุ่นอาจจะทำให้หมู่เกาะคูริลถูกควบคุมโดยสหรัฐอเมริกาในอนาคต¹⁰⁶ เพราะญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดภายใต้สนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่น (Security Treaty Between the United States and Japan) รัสเซียมุ่งหวังให้ญี่ปุ่นดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นเอกภาพโดยไม่ขึ้นอยู่กับสหรัฐอเมริกา รัสเซียมองว่าสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นเป็นภัยคุกคามเป็นภัยคุกคามและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น นอกจากนี้ประเด็นสนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นแล้ว รัสเซียมี

¹⁰⁶ Dmitry Sudakov, "USA Will Seize Kuril Islands Immediately If Russia Delivery to Japan " [online] Available from: http://www.pravdareport.com/russia/136866-kuril_islands_usa_japan/ [3 May 2019]

ความกังวลที่สหรัฐอเมริกาขยายอิทธิพลเข้าสู่กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช เช่น การขยายสมาชิกนาโต้ รัสเซียสูญเสียสมาชิกบางส่วนส่วนของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่เปลี่ยนไปเป็นพันธมิตรตะวันตก รัสเซียยอมไม่พร้อมจะสูญเสียดินแดนมากไปกว่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากดินแดนที่สูญเสียไปจะกลายเป็นของศัตรู ส่วนญี่ปุ่นเองมีความตึงเครียดจากการผงาดขึ้นของจีนเนื่องจากญี่ปุ่นกังวลต่ออิทธิพลของจีนในภูมิภาคแปซิฟิก¹⁰⁷ รวมทั้งญี่ปุ่นและจีนมีความสัมพันธ์ขัดแย้งกันต่อกรณีพิพาทเกาะเตียวหยูหรือเกาะเซนกากุซึ่งทั้งสองประเทศต่างอ้างกรรมสิทธิ์บนเกาะพิพาท ญี่ปุ่นกลับไม่เข้าค่ายไม่ออกแม้ว่าญี่ปุ่นจะต้องการหมู่เกาะคูริลคืนมากแค่ไหนแต่ญี่ปุ่นก็ยังต้องพึ่งพาความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาเพื่อถ่วงดุลจีน ซึ่งญี่ปุ่นอาจจะต้องทำความตกลงกับสหรัฐใหม่หากรัสเซียยืนยันกรานว่า สนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล

สหรัฐอเมริกามีบทบาทอย่างมากต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น เพราะญี่ปุ่นเริ่มเรียกร้องในช่วง ค.ศ. 1950 โดยเริ่มแรกญี่ปุ่นเรียกร้องเพียงแค่เกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมเท่านั้น ต่อมาในค.ศ. รัสเซียกับญี่ปุ่นบรรลุข้อตกลงจนเกิดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียต ซึ่งมีสาระสำคัญที่ระบุว่าอดีตสหภาพโซเวียตตกลงที่จะคืนเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตันให้แก่ญี่ปุ่น แต่ทว่าญี่ปุ่นกลับเรียกร้องให้คืนพร้อมกัน 4 เกาะเพราะญี่ปุ่นได้รับแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกาซึ่งขู่ว่าจะยังคงฐานทัพในโอกินาวา¹⁰⁸สิ่งที่รัสเซียกังวลที่สุดคือเรื่องความมั่นคงของรัสเซีย ถ้ารัสเซียส่งมอบหมู่เกาะคูริลให้แก่ญี่ปุ่นจะทำให้หมู่เกาะคูริลถูกควบคุมโดยสหรัฐอเมริกาเพราะสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นมีสนธิสัญญาความร่วมมือกันกล่าวโดยสรุปคือสหรัฐอเมริกามีหน้าที่ปกป้องดินแดนทั้งหมดของญี่ปุ่นรวมทั้งหมู่เกาะทั้งหมดที่อยู่ภายใต้อธิปไตยของญี่ปุ่น¹⁰⁹ แน่แน่นอนว่าในมุมมองของรัสเซียยอมไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งเพราะการส่งคืนหมู่เกาะคูริลทำให้ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกามีประโยชน์โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่อาจจะใช้โอกาสนี้สอดแนมรัสเซีย แรงกดดันจากความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา

¹⁰⁷ Kazuhiko Togo, "Japan's Relations with Russia and China and the Implications for the U.S.-Japan Alliance " [online] Available from: <https://www.nbr.org/publication/japans-relations-with-russia-and-china-and-the-implications-for-the-u-s-japan-alliance/> [15 May 2019]

¹⁰⁸Gorenburg, "The Southern Kuril Islands Dispute." p. 2.

¹⁰⁹ Sudakov, "USA Will Seize Kuril Islands Immediately If Russia Delivery to Japan ". 30 April 2019.

และญี่ปุ่นเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้รัสเซียไม่ยอมคืนหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่น แม้แต่การคืนเกาะชิโกตัน และเกาะฮาโบไมก็เป็นไปได้เพราะจะทำให้ความมั่นคงของรัสเซียลดลง

การยอมยกหมู่เกาะคูริลให้แก่ญี่ปุ่นจะถือว่ารัสเซียยอมแพ้แก่สหรัฐอเมริกาในทางอ้อมเพราะ สหรัฐอเมริกาเป็นพันธมิตรสำคัญของญี่ปุ่นและมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น รัสเซียมีเป้าหมายเพื่อเป็นมหาอำนาจในโลกหลายขั้วอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิก รัสเซียต้องถ่วงดุลอำนาจประเทศอื่นๆในภูมิภาคแปซิฟิก การถือครองหมู่เกาะคูริลทำให้สถานะมหาอำนาจของรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิกน่าเกรงขาม รัสเซียต้องถ่วงดุลสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นส่งผลให้รัสเซียจึงฉกกำลังเป็นพันธมิตรกับจีน การผงาดขึ้นของจีนส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นต้องการปรับความสัมพันธ์กับรัสเซียเพราะการเป็นมิตรกับรัสเซียจะเป็นผลดีต่อญี่ปุ่น เพราะช่วยลดความเข้มแข็งของจีนในภูมิภาคแปซิฟิกอีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนยังคงตึงเครียด ญี่ปุ่นคาดหวังว่ารัสเซียจะมองจีนเป็นภัยคุกคามและหันมากระชับความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น และญี่ปุ่นยังหวังว่าการเป็นพันธมิตรกันจะทำให้การเจรจาส่งคืนหมู่เกาะพิพาททำได้ง่ายขึ้น แต่รัสเซียไม่ได้มองว่าจีนเป็นภัยคุกคามรัสเซีย รัสเซียเลือกถ่วงดุลจีนโดยการผูกมิตรกับอินเดียและเวียดนามซึ่งทั้งคู่มีปัญหาเรื่องพรมแดนกับจีนมากกว่าที่จะเลือกเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น เพราะรัสเซียยังคงกังวลต่ออิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่มีอิทธิพลสูงต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น

รัสเซียมองว่าสหรัฐอเมริกาคู่แข่งที่สำคัญเนื่องจากรัสเซียและสหรัฐอเมริกามีค่านิยมและอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน รัสเซียไม่เห็นด้วยกับการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา เพราะสหรัฐอเมริกาไม่เพียงแต่ทำหน้าที่รักษาระเบียบบระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับรัสเซียเริ่มย่ำแย่เมื่อรัสเซียตระหนักว่าสหรัฐอเมริกาเริ่มขยายอิทธิพลในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชสหรัฐอเมริกาพยายามเพิ่มกำลังทหารในภูมิภาคแปซิฟิก ในขณะที่จีนยังคงสงวนท่าทีต่อกรณีดังกล่าว รัสเซียเริ่มต่อต้านสหรัฐอเมริกาอย่างเปิดเผย รัสเซียตระหนักดีว่าการขยายตัวของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคมีเหตุผลหลักเพื่อสกัดกั้นจีนและเกาหลีเหนือไม่ได้มีจุดประสงค์ต่อต้านรัสเซียโดยตรงแต่จีนและเกาหลีเหนือเป็นพันธมิตรหลักของรัสเซีย หลังจากที่รัสเซียหมดสัญญาเกี่ยวกับความร่วมมือในเวียดนาม ค.ศ. 2002 ทำให้รัสเซียสูญเสียฐานทัพในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้รัสเซียทุ่มงบประมาณพัฒนาหมู่เกาะคูริลเพื่อความมั่นคงตั้งแต่ ค.ศ. 2007-2015

แต่สหรัฐอเมริกาต้องการครอบงำรัสเซียและมหาอำนาจอื่นๆ รัสเซียต้องการยื่นหยัดเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช เช่น รัสเซียท้วงติง

สหรัฐอเมริกาต่อการสนับสนุนการปฏิวัติสี (Orange and Rose Revolutions) ภายในจอร์เจีย ค.ศ. 2003 และภายในยูเครน ค.ศ. 2004¹¹⁰ รัสเซียต้องการลดอิทธิพลทางทหารและการเมืองของสหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตกมหาอำนาจคู่แข่งโดยเฉพาะนาโต้และสหภาพยุโรปรัสเซียจึงจำเป็นต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศเชิงกลยุทธ์เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ที่รุกรานรัสเซียและเพื่อเสริมความแข็งแกร่งภายในรัฐ โดยเห็นได้จากการที่รัสเซียเสริมความแข็งแกร่งบนหมู่เกาะคูริลเพราะรัสเซียถือว่าเกาะต่างๆของรัสเซียเป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการป้องกันประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก การที่สหรัฐอเมริกาเข้ามามีผลประโยชน์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกย่อมทำให้การเจรจาแก้ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นไม่ราบรื่นเพราะรัสเซียย่อมต้องคำนึงถึงผลประโยชน์และความมั่นคงของรัสเซีย

5.1.2 จีน

ในช่วงเวลาไม่นานนักจีนได้พัฒนาประเทศให้รุ่งเรืองถึงขีดสุดและกลับมาเป็นมหาอำนาจระดับโลกได้อีกครั้ง รัสเซียยังคงดำเนินนโยบายเป็นกลางในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเห็นได้จากการที่รัสเซียไม่ได้สนับสนุนจีนกดดันญี่ปุ่นเรื่องกรณีพิพาทเกาะเตียวหยูหรือเกาะเซนกากุ รัสเซียมีความสัมพันธ์ที่ดีกับจีนแต่รัสเซียไม่ต้องการอยู่ภายใต้เงาจีน ส่วนญี่ปุ่นต้องการที่จะกระชับความสัมพันธ์กับรัสเซียเพื่อลดความกดดันเรื่องกรณีพิพาทเกาะเตียวหยูหรือเกาะเซนกากุที่มีกับจีน โดยเฉพาะเรื่องอิทธิพลความแข็งแกร่งของกองทัพของจีนที่ทำให้ญี่ปุ่นหวาดระแวง แม้ว่ารัสเซียกับจีนจะเคยมีความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นจากการเผชิญหน้ากันในช่วงสงคราม 30 ปี แต่รัสเซียกับจีนสามารถกระชับความสัมพันธ์ให้ดีขึ้นด้วยความร่วมมือด้านการค้า ใน ค.ศ. 2001 รัสเซียและจีนเริ่มต้นเป็นพันธมิตรด้วยสนธิสัญญาสนธิสัญญามิตรภาพที่ดีและความร่วมมือที่เป็นมิตรระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหพันธรัฐรัสเซีย¹¹¹ รัสเซียกับจีนไม่มีปัญหาความขัดแย้งกันเหมือนกับที่รัสเซียประสบปัญหาความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ เช่น ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่าง

¹¹⁰ Martin Russell, "Us-Russia Relations Reaching the Point of No Return? ," [online] Available from: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628230/EPRS_BRI\(2018\)628230_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628230/EPRS_BRI(2018)628230_EN.pdf) [30 April 2019]

¹¹¹ Alexander Lukin, "Russian – Chinese Relations," *ISPI - Analysis* 167 (April 2013). p. 1.

รัสเซียกับญี่ปุ่น หรือปัญหาการเมืองกับเกาหลีเหนือ รัสเซียและจีนเริ่มผนึกกำลังกันเป็นพันธมิตรอย่างเหนียวแน่นเพราะมีผลประโยชน์ร่วมกันและต้องการต่อต้านสหรัฐอเมริกา¹¹²

การผงาดขึ้นของจีนส่งผลให้รัสเซียมีพันธมิตรที่แข็งแกร่งขึ้น ความใกล้ชิดของทั้งสองประเทศเห็นได้จากรัสเซียกับจีนเริ่มปรับปรุงความสัมพันธ์กัน โดยเริ่มต้นจากการแก้ไขปัญหากรณีพิพาทชายแดนและสร้างความร่วมมือเศรษฐกิจ รัสเซียกับจีนลงนามในสนธิสัญญาเพื่อนบ้านที่ดีและความร่วมมือที่เป็นมิตรใน ค.ศ. 2001 (Treaty of Good Neighborliness and Friendly Cooperation)¹¹³ ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับจีนใกล้ชิดมากในช่วงประธานาธิบดีปูตินดำรงตำแหน่ง ความเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดของทั้งคู่ส่งผลให้รัสเซียมีความมั่นใจขึ้น เพราะรัสเซียต้องการพันธมิตรเพื่อต่อต้านความเป็นพันธมิตรระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่น การที่มีจีนเป็นพันธมิตรทำให้รัสเซียยิ่งแข็งแกร่ง

รัสเซียและจีนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพราะทั้งคู่ต่างต่อต้านการเป็นเจ้าโลกของสหรัฐอเมริกา¹¹⁴ อีกทั้งการเป็นพันธมิตรกันของรัสเซียและจีนช่วยผนึกกำลังต่อต้านนโยบายด้านความมั่นคงของสหรัฐอเมริกาซึ่งเข้ามาบ่อนทำลายให้อิทธิพลด้านความมั่นคงของทั้งจีนและรัสเซียลดลง เห็นได้จากการที่รัสเซียเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ด้านความมั่นคงรัสเซียมีท่าทีที่แข็งกร้าวต่อสหรัฐอเมริกามากกว่าจีนมากในด้านความมั่นคงรัสเซียตอบโต้การข่มขู่ของสหรัฐอเมริกาโดยการใช้อาวุธซึ่งหน้า แต่รัสเซียมีท่าทีที่อ่อนลงต่อจีนโดยรัสเซียเพียงแค่แสดงนัยยะให้จีนรับรู้ถึงศักยภาพการทหารของรัสเซีย ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับจีนค่อนข้างซับซ้อนเพราะมีทั้งการแข่งขันและความร่วมมือ แม้ว่าจะมีการร่วมมือกันแต่จีนเริ่มเข้าไปมีอิทธิพลในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช¹¹⁵ โดยเฉพาะการเข้าไปลงทุนเพื่อแลกกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจบางประการที่จีน

¹¹² Evan S. Medeiros Michael S. Chase, J. Stapleton Roy, Eugene B. Rumer, Robert Sutter, and Richard Weitz, "Russia-China Relations Assessing Common Ground and Strategic Fault Lines," NBR Special Report, 66 (July 2017). p. 7.

¹¹³ Paul Stronski and Nicole Ng, Cooperation and Competition Russia and China in Central Asia, the Russian Far East, and the Arctic, (Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2018). p. 13.

¹¹⁴ Michael S. Chase, "Russia-China Relations Assessing Common Ground and Strategic Fault Lines." p. 14.

¹¹⁵ Paul Stronski and Nicole Ng, Cooperation and Competition Russia and China in Central Asia, the Russian Far East, and the Arctic, p. 1.

จะได้รับ แม้ว่ารัสเซียจะมีความกังวลต่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชแต่ รัสเซียไม่สามารถทำอะไรได้มากเมื่อเป็นเรื่องเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับจีนค่อนข้างซับซ้อนเนื่องจากสภาพบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่รัสเซียมีอำนาจกดดันจีน แต่เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไปหลังจากอดีตสหภาพโซเวียตล่มสลาย แม้ว่าเศรษฐกิจของรัสเซียจะเริ่มดีขึ้นในสมัยประธานาธิบดีปูตินแต่ต้องยอมรับว่าเศรษฐกิจของรัสเซียไม่อาจจะเทียบกับเศรษฐกิจจีนได้ จีนได้ก้าวผ่านจากรัฐที่อ่อนแอและยากจนจนกลายเป็นรัฐที่มั่งคั่งและแข็งแกร่ง ในมุมมองของจีนมองว่ารัสเซียเคยแข็งแกร่งมากในยุคอดีตสหภาพโซเวียตแต่ในปัจจุบันอิทธิพลของรัสเซียได้ลดลง แต่รัสเซียยังมีความสำคัญในฐานะหนึ่งในมหาอำนาจหลักของระบบระหว่างประเทศ¹¹⁶ ส่วนจีนกลับเริ่มแข็งแกร่งขึ้นเพราะการเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจ รัสเซียกับจีนมีความร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะเรื่องพลังงาน บริษัทรัสเซียและบริษัทจีนทำกิจการร่วมค้าเพื่อสำรวจและผลิตพลังงานทั้งภายในรัสเซียและในต่างประเทศและความร่วมมือสร้างท่อส่งน้ำมันเส้นทางตะวันออกของไซบีเรีย-มหาสมุทรแปซิฟิก

การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและจีน ส่งผลให้สามารถแก้ไขกรณีพิพาทพิพาทชายแดนจนสำเร็จโดยจีนได้รับดินแดนเพิ่มขึ้นเพื่อแลกกับการที่จีนไม่สามารถอ้างกรรมสิทธิ์ใดๆต่อดินแดนของรัสเซียได้อีกต่อไป ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าทำไมรัสเซียจึงยอมยกดินแดนให้จีนได้แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลกับญี่ปุ่นได้ ปัจจัยที่ส่งผลให้รัสเซียและจีนสามารถแก้ไขกรณีพิพาทชายแดนได้ เนื่องจากรัสเซียไม่ได้มองว่าจีนเป็นภัยคุกคามต่อรัสเซีย¹¹⁷ ในมุมมองของรัสเซียมองว่าสหรัฐอเมริกายังคงเป็นคู่แข่งที่สำคัญอันดับหนึ่งและรัสเซียมองว่าจีนสามารถช่วยถ่วงดุลกับสหรัฐอเมริกาได้ รัสเซียต้องพันธมิตรที่แข็งแกร่งทั้งในด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ¹¹⁸ ดังนั้น รัสเซียจึงจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหากรณีพิพาทชายแดนให้เรียบร้อยเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมากขึ้น รวมทั้งรัสเซียและจีนมีความกังวลต่อการเผยแพร่แนวคิดอุดมการณ์ประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตก ทั้งสองประเทศมีค่านิยมร่วมกันซึ่งไม่ต้องการให้ประเทศอื่นเข้ามา

¹¹⁶ Dmitri Trenin, *True Partners? How Russia and China See Each Other* (London: Centre for European Reform, 2012). 8 May 2019.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Space War, "Russia Gives Territory to China, Ending Border Dispute " [online] Available from: http://www.spacewar.com/reports/Russia_gives_territory_to_China_ending_border_dispute_999.html [8 May 2019]

แทรกแซงกิจการภายในของตน ความจำเป็นของรัสเซียที่จำเป็นต้องมีพันธมิตรหลักทั้งด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัสเซียและจีนสามารถแก้ไขปัญหากรณีพิพาทชายแดนได้สำเร็จ แต่ในกรณีญี่ปุ่นแตกต่างออกไปเพราะญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรที่สำคัญของสหรัฐอเมริกา และรัสเซียไม่เชื่อมั่นนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น รัสเซียยังคงเชื่อมั่นว่าสหรัฐอเมริกายังมีอิทธิพลครอบงำญี่ปุ่น

ในด้านแรงงานมีการอพยพของแรงงานจีนเข้าไปในรัสเซียตั้งแต่ช่วง ค.ศ. 1860 ถึง 1870¹¹⁹ เพราะรัสเซียต้องการแรงงานต่างชาติเพื่อเข้ามาพัฒนาภูมิภาครัสเซียตะวันออกไกล แต่ต่อมาจำนวนแรงงานจีนพุ่งสูงขึ้นมากทำให้รัสเซียกังวลว่าแรงงานจีนจะกลืนเมือง รัสเซียมีการออกกฎหมายใหม่เพื่อควบคุมการซื้อและเช่าที่ดินทำให้แรงงานจีนลดจำนวนลง รวมทั้งแรงงานจีนต้องเผชิญกับการปฏิวัติรัสเซียทำให้แรงงานจีนอพยพกลับเงินหรือมุ่งหน้าไปยังประเทศที่สามต่อไป แต่ต่อมาแรงงานจีนเพิ่มจำนวนกลับเข้ามาในรัสเซียอีกครั้งในช่วง ค.ศ.1986-1992 จากการสำรวจใน ค.ศ. 2003 พบว่าจำนวนของแรงงานจีนที่อาศัยในรัสเซียมีจำนวนมากกว่า 3 ล้านคน¹²⁰ รัสเซียเองก็กังวลกับจำนวนแรงงานจีนที่เพิ่มสูงขึ้นรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนรัสเซียในท้องถิ่นกับแรงงานจีนที่ไม่ค่อยสู้ดี แต่รัสเซียปฏิเสธไม่ได้ว่าแรงงานจีนมีความจำเป็นระบบเศรษฐกิจของรัสเซีย

5.1.3 คาบสมุทรเกาหลี

ประเด็นความมั่นคงบนคาบสมุทรเกาหลีเป็นเรื่องที่เรื้อรังมานานและส่งผลกระทบต่อทุกประเทศในภูมิภาคแปซิฟิกรวมทั้งรัสเซีย ประเด็นความมั่นคงบนคาบสมุทรเกาหลีไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลแต่เป็นประเด็นที่ส่งผลต่อความมั่นคงในภูมิภาคแปซิฟิก รัสเซียและเกาหลีเหนือเคยมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันในอดีต แต่รัสเซียในสมัยประธานาธิบดีปูตินไม่ได้สนับสนุนเกาหลีเหนือทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจมากดังเช่นในอดีต¹²¹ แม้ว่ารัสเซียในสมัยประธานาธิบดีปูตินจะลงนามความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับเกาหลีเหนือ โดยเสนอ

¹¹⁹ Olga Alexeeva, "Chinese Migration in the Russian Far East," *China Perspectives* 3 (2008). p. 21.

¹²⁰ Balzer Harley and Repnikova Maria, "Migration between China and Russia," *Post-Soviet Affairs* 26 (2010). p. 4.

¹²¹ Asia Briefing, "North Korea-Russia Relations: A Strained Friendship," *International Crisis Group*, 71 (2007).

p. 1.

พยายามปิดกั้นเขตอิทธิพลของรัสเซีย แรกเริ่มสหรัฐอเมริกาทำสัญญากับรัสเซียไว้ว่านาโต้จะไม่รับสมาชิกในเขตอิทธิพลของรัสเซียแต่เหตุการณ์กลับไม่เป็นที่คาดเนื่องจากนาโต้ขยายสมาชิกเพิ่มเริ่มจาก โปแลนด์ ฮังการี สาธารณรัฐเช็ก รวมทั้งยูเครนและจอร์เจีย ประการที่สอง รัสเซียต้องการกลับมาผงาดในฐานะมหาอำนาจโลกอีกครั้งเพื่อเน้นย้ำว่ารัสเซียกลับมาแข็งแกร่งอีกครั้งและต้องการให้บทเรียนแก่กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชมองจอร์เจียเป็นตัวอย่างว่าการเป็นพันธมิตรสหรัฐอเมริกาไม่สามารถรับประกันความมั่นคงได้

5.1.5 องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้

องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้(Shanghai Cooperation Organization) หรือ SCO เป็นการร่วมกลุ่มกันโดยมีเป้าหมายด้านความมั่นคงเป็นหลัก การร่วมกลุ่มครั้งนี้ทำให้รัสเซียและจีนสามารถคานอำนาจนาโต้ได้มากขึ้น¹²⁶ เพื่อไม่ให้นาโต้ขยายอิทธิพลในยุโรปตะวันออกและเอเชียกลาง ปัจจุบันองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้มีสมาชิกประกอบด้วย รัสเซีย จีน คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน อินเดียและปากีสถาน เป้าหมายขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้คือการถ่วงดุลนาโต้และสหรัฐอเมริกา เพื่อป้องกันการแทรกแซงกิจการภายในประเทศและเรื่องสิทธิมนุษยชน

5.1.6 องค์การสหประชาชาติ

รัสเซียเป็นหนึ่งในมหาอำนาจหลักของโลก มีหน้าที่กำกับดูแลกิจการระหว่างประเทศทั่วโลก และทำหน้าที่ประสานงานระหว่างมหาอำนาจสำคัญ แต่ภายหลังการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียตบทบาทของรัสเซียก็ลดลงในระดับค่อนข้างต่ำเมื่อพิจารณาถึงสถานะมหาอำนาจอันยิ่งใหญ่ของรัสเซียและถาวรสมาชิกของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติรัสเซีย บทบาทการทูตของรัสเซียเปลี่ยนแปลงจากแนวรับเป็นแนวรุก เพราะตั้งแต่ ค.ศ. 2000 อำนาจด้านพลังงานของรัสเซียเติบโตอย่างต่อเนื่อง รัสเซียจึงเริ่มดำเนินนโยบายต่างประเทศเชิงรุกมากขึ้นรวมทั้งใช้องค์การ

%E0%B8%88%E0%B8%AD%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B9%80%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%A2/ [30 เมษายน 2562]

¹²⁶ Trenin, True Partners? How Russia and China See Each Other, p. 4.

สหประชาชาติในฐานะเครื่องมือเพื่อจำกัดการแทรกแซงจากโลกตะวันตก¹²⁷ รัสเซียเป็นสมาชิกคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ รัสเซียใช้บทบาทนี้เพื่อคงสถานะมหาอำนาจ¹²⁸ รัสเซียมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงของสหประชาชาติโดยเฉพาะวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศที่ต้องการการแทรกแซง เช่น เหตุการณ์ในอัฟกานิสถาน เหตุการณ์ในอิรัก เป็นต้น

5.2 ระบบระหว่างประเทศ

ระบบระหว่างประเทศเป็นระดับสูงสุดในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ระบบอนาธิปไตยคือระบบของรัฐซึ่งไม่มีหน่วยงานใดกำกับดูแลให้รัฐปฏิบัติตามกฎหมาย ระบบอนาธิปไตยนี้ก่อให้เกิดสภาวะ security dilemma ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่รัฐใดรัฐหนึ่งพยายามเพิ่มความมั่นคงให้ตนเองแต่การกระทำนี้อาจทำให้รัฐนั้นมีความมั่นคงน้อยลงเมื่อรัฐอื่นรับรู้ที่เราเพิ่มกำลังด้านความมั่นคง ความร่วมมือเป็นเรื่องยากเพราะไม่มีการบังคับใช้กฎหมาย รัฐที่มีอำนาจต้องถ่วงดุลกับรัฐอื่นหรือร่วมมือกับรัฐอื่นเสมอ รัฐที่มีอำนาจน้อยต้องดูแลตัวเองหรือร่วมมือกับรัฐที่มีอำนาจมากกว่า

ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีระบบ เพื่อคุณลักษณะของระบบและผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศ (System attributes and their effect on foreign policy) นักวิชาการศึกษาจำนวนคุณลักษณะของระบบ เช่น บางคนศึกษาจำนวนของตัวแสดงในระบบ บางคนศึกษาการกระจายอำนาจระหว่างตัวแสดงในระบบ จำนวนของมหาอำนาจภายในระบบ เช่น มอริซ อีสต์ (Maurice East) เสนอว่ายิ่งจำนวนและชนิดของปัญหาในระบบระหว่างประเทศมากขึ้นเท่าใดระดับการต่อรองในนโยบายต่างประเทศยิ่งมากขึ้นเท่านั้น¹²⁹ ผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีระบบเพื่อวิเคราะห์ความสำคัญของหมู่เกาะคูริลต่อรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิก

แนวคิดของมอร์ดัน เอ คาแพลน (Morton A. Kaplan) ระบุถึงระบบระหว่างประเทศ (International System) ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีระบบที่อยู่ภายใต้ระบบใหญ่เป็นชุด

¹²⁷ Ian Bond, *Russia in International Organizations: The Shift from Defence to Offence*, (London: Palgrave Macmillan, 2015). pp. 189-190.

¹²⁸ Alexander Nikitin, "Russia as a Permanent Member of the Un Security Council," *International Policy Analysis*, November (2012). p. 2.

¹²⁹ Hudson, *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*, p. 174.

ของตัวแสดงหลากหลาย ซึ่งตัวแสดงเหล่านี้ถูกเรียกว่าตัวแสดงระหว่างประเทศ¹³⁰ เช่น กรณีพิพาท หมู่เกาะคูริล มีตัวแสดงระดับรัฐ ได้แก่ รัสเซีย ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ตัวแสดงเหนือรัฐ ได้แก่ กลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ตัวแสดงเหนือรัฐระดับสากล เช่น สหประชาชาติ

ระบบดุลแห่งอำนาจ ประกอบด้วยกฎดังต่อไปนี้ 1. มีการกระทำเพื่อเพิ่มขีดความสามารถแต่ มีการเจรจามากกว่าการต่อสู้ 2. ต่อสู้มากกว่าที่จะพลาดโอกาสเพื่อเพิ่มขีดความสามารถ 3. หยุดต่อสู้มากกว่ากำจัดตัวแสดงระดับรัฐ 4. ต่อต้านการรวมกลุ่มหรือต่อต้านการร่วมมือกับตัวแสดงระดับรัฐที่จะนำไปสู่สถานะที่มีอำนาจเหนือกว่าเพราะเคารพระบบ 5. บีบบังคับตัวแสดงซึ่งเห็นพ้องกับหลักการขององค์กรเหนือรัฐ 6. ยินยอมที่จะแพ้หรือถูกบังคับให้รับตัวแสดงระดับรัฐกลับเข้ามาในระบบอีกครั้ง ในฐานะหุ้นส่วนหรือรับตัวแสดงใหม่เข้ามาในระบบ

รัสเซียถือว่าตนเองเป็นหนึ่งในมหาอำนาจของภูมิภาคแปซิฟิก เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่ของ รัสเซียอยู่ในภูมิภาคแปซิฟิก รัสเซียสนับสนุนโลกหลายขั้วอำนาจเพื่อส่งเสริมความหลากหลายทั้ง การเมืองและวัฒนธรรม¹³¹ รัสเซียต้องการให้ระบบระหว่างประเทศดำเนินไปอย่างยุติธรรมไม่ยึดกับ อุดมการณ์ใดหรือขึ้นอยู่กับมหาอำนาจใด รัสเซียแสวงหาความเท่าเทียมเพื่อทำให้รัสเซียสามารถ รักษาผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับ ภูมิภาคแปซิฟิกมีบทบาทสำคัญมากต่อนโยบายต่างประเทศของ รัสเซีย ความสำคัญของภูมิภาคแปซิฟิกไม่ได้มีความสำคัญเพียงแค่ประเด็นพื้นที่อันกว้างใหญ่แต่ ภูมิภาคแปซิฟิกทำหน้าที่สร้างสมดุลระหว่างโลกตะวันตก บริบทของรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิกแสดงให้เห็น การถ่วงดุลกับรัฐอื่นๆในระบบดุลแห่งอำนาจ สถานะของรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิกยังไม่ราบรื่น เท่าที่ควรเพราะรัสเซียต้องเผชิญกับมหาอำนาจทั้งสหรัฐอเมริกาและจีน การที่รัสเซียยึดมั่นในอำนาจ อธิปไตยของตนเหนือหมู่เกาะคูริลทำให้รัสเซียให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคง มหาอำนาจใหม่ ที่มีบทบาทสำคัญอย่างจีน เข้ามาสันคลอนความสำคัญของมหาอำนาจเดิมอย่างรัสเซียกับ สหรัฐอเมริกา รัสเซียถือว่าตัวเองเป็นหนึ่งในมหาอำนาจหลักในภูมิภาคแปซิฟิกแต่รัสเซียก็ต้อง พยายามอย่างหนักที่ต้องไล่ตามให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงบนโลก

¹³⁰ Morton A. Kaplan, *System and Process in International Politics* (New York: John Wiley & Sons, Inc, 1957). p. 20.

¹³¹ Andrey Makarychev, "Russia's Engagement with Asia Pacific: International Socialization, Multipolarity and Regionalism," *Rising Powers Quarterly* 2, 1 (2017). p. 105.

จีนเริ่มแผ่อิทธิพลอย่างรวดเร็วเนื่องจากประสบความสำเร็จด้านเศรษฐกิจ จีนเริ่มมีความสำคัญทั้งในภูมิภาคแปซิฟิกและต่อระบบระหว่างประเทศทั้งเรื่องเศรษฐกิจโลกและดุลแห่งอำนาจ รัสเซียและสหรัฐอเมริกาเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจจากจีน นอกจากนี้มหาอำนาจหลัก เช่น สหรัฐอเมริกาและจีน ยังมีตัวแสดงอื่นๆ เช่น เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับประเทศเหล่านี้ส่งผลต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล

การกระทำเพื่อเพิ่มขีดความสามารถความสามารถของรัสเซียแสดงให้เห็นในสมัยที่สองของประธานาธิบดีปูติน รัสเซียได้เพิ่มการควบคุมหมู่เกาะคูริลด้วยโครงการพัฒนาด้านสังคมและเศรษฐกิจบนหมู่เกาะ¹³² ซึ่งดำเนินโครงการระหว่างค.ศ. 2007 ถึง 2015 โดยมีเป้าหมายด้านความมั่นคงและยุทธศาสตร์เป็นหลักเพื่อสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันหมู่เกาะคูริลโดยมีหน่วยทหารปืนใหญ่ที่ 18 ซึ่งประจำการอยู่บนเกาะเอโดโรฟูและเกาะคุนาชิริ กองกำลังหน่วยทหารปืนใหญ่ที่ 18 จำนวน 3,500 คน¹³³ซึ่งทำหน้าที่ประจำการในหมู่เกาะคูริลรวมทั้งเสริมกำลังอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหญ่ตามแผนการปรับปรุงอาวุธ เช่น เสริมกำลังรถถัง T55 รถถัง T88¹³⁴ จรวดต่อต้านอากาศยาน ขีปนาวุธต่อต้านเรือรบ X-35 และขีปนาวุธป้องกันขีปนาวุธซึ่งสามารถยิงเป้าหมายได้ในระยะ 600 กิโลเมตร¹³⁵ หน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมแผนการปรับปรุงอาวุธคือกระทรวงกลาโหมของรัสเซีย แม้ว่ารัสเซียจะไม่เพิ่มจำนวนกองทัพแต่รัสเซียมีแผนที่จะเพิ่มศักยภาพอาวุธยุทโธปกรณ์ในอนาคต เป้าหมายสำคัญคือการติดตั้งระบบป้องกันขีปนาวุธเพื่อป้องกันไม่ให้ศัตรูเข้าถึงพรมแดน นอกจากการเสริมกำลังอาวุธรัสเซียยังมีแผนที่จะปล่อยกองเรือแปซิฟิกเพื่อประจำการที่หมู่เกาะคูริล กองทัพเรือรัสเซียมีเป้าหมายที่จะใช้กองเรือแปซิฟิกเพื่อฝึกซ้อมโจมตีเฮลิคอปเตอร์สือให้เห็นว่ารัสเซียพร้อมโจมตีการรุกรานทุกรูปแบบ เหตุการณ์ชาวประมงญี่ปุ่นถูกยิงเสียชีวิตเป็นการสื่อสารจากรัสเซียว่ารัสเซียมีอำนาจอธิปไตยเหนือหมู่เกาะคูริลและจะไม่ยอมถูกล่วงล้ำอำนาจอธิปไตยอย่างเด็ดขาด

¹³² Pajon, *Japan-Russia: Toward Strategic Partnership?* p. 16.

¹³³ BBC News, "Russia Beefs up Kurils Military Base Despite Japan Tensions ". 30 April 2019.

¹³⁴ The Moscow Times, "Russia Arming up in Disputed Kuril Islands". 30 April 2019.

¹³⁵ Russia Direct, "Russia's Military Build-up in the Kuril Islands May Sent a Wrong Signal " [online] Available from: <https://russia-direct.org/russian-media/russias-military-build-kuril-islands-may-sent-wrong-signal> [19 June 2019]

การสร้างความเข้มแข็งในการป้องกันหมู่เกาะคูริลย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น แต่รัสเซียไม่เกรงกลัวอีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่ารัสเซียพร้อมที่จะโจมตีหากมีภัยคุกคามใดๆต่อหมู่เกาะคูริล สถานการณ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าทั้งสองประเทศจะไม่มี การก่อสงครามกันแต่ก็ไม่สามารถสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นได้ ส่วนญี่ปุ่นก็ประท้วงการเสริมสร้างกำลังทางทหารบนหมู่เกาะคูริล ญี่ปุ่นเห็นว่าการประจำการของกองกำลังหน่วยทหารปืนใหญ่ที่ 18 จำนวนกว่า 3,500 คน เป็นอุปสรรคในการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล อย่างไรก็ตามแม้ว่าการกระทำของรัสเซียจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นทวีความตึงเครียด แต่รัสเซียก็ไม่ยุติการสร้าง ความเข้มแข็งในการป้องกันหมู่เกาะคูริล

นอกจากนี้ในอนาคตรัสเซียยังมีโครงการสร้างฐานทัพเรือในหมู่เกาะคูริล ฐานทัพเรือมีความสำคัญเพราะรัสเซียต้องใช้เรือดำน้ำติดตั้งขีปนาวุธนิวเคลียร์และเฮลิคอปเตอร์ปราบเรือดำน้ำ เพื่อตรวจสอบการเดินทางเรือดำน้ำสหรัฐอเมริกาทะเลในบริเวณหมู่เกาะคูริลและทะเลโอคอตสค์และป้องกันการสอดแนมของสหรัฐอเมริกาและนาโต¹³⁶ การสร้างฐานทัพเรือนอกจากจะมีจุดประสงค์เพื่อเป็นทางออกสู่มหาสมุทร ยังทำหน้าที่ช่วยป้องกันความมั่นคงให้หมู่เกาะคูริลเมื่อถูกรบโจมตี เพราะจะทำให้เรือรบถูกขังอยู่ในบริเวณคอคอดของช่องแคบระหว่างเกาะคุนาชิริและเกาะเอโรฟูทำให้ติดกับดักฐานทัพเรือรัสเซีย ซึ่งคาดการณ์ว่ารัสเซียจะใช้เรือดำน้ำรุ่นติดตั้งขีปนาวุธนิวเคลียร์รุ่นใหม่ภายใต้โครงการ 636.3 และเรือรบภายใต้โครงการ 956 โครงการสร้างฐานทัพเรือจะทำให้รัสเซียมีขีดความสามารถที่สูงขึ้นในการควบคุมทะเลโอคอตสค์และสามารถยิงขีปนาวุธในพื้นที่ยุทธศาสตร์ได้อย่างแม่นยำมากขึ้น

อย่างไรก็ตามแม้ว่ากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลจะเริ่มทวีความรุนแรงแต่รัสเซียยังคงเน้นการเจรจามากกว่าการต่อสู้ เพราะรัสเซียเป็นประเทศที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดในโลกและมีที่ตั้งอยู่ระหว่างทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย รัสเซียมีเป้าหมายเพื่อกลับมาเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิกและมีสาเหตุจากบริบทระหว่างประเทศที่กระทบต่อรัสเซีย ดังนั้นนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลในช่วงค.ศ. 2000 ถึง 2008 จึงเน้นไปที่ด้านความมั่นคงเป็นหลัก รัสเซียภายใต้การ

¹³⁶ Navy Recognition, "Russia Starting Construction of Naval Base in Kuril Islands " [online] Available from: <https://www.navyrecognition.com/index.php/news/defence-news/2017/november-2017-navy-naval-forces-defense-industry-technology-maritime-security-global-news/5761-russia-starting-construction-of-naval-base-in-kuril-islands.html> [19 June 2019]

นำของประธานาธิบดีปูตินมีเป้าหมายเพื่อเป็นมหาอำนาจโลกและต้องการคงบทบาทมหาอำนาจหลักในภูมิภาคแปซิฟิก¹³⁷ การสูญเสียหมู่เกาะคูริลยอมทำให้บทบาทของรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิกอ่อนกำลังลงซึ่งย่อมกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติของรัสเซียอย่างแน่นอน

เพราะภูมิภาคแปซิฟิกเป็นหนึ่งในจุดยุทธศาสตร์สำคัญของรัสเซีย ดังนั้นรัสเซียจึงไม่ยอมต่อการสูญเสียสถานะมหาอำนาจและบทบาทในภูมิภาคนี้ ในอดีตรัสเซียเป็นหนึ่งในมหาอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิก รัสเซียพยายามขยายดินแดนในภูมิภาคแปซิฟิกตั้งแต่ ค.ศ. 1639¹³⁸ ซึ่งตรงกับที่ญี่ปุ่นขยายดินแดนในภูมิภาคแปซิฟิกเช่นกัน ส่งผลให้รัสเซียกับญี่ปุ่นต้องแข่งขันกันแย่งชิงดินแดนความบาดหมางในอดีตส่งผลให้เกิดการแย่งชิงหมู่เกาะคูริล เมื่ออดีตสหภาพโซเวียตบุกยึดหมู่เกาะคูริลในค.ศ. 1945 ส่งผลให้ปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบันส่งผลให้ทั้งสองประเทศไม่สามารถบรรลุข้อตกลงลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ

นโยบายต่างประเทศของรัสเซียเน้นยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงมาเป็นปัจจัยแรก รัสเซียภายใต้การปกครองของประธานาธิบดีปูตินมีความมุ่งมั่นที่จะกลับคืนสู่สถานะมหาอำนาจ แนวคิดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียใน ค.ศ. 2000 กล่าวถึงปัญหาสำคัญในระบบโลกรัสเซียต้องการแก้ไข 5 ประการ ได้แก่¹³⁹ ประการแรก การสร้างระเบียบโลกใหม่ ประการที่สอง เสริมสร้างความมั่นคงในระบบระหว่างประเทศ ประการที่สาม ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของรัสเซียในระบบเศรษฐกิจโลก ประการที่สี่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ประการที่ห้า สนับสนุนข้อมูลสำหรับการดำเนินกิจกรรมด้านนโยบายต่างประเทศ จากปัญหาสำคัญ 5 ประการสะท้อนว่ารัสเซียมุ่งมั่นที่จะแก้ไขระเบียบโลกใหม่เพื่อแสดงให้เห็นถึงบทบาทของรัสเซียในฐานะมหาอำนาจหลักในระบบระหว่างประเทศ โดยมีจุดเปลี่ยนสำคัญคือการชี้ให้เห็นว่ารัสเซียกลับมาแข็งแกร่งอีกครั้งและไม่ได้เป็นรัฐที่อ่อนแออีกต่อไป ในช่วงต้น ค.ศ. 2000 รัสเซียต้องการกอบกู้บทบาทและกลับมาเป็นสถานะที่มั่นคงในระบบระหว่างประเทศ ส่วนแนวคิดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียใน ค.ศ. 2008 รัสเซียต้องการ

¹³⁷ Dmitri Trenin, "Russia's Asia Strategy: Bolstering the Eagle's Eastern Wing," *Russia.Nei. Vision*, 94 (June 2016). p. 11.

¹³⁸ Segal, *Soviet Union and the Pacific*. p. 17.

¹³⁹ President of Russia, "The Foreign Policy Concept of the Russian Federation " [online] Available from: <http://en.kremlin.ru/supplement/4116> [3 May 2019]

รักษาสถานะที่มั่นคงในระบบระหว่างประเทศ¹⁴⁰ ท่าทีของรัสเซียในช่วง ค.ศ. 2000 ถึง 2004 จึงยืดหยุ่นมากกว่าในช่วง ค.ศ. 2005 ถึง 2008

รัสเซียมีเอกสารยุทธศาสตร์สามฉบับ¹⁴¹ คือยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ(The national security strategy) หลักนิยมทางทหาร (The military doctrine) และแนวคิดนโยบายต่างประเทศ (The foreign policy concept) โดยทั้งหมดมีเนื้อหาหลักเพื่อสร้างระเบียบโลกใหม่และเสริมสร้างความแข็งแกร่งของรัสเซียในระบบระหว่างประเทศ ส่วนความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นนั้นรัสเซียระบุในแนวคิดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย ค.ศ. 2000 ว่า¹⁴² “รัสเซียต้องการพัฒนาความสัมพันธ์ที่มั่นคงกับญี่ปุ่นโดยเฉพาะการเป็นเพื่อนบ้านที่ดีและรักษาผลประโยชน์ร่วมกันส่วนเรื่องกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลรัสเซียจะดำเนินการแก้ปัญหาที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันทั้งในระดับระหว่างรัฐและระดับระหว่างประเทศ” แสดงให้เห็นท่าทีประนีประนอมของรัสเซียในการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลในช่วงต้นในช่วงแรกรัสเซียยังคงแสดงท่าทีว่าจะคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมให้ญี่ปุ่น แต่ในช่วงปลายท่าทีของรัสเซียเปลี่ยนแปลงไปโดยแสดงท่าทีว่าแม้แต่เกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมรัสเซียก็จะไม่คืนให้ญี่ปุ่น

ท่าทีที่แข็งกร้าวมากขึ้นของรัสเซียนอกจากจะมีสาเหตุจากปัจจัยจากตัวแสดงระดับระหว่างประเทศและมีสาเหตุจากการที่รัสเซียประสบกับบริบทระหว่างประเทศ ในช่วง ค.ศ. 2000 ถึง 2008 บริบทระหว่างประเทศของรัสเซียซึ่งต้องเผชิญล้วนเป็นเรื่องความมั่นคง เช่น การรุกรานอิรัก ค.ศ. 2003 การปฏิวัติสีในยูเครน ค.ศ. 2004¹⁴³ เนื่องจากรัสเซียเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับเรื่องภูมิรัฐศาสตร์มากกว่าเรื่องเศรษฐกิจ¹⁴⁴ ดังนั้นการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียจึงเน้นด้านความมั่นคงเป็นหลัก ปัจจัยเรื่องความมั่นคงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย

¹⁴⁰ González, "The Foreign Policy Concept of the Russian Federation: A Comparative Study ". p. 5.

¹⁴¹ László Póti, "Evolving Russian Foreign and Security Policy: Interpreting the Putin-Doctrine " [online] Available from: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/publicntn/acta/25/poti.pdf> [26 February 2019]

¹⁴² Federation of American Scientists., "The Foreign Policy Concept of the Russian Federation " [online] Available from: <https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm> [3 May 2019]

¹⁴³ Keir Giles, "The Turning Point for Russian Foreign Policy," *The Letort Papers*, May (2017). p. 2.

¹⁴⁴ Stanislav Secieru, "The Real and Hidden Costs of Russia's Foreign Policy," *European Union Institute for Security Studies*, 2 (February 2018). p. 3.

ต่างประเทศของรัสเซีย เพราะหลังจากที่อดีตสหภาพโซเวียตล่มสลายส่งผลให้ดินแดนที่อยู่ภายใต้การครอบครองลดลงเป็นจำนวนมากรัสเซียในฐานะผู้สืบทอดอำนาจต่อจากอดีตสหภาพโซเวียตมีหน้าที่กอบกู้สถานะความเป็นมหาอำนาจระดับโลกกลับมาอีกครั้ง ทำให้นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทเรื่องหมู่เกาะคูริลมีการแสดงออกที่แข็งกร้าว

ความขัดแย้งเรื่องโครงการท่อส่งน้ำมันทางตะวันออกของไซบีเรีย-สมูทรแปซิฟิก

เหตุการณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความตึงเครียดระหว่างทั้งสองประเทศ เหตุการณ์แรกคือความขัดแย้งเรื่องโครงการท่อส่งน้ำมันทางตะวันออกของไซบีเรีย-สมูทรแปซิฟิก ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นตกต่ำถึงขีดสุดในช่วง ค.ศ. 2005 เพราะในตอนแรกรัสเซียชักชวนให้ญี่ปุ่นร่วมลงทุนแต่สุดท้ายรัสเซียหันไปลงทุนกับจีนแทน

เหตุการณ์ชาวประมงญี่ปุ่นถูกยิงเสียชีวิต

เหตุการณ์ความรุนแรงหลังจากเข้าไปทำประมงในน่านน้ำบริเวณหมู่เกาะคูริลใน ค.ศ. 2006¹⁴⁵ นอกจากรัสเซียยังจับกุมชาวประมงญี่ปุ่นจำนวนสามคน รัสเซียกล่าวว่าเรือประมงของญี่ปุ่นบุกรุกน่านน้ำของรัสเซียโดยเพิกเฉยคำเตือนของรัสเซีย รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศของรัสเซียกล่าวว่า¹⁴⁶ “เหตุการณ์นี้ผู้รับผิดชอบคือผู้กระทำผิดและผู้มีอำนาจของญี่ปุ่นที่สร้างทำเป็นไม่เห็นว่าเป็นชาวประมงญี่ปุ่นบุกรุกเข้ามาในน่านน้ำของรัสเซีย” เหตุการณ์ครั้งนี้สร้างความตึงเครียดต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของรัสเซียกับญี่ปุ่นอย่างมากเพราะว่าถือเป็นครั้งแรกที่ใช้ความรุนแรงจนมีผู้เสียชีวิตบนหมู่เกาะคูริล ส่วนญี่ปุ่นผิดหวังและโกรธแค้นกับการกระทำครั้งนี้ของรัสเซียและเรียกร้องให้ปล่อยตัวชาวประมงที่เหลือ ประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นผลให้รัสเซียมีท่าทีที่แข็งกร้าวมากขึ้น จนไม่สามารถตกลงกันได้และส่งผลให้รัสเซียมีการกระทำเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการทหาร

หมู่เกาะคูริลมีความสำคัญด้านภูมิศาสตร์

หมู่เกาะคูริลมีความสำคัญในการป้องกันอาวุธนิวเคลียร์ซึ่งช่วยปกป้องเขตแดนของรัสเซียและผลประโยชน์ในภูมิภาคแปซิฟิก เพราะในอดีตสหภาพโซเวียตได้วางระบบป้องกันความมั่นคงที่มีประสิทธิภาพสูงโดยเริ่มตั้งแต่หมู่เกาะคูริลไปจนถึงวลาดีวอสต็อกและมีฐานทัพรัสเซียซึ่งตั้งอยู่

¹⁴⁵ The Guardian, "Japanese Fisherman Killed in Kuril Dispute ". 3 May 2019.

¹⁴⁶ John Chan, "Russian Shooting of Japanese Fisherman Heightens Tensions over Kuril Islands " [online] Available from: <https://www.wsws.org/en/articles/2006/08/japa-a31.html> [3 May 2019]

ใกล้เคียง หมู่เกาะคูริลมีช่องแคบระหว่างเกาะคุนาชิริและเกาะเอโดโรฟูที่มีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การรบของรัสเซียและทะเลโอคอตต์เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญซึ่งช่วยให้กองทัพเรือรัสเซียเข้าถึงภูมิภาคแปซิฟิกได้¹⁴⁷ เพราะเป็นทางออกเดียวที่ทะเลไม่กลายเป็นน้ำแข็งในช่วงฤดูหนาว หากญี่ปุ่นได้รับหมู่เกาะคูริลไปจะส่งผลให้รัสเซียไม่สามารถปกป้องเขตแดนในรัสเซียตะวันออกไกลซึ่งกระทบต่อความมั่นคงของรัสเซียในภูมิภาค นอกจากนี้หมู่เกาะคูริลยังเป็นประตูสู่อาร์กติกและเส้นทางทะเลเหนือผ่านเส้นทางเดินเรือทะเลสายเหนือ (Northern Sea Route) ซึ่งเป็นเส้นทางเดินเรือที่สั้นที่สุดระหว่างยุโรปและเอเชียซึ่งช่วยย่นระยะเวลาการเดินทางจากมหาสมุทรแอตแลนติกไปยังมหาสมุทรแปซิฟิกผ่านมหาสมุทรอาร์กติก และรัสเซียยังสามารถตั้งสถานีสังเกตการณ์บริเวณเส้นทางทะเลเหนือซึ่งช่วยเสริมความมั่นคงทางทะเลและทำให้รัสเซียมีความมั่นคงในภูมิภาคแปซิฟิก

รัสเซียยึดถือผลการตัดสินของสงครามโลกครั้งที่สองเป็นหลัก

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองญี่ปุ่นเคยใช้หมู่เกาะคูริลเป็นฐานทัพในการรุกรานประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะการโจมตีท่าเพิร์ล (Pearl Harbor) ใน ค.ศ. 1941 และโจมตีเรือฝ่ายพลเรือนของสหภาพโซเวียตระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แม้ว่าในขณะนั้นสนธิสัญญาความเป็นกลางระหว่างสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่นยังบังคับใช้อยู่ในขณะนั้น ดังนั้นในมุมมองของรัสเซียการที่ญี่ปุ่นแพ้สงครามและต้องสูญเสียดินแดนให้แก่รัสเซียก็เป็นเรื่องที่ถูกต้องแล้ว อีกทั้งการครอบครองหมู่เกาะคูริลถือว่าเป็นรางวัลอันชอบธรรมของรัสเซียในฐานะผู้ชนะสงครามโลกครั้งที่สอง การครอบครองหมู่เกาะคูริลช่วยตอกย้ำความรุ่งเรืองของรัสเซียในฐานะมหาอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิกมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตที่นักประวัติศาสตร์รัสเซียเดินทางจนค้นพบหมู่เกาะคูริล

สรุป

กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นปัญหาระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น แต่มีผลกระทบสำคัญจากบริบทระหว่างประเทศที่เกิดภายในภูมิภาคแปซิฟิกเนื่องจากหมู่เกาะคูริลตั้งอยู่บริเวณจุดยุทธศาสตร์สำคัญเนื่องจากในภูมิภาคซีฟิคมมหาอำนาจจำนวนมากส่งผลให้ปัญหายังมีจำนวนมาก รัสเซียต้องเพิ่มความมั่นคงเพื่อถ่วงดุลกับมหาอำนาจอื่นๆ การครอบครองหมู่เกาะคูริลมีความสำคัญต่อรัสเซียในฐานะมหาอำนาจภูมิภาคแปซิฟิกกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นการสะท้อนการแข่งขันกันในระบบดุลแห่ง

¹⁴⁷ BBC News, "Russia Beefs up Kurils Military Base Despite Japan Tensions ". 19 June 2019.

อำนาจ เนื่องจากรัสเซียมีความอ่อนไหวเรื่องดินแดนตั้งแต่ในอดีตรัสเซียถือว่าการขยายดินแดนเป็นการสร้างความมั่นคงให้รัสเซีย แต่การที่รัสเซียครอบครองพื้นที่มากกว่ารัฐไหนในโลกทำให้ยากต่อการดูแล ด้วยสาเหตุที่ดินแดนรัสเซียมีลักษณะเปิดโล่งทำให้โจมตีได้ง่ายรัสเซียจึงจำเป็นต้องแสวงหาพันธมิตรและสร้างเขตกันชนเพื่อปกป้องดินแดน หมู่เกาะคูริลมีลักษณะภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมนอกจากจะเป็นเขตกันชนยังเป็นจุดเฝ้าระวังที่รัสเซียสามารถสอดส่องศัตรูได้ รัสเซียจึงมีความกังวลอย่างยิ่งว่าหากรัสเซียขาดจุดยุทธศาสตร์สำคัญไปจะทำให้การถูกโจมตีจากศัตรูเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย สิ่งที่รัสเซียกังวลที่สุดคือการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและนาโต้การที่ญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรหลักของสหรัฐอเมริกาและมีท่าทีว่าอาจจะสนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพบนหมู่เกาะคูริลในอนาคต หากว่าในอนาคตรัสเซียยกหมู่เกาะคูริลคืนให้แก่ญี่ปุ่นจริงๆ กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลไม่ได้เกี่ยวข้องกับแค่รัสเซียกับญี่ปุ่นแต่มีแรงกดดันจากตัวแสดงระดับรัฐ เช่น สหรัฐอเมริกา จีน ปัญหาคาบสมุทรเกาหลี แรงกดดันเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นและส่งผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อหมู่เกาะคูริลแข็งกร้าวขึ้น

ในสมัยแรกระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2004 รัสเซียมีท่าทีที่ยืดหยุ่นและประนีประนอมพร้อมทั้งเสนอขอกองเกาะคือเกาะฮาโบไมและเกาะชิโกตันให้แก่ญี่ปุ่น แต่สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปในสมัยที่สอง ความตึงเครียดเกิดขึ้นเมื่อรัสเซียและญี่ปุ่นไม่สามารถตกลงร่วมมือสร้างท่อส่งน้ำมันในเส้นทางไซบีเรียตะวันออก-มหาสมุทรแปซิฟิกรวมทั้งการเสียชีวิตของชาวประมงญี่ปุ่นที่ลึกลับทำประมงในน่านน้ำหมู่เกาะคูริลจึงถูกสังหารโดยกองทัพรัสเซียในค.ศ. 2006 ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นตกต่ำถึงขีดสุดท่าทีแข็งกร้าวนี้แสดงให้เห็นชัดเจนในวาระที่สองของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีปูติน แม้ว่ารัสเซียกับญี่ปุ่นจะยังดำเนินการเจรจาปกติแต่รัสเซียสะสมกำลังทหารและพัฒนาสมรรถนะอาวุธยุทโธปกรณ์บนหมู่เกาะคูริล เป้าหมายของรัสเซียในการแก้ไขปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลมีจุดยืนตั้งแต่ต้นคือการยึดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น รัสเซียแสดงท่าทีว่ารัสเซียยินดีที่จะยก 2 เกาะ คือเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมเท่านั้น รัสเซียทำที่ว่าพร้อมเจรจาความเป็นไปได้กับญี่ปุ่นโดยดึงเอาความร่วมมือทางเศรษฐกิจมาเป็นประเด็นสำคัญ แต่เมื่อญี่ปุ่นไม่ตกลงที่จะร่วมมือสร้างท่อส่งน้ำมันเส้นทางไซบีเรียตะวันออก-มหาสมุทรแปซิฟิก ท่าทีของรัสเซียก็เริ่มแข็งกร้าวมากขึ้นซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเจรจาแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นแค่ข้ออ้างที่รัสเซียใช้เพื่อต้องการผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจจากญี่ปุ่นและรัสเซียไม่ได้ต้องการที่จะเสียกรรมสิทธิ์ครอบครองหมู่เกาะคูริลมาตั้งแต่ต้น ทำให้ในแง่แต่การคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมก็เป็นไปไม่ได้

สถานการณ์แก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลโดยรวมตั้งแต่ ค.ศ. 2005 ถึง 2008 มีท่าทีที่ชะงักงันเพราะความตึงเครียดจากสถานการณ์ที่กล่าวไปข้างต้นบวกกับบริบทในภูมิภาคแปซิฟิกที่ต่างฝ่ายต่างแสวงหาพันธมิตรเพื่อถ่วงดุลกัน บริบทในภูมิภาคแปซิฟิกที่ส่งผลประการแรก คือ การที่รัสเซียต้องถ่วงดุลสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคแปซิฟิก แม้ว่าความขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับสหรัฐอเมริกา ยังคงมีนัยยะสำคัญต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย รัสเซียถือว่าตนเองเป็นหนึ่งในมหาอำนาจแปซิฟิกมาตั้งแต่อดีตดังนั้นรัสเซียมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ในภูมิภาคแปซิฟิก การที่รัสเซียต้องเผชิญกับการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและนาโต้ในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชทำให้รัสเซียกังวลว่าจะสูญเสียเขตอิทธิพลของตนและส่งผลอย่างยิ่งต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเพราะญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรหลักของสหรัฐอเมริกา รัสเซียมองว่าการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นยังไม่เป็นอิสระและอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะในอนาคตหากรัสเซียยกหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่นรัสเซียกังวลมากกว่าสหรัฐอเมริกาอาจจะฉวยโอกาสเพราะเป็นพันธมิตรญี่ปุ่นในการตั้งฐานทัพในหมู่เกาะคูริล

นอกจากนี้ความตึงเครียดระหว่างรัสเซียกับสหรัฐอเมริกาทำให้รัสเซียต้องแสวงหาพันธมิตรเพื่อมาต่อต้านการเป็นมหาอำนาจของสหรัฐอเมริกา รัสเซียภายใต้การนำของประธานาธิบดีปูตินมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่ารัสเซียต้องกลับมาเป็นมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่อีกครั้ง ทเขาพยายามกอบกู้สถานะของรัสเซียให้กลับมายิ่งใหญ่อีกครั้งในสายตาชาวโลกซึ่งแน่นอนว่าจุดประสงค์หลักของนโยบายต่างประเทศของรัสเซียคือการรักษาผลประโยชน์แห่งชาติของรัสเซียดังนั้นรัสเซียจึงต้องแสดงนโยบายที่หลากหลายเพื่อถ่วงดุลประเทศมหาอำนาจในภูมิภาคแปซิฟิก

รัสเซียหันมากระชับความสัมพันธ์กับจีน รัสเซียยึดจีนเป็นพันธมิตรหลักในภูมิภาคแปซิฟิก เพราะรัสเซียและจีนมีเป้าหมายเดียวกันคือยับยั้งการเป็นมหาอำนาจเดียวของสหรัฐอเมริกา จีนมีศักยภาพในการเป็นพันธมิตรที่แข็งแกร่งเพราะจีนประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจและมีอำนาจทางการเมืองที่มากขึ้น อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับจีนค่อนข้างซับซ้อนเนื่องจากรัสเซียรู้ดีว่าอำนาจเศรษฐกิจของจีนเริ่มขยายอิทธิพลในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช แต่รัสเซียไม่สามารถทำอะไรได้มากเพราะเศรษฐกิจรัสเซียเองแม้จะแข็งแกร่งมากขึ้นเพราะปัจจัยเรื่องการส่งออกพลังงานแต่รัสเซียยังไม่มีพลังมากพอที่จะเข้าไปช่วยเหลือเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช อีกทั้งรัสเซียยังเชื่อมั่นว่าจีนจะไม่ลู่กล้ำขยายอิทธิพลด้านความมั่นคงเพราะจีนและรัสเซียมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ไม่แทรกแซงกิจการภายในและจีนก็รู้ดีว่ากลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชเป็นเขตอิทธิพลของรัสเซีย

อย่างไรก็ตามแม้รัสเซียจะมีท่าทีที่อ่อนให้จีนในเรื่องเศรษฐกิจแต่ถ้าเป็นเรื่องความมั่นคงรัสเซียมีความเด็ดขาดอย่างมาก เช่น สงครามรัสเซีย-จอร์เจีย ใน ค.ศ. 2008 ซึ่งถือว่าเป็นการประกาศศักราชว่ารัสเซียไม่ใช่รัฐที่อ่อนแออีกต่อไปและเป็นการส่งสัญญาณว่ารัสเซียพร้อมที่จะต่อกรกับสหรัฐอเมริกาและประเทศในเครือรัฐเอกราชที่เอาใจออกห่างรัสเซีย

รัสเซียมองสหรัฐอเมริกาเป็นคู่แข่งหลักและเป็นภัยความมั่นคงทำให้รัสเซียจำเป็นต้องมีพันธมิตรที่แข็งแกร่งทั้งด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจในภูมิภาคแปซิฟิก ความจำเป็นที่ต้องมีพันธมิตรที่แข็งแกร่งนี้ส่งผลให้รัสเซียและจีนสามารถแก้ไขกรณีพิพาทชายแดนได้สำเร็จ ดังนั้นการยอมเสียผลประโยชน์เล็กน้อยจึงเป็นเรื่องที่ยอมรับได้สำหรับรัสเซีย เพราะรัสเซียยังต้องการเงินเพื่อมาช่วยถ่วงดุลกับสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคแปซิฟิก แต่ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเพื่อแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นไปได้ยากเพราะญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาคือพันธมิตรที่ใกล้ชิดกันและรัสเซียเชื่อมั่นว่าสหรัฐอเมริกายังคงมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น

ส่วนประเด็นความมั่นคงบนคาบสมุทรเกาหลีทำให้บรรยากาศในภูมิภาคแปซิฟิกไม่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล เพราะบรรยากาศที่ไม่มั่นคงและต่างฝ่ายต่างไม่ไว้วางใจกันอีกทั้งรัสเซียยังกังวลต่อโครงการนิวเคลียร์และซีปนาวุธของเกาหลีเหนือซึ่งอาจบานปลายกลายเป็นสงครามได้ในอนาคต รัสเซียกังวลว่าพรมแดนของรัสเซียที่ติดกับเกาหลีเหนือจะได้รับผลกระทบไปด้วย ดังนั้นการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลกับญี่ปุ่นจึงเป็นไปได้ยาก เนื่องรัสเซียยังคงมีความกังวลเกี่ยวกับบทบาทความมั่นคงในภูมิภาคแปซิฟิก หากปัญหาความมั่นคงบนคาบสมุทรเกาหลีได้รับการแก้ไขจะทำให้รัสเซียและญี่ปุ่นสามารถแก้ไขปัญหากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลได้สะดวกขึ้นเมื่อต่างฝ่ายต่างไว้วางใจกันและมีบรรยากาศในภูมิภาคที่ส่งเสริมให้เกิดความไว้วางใจกัน

รัสเซียพยายามขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกเพื่อขยายอิทธิพลและสร้างพันธมิตร รัสเซียภายใต้การนำของประธานาธิบดีปูตินต้องการแสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ที่ดีของรัสเซีย รัสเซียเป็นตัวแสดงสำคัญที่มีอิทธิพลในการไกลเกลี่ยให้เกิดสันติภาพในคาบสมุทรเกาหลี รัสเซียสนับสนุนให้เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะโครงการด้านพลังงานที่รัสเซียมีส่วนร่วม ประธานาธิบดีปูตินเป็นผู้นำคนแรกของรัสเซียที่ไปเยือนเกาหลีเหนือเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับเกาหลีเหนือกลับมาเป็นปกติแม้ว่าจะมีการปรับปรุงความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ แต่รัสเซียก็ปรับปรุงความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้ด้วยเช่นกัน การไปเยือนกรุงโซลเพื่อยืนยันว่าเกาหลีใต้เป็นหนึ่งในประเทศที่มีความสำคัญต่อรัสเซียในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

การเจรจาหลักๆระหว่างรัสเซียและเกาหลีใต้คือประเด็นการร่วมมือทางเศรษฐกิจและการยับยั้งโครงการอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือจุดประสงค์เพื่อสร้างความมั่นคงบนคาบสมุทรเกาหลี เพราะรัสเซียยังกังวลกับโครงการนิวเคลียร์และขีปนาวุธของเกาหลีเหนือ เพราะรัสเซียและเกาหลีเหนือมีพรมแดนที่ใกล้ชิดกันภัยคุกคามที่รัสเซียกังวลไม่ใช่แค่ขีปนาวุธ แต่ยังอาจลามไปถึงสงครามกลางเมือง ความสัมพันธ์กับจีนเป็นสิ่งที่จำเป็นมากสำหรับรัสเซียทั้งด้านความมั่นคงและสถานะของรัสเซียในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับเกาหลีทั้งสองค่อนข้างดีกว่าความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นเนื่องจากไม่มีกรณีพิพาท ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีเพียงเวียดนามเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับรัสเซีย



22334952

CU ThesIs 5880615224 thesis / recv: 18072562 23:17:36 / seq: 18

บทที่ 6

สรุปผล

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาสาเหตุที่ทำให้นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2008 มีท่าทีแข็งกร้าวมากขึ้น จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลในสามระดับ ได้แก่ 1. ระดับปัจเจกบุคคล 2. ระดับตัวแสดงภายในประเทศ และ 3. ระดับตัวแสดงระหว่างประเทศ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย คือ ระดับตัวแสดงภายในประเทศและระดับตัวแสดง ระหว่างประเทศ ส่งผลให้รัสเซียมีท่าทีที่แข็งกร้าวขึ้นซึ่งส่งผลให้รัสเซียไม่สามารถคืนเกาะชิโกตันและ เกาะฮาโบไมให้แก่ญี่ปุ่นแม้ว่าจะมีการตกลงกันก่อนหน้านั้นและไม่สามารถลงนามสนธิสัญญาสันติภาพ ตามที่กำหนดไว้ภายใน ค.ศ. 2000

กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นปัญหาที่เรื้อรังตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่สอง และส่งผลให้ รัสเซียกับญี่ปุ่นไม่สามารถลงนามสนธิสัญญาสันติภาพจนถึงปัจจุบัน หมู่เกาะคูริลตั้งอยู่บริเวณตอนใต้ ของรัสเซียบริเวณแหลมคัมชัตก้าหรือตอนเหนือของญี่ปุ่น หมู่เกาะคูริลมีความสำคัญต่อรัสเซียมา ตั้งแต่สมัยอดีตสหภาพโซเวียตเพราะเป็นทางออกตอนเหนือของทะเลแปซิฟิก¹⁴⁸รัสเซียถือว่าหมู่เกาะคู ริลเป็นรางวัลสำหรับผู้ชนะในสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสหรัฐอเมริกา ดังนั้น หมู่เกาะคูริลจึงถือว่าเป็นดินแดนอันชอบธรรมของรัสเซีย

ความน่าสนใจในการศึกษากรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2008 คือการที่ รัสเซียเปลี่ยนตัวผู้นำคนใหม่เป็นประธานาธิบดีปูติน ทำให้มีความคาดหวังจากญี่ปุ่นว่าจะสามารถ แก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลได้ แม้ว่าตัวแสดงระดับปัจเจกบุคคลจะมีอำนาจสูงที่สุดในการกำหนด นโยบายต่างประเทศของรัสเซีย เพราะรัฐธรรมนูญของรัสเซียกำหนดให้ประธานาธิบดีปูตินมีสิทธิใน การกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย แต่ความขัดแย้งระหว่างตัวแสดงระดับปัจเจกบุคคลกับตัว แสดงภายในประเทศส่งผลให้นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเปลี่ยนไป ในช่วงแรกรัสเซียมีท่าทีประนีประนอมโดยยังคงยึดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตกับญี่ปุ่น

¹⁴⁸ Amy B. Quillen, "The Kuril Islands or the Northern Territories: Who Owns Them - Island Territorial Dispute Continues to Hinder Relations between Russia and Japan," North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation 18, 3 (Summer 1993). p. 634.

ค.ศ. 1956 แม้ว่าประธานาธิบดีปูตินจะมีอำนาจมากและในช่วงต้นเขามีวิสัยทัศน์เปิดกว้างพร้อม ประนีประนอมกับญี่ปุ่น แต่ถูกผลกระทบจากระดับตัวแสดงภายในประเทศและระดับตัวแสดงระหว่าง ประเทศ ทำให้ผู้นำต้องเปลี่ยนท่าทีเพราะเขาต้องการฐานเสียงของประชาชนชาวรัสเซียในการ เลือกลงมติที่สอง ดังนั้นผู้นำจึงหลีกเลี่ยงการดำเนินการตามนโยบายต่างประเทศที่มีความเสี่ยงสูงซึ่ง อาจสร้างความเสียหายให้กับประเทศและเพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียคะแนนนิยม

ตัวแสดงภายในประเทศที่มีบทบาทสำคัญต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาท หมู่เกาะคูริล คือ องค์กรปกครองในส่วนภูมิภาค ฝ่ายนิติบัญญัติ และกลุ่มก่อการร้ายทำให้รัสเซียกับ ญี่ปุ่นไม่สามารถตกลงกันได้ แม้ว่าในตอนแรกฝ่ายบริหารยินดีเจรจาและประนีประนอมกับญี่ปุ่นโดย ยึดปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น ค.ศ. 1956 ซึ่งกำหนดไว้ว่ารัสเซียจะคืนเกาะฮา โบไมและเกาะชิโกตันให้แก่ญี่ปุ่น แต่ท้ายที่สุดรัสเซียกับญี่ปุ่นก็ไม่สามารถตกลงกันได้เพราะความ ขัดแย้งของการเมืองภายในรัสเซียระหว่างฝ่ายบริหารและองค์กรปกครองในส่วนภูมิภาค

ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารและองค์กรปกครองในส่วนภูมิภาคมีเหตุผลมาจากด้าน การเมืองและด้านเศรษฐกิจ ผู้นำในภูมิภาคซาคาลินส์เล็งเห็นว่าการที่รัสเซียครอบครองหมู่เกาะคูริล จะทำให้รัสเซียได้เปรียบทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ¹⁴⁹ และรัสเซียไม่ควรจะเจรจาใดๆเกี่ยวกับ กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลจนกว่าช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นจะถูกจำกัดลง และ เล็งเห็นว่าสิ่งเดียวที่รัสเซียควรทำคือการร่วมมือพัฒนาหมู่เกาะคูริลโดยอาศัยการลงทุนจากนักลงทุน ญี่ปุ่น ประเด็นเรื่องการทำประมงในน่านน้ำหมู่เกาะคูริลทำให้ฝ่ายบริหารกับสภาดูมาซาคาลินส์มี ความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน เนื่องจากผู้นำภูมิภาคซาคาลินส์ต้องการแก้ปัญหาความเป็นอยู่ของ ประชาชนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเรื่องการทำประมงรวมทั้งสนับสนุนให้ภาคเอกชนลงทุนในพื้นที่หมู่ เกาะคูริล

ประเด็นสำคัญคืออุตสาหกรรมประมงเป็นอุตสาหกรรมหลักในภูมิภาคนี้และจะส่งผลให้ สูญเสียรายได้หลายร้อยล้านดอลลาร์ถ้าหมู่เกาะคูริลถูกยกให้ญี่ปุ่น อุตสาหกรรมประมงมีกลุ่มบุคคล ซึ่งให้การสนับสนุนสภาดูมาซาคาลินส์รวมทั้งมีตำแหน่งสำคัญในสภาดูมาซาคาลินส์ ส่งผลให้เกิดการ ต่อต้านการคืนหมู่เกาะคูริลอย่างแข็งขันในภูมิภาคซาคาลินส์ ประเด็นสำคัญที่ชี้ให้เห็นความขัดแย้ง ระหว่างการปกครองในส่วนภูมิภาคกับการปกครองส่วนกลาง คือความไม่ลงรอยกันระหว่างสภาดูมา

¹⁴⁹ Brad, 'Sakhalin's Governors and the South Kuril Islands: Motivating Factors Behind Involvement in the Russo-Japanese Territorial Dispute', p. 299.

ชาคาลินส์และสภาคูมา เพราะสภาคูมาไม่สนับสนุนการออกกฎหมายที่ปกป้องการลงทุนจากต่างประเทศในภูมิภาคชาคาลินส์ ปัจจัยนี้ส่งผลให้นักลงทุนจากต่างประเทศขาดความเชื่อถือที่จะเข้ามาลงทุนเพราะชื่อเสียงการคอร์ปชั่นของรัสเซีย การขาดบทบัญญัติทางกฎหมายดังกล่าวส่งผลต่อการลงทุนในภูมิภาคชาคาลินส์ นอกจากนี้สภาคูมาชาคาลินส์ยังเรียกร้องให้ประธานาธิบดีปูตินทบทวนเรื่องการคืนเกาะซีโกตันและเกาะฮาโบไมและดำเนินสภาคูมาที่ไม่คำนึงถึงเสียงเรียกร้องของประชาชนชาวรัสเซียที่ต่อต้านการคืนเกาะซีโกตันและเกาะฮาโบไม

ดังนั้นการยกหมู่เกาะคูริลให้กับญี่ปุ่นจึงถือว่าเป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้เพราะประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับความเสียหายซึ่งย่อมกระทบต่อฐานเสียงของตัวเอง แต่ผู้นำภูมิภาคชาคาลินส์ก็ยังคงต้องการการสนับสนุนจากรัฐบาลโดยเฉพาะเรื่องงบประมาณพัฒนาพื้นที่ ผู้นำภูมิภาคชาคาลินส์ไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลรัสเซียเจรจากับรัฐบาลญี่ปุ่น อิกอร์ ฟาร์คุสตินอฟใช้เรื่องกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลมาหาเสียงในการลงเลือกตั้งสมัยที่สอง และได้รับชัยชนะอย่างถล่มทลายเพราะเขาผูกโยงเรื่องกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเข้ากับความรักชาติรวมทั้งเรื่องการเสียดุลชีพของทหารรัสเซียในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง¹⁵⁰ เพื่อปลุกกระตมให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นด้วยต่อการต่อต้านการคืนหมู่เกาะคูริล

ในช่วงแรกฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติมีท่าทีเห็นพ้องต้องกันที่จะคืนเกาะซีโกตันและเกาะฮาโบไมให้แก่ญี่ปุ่น แต่ต่อมามีเสียงคัดค้านจากสภาคูมาชาคาลินส์เคยแสดงความคิดเห็นไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับการยกหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่น¹⁵¹ ในการประชุมที่ยูซโน-ชาคาลินส์ เดือนกันยายน ค.ศ. 2001 สภาคูมาชาคาลินส์แนะนำสภาสหพันธรัฐและสภาคูมาว่าควรยกเลิกข้อสรุปประการที่ 9 ของปฏิญญาร่วมระหว่างอดีตสหภาพโซเวียตและญี่ปุ่น ซึ่งระบุว่าอดีตสหภาพโซเวียตตกลงที่จะคืนเกาะฮาโบไมและเกาะซีโกตันให้ญี่ปุ่น และแนะนำให้ยุติการให้สัมปทานเรือญี่ปุ่นทำการประมงในน่านน้ำหมู่เกาะคูริล และแนะนำให้ตัวแทนจากสภาคูมาชาคาลินส์ควรมีส่วนร่วมในการเจรจาใดๆต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น ท่าทีขององค์กรปกครองในส่วนภูมิภาคที่ต่อต้านการคืนหมู่เกาะคูริลอย่างรุนแรง ส่งผลให้สภาคูมามีการยื่นกรณาวารัสเซียไม่สามารถไม่สามารถที่จะคืนหมู่เกาะคูริลให้แก่

¹⁵⁰ Ibid., p. 305.

¹⁵¹ Paichadze and Seaton, *Voices from the Shifting Russo-Japanese Border: Karafuto / Sakhalin*, p. 165.

ญี่ปุ่น ค.ศ. 2002¹⁵² บทบาทของสภาคูมาและสภาคูมาซาคาลินส่งผลให้การคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมเป็นไปได้

แรงกดดันจากประชาชนชาวรัสเซียที่กล่าวในข้างต้น เป็นปัจจัยสำคัญอีกหนึ่งประการที่ทำให้รัสเซียเปลี่ยนท่าทีการแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลใน ค.ศ. 2005 เพราะแรงกดดันจากประชาชนชาวรัสเซียที่รับไม่ได้หากต้องคืนหมู่เกาะคูริลซึ่งย่อมสะท้อนความอ่อนแอของรัสเซีย¹⁵³ ประชาชนชาวรัสเซียเชื่อมั่นว่าทั้งกฎหมายระหว่างประเทศและประวัติศาสตร์ย่อมชี้ให้เห็นว่ารัสเซียเป็นเจ้าของหมู่เกาะคูริลอย่างแท้จริง¹⁵⁴ การต่อต้านอย่างแข็งขันของประชาชนชาวรัสเซียสะท้อนให้เห็นความไม่ไว้วางใจที่รัสเซียมีต่อญี่ปุ่น โดยเฉพาะความหลังในอดีตที่รัสเซียเคยพ่ายแพ้แก่ญี่ปุ่นในสงครามระหว่างรัสเซีย-ญี่ปุ่น แรงกดดันทั้งจากประชาชนในท้องถิ่นและประชาชนชาวรัสเซียทั่วประเทศทำให้รัสเซียไม่สามารถคืนเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไมให้ญี่ปุ่น

นอกจากนี้รัสเซียยังประสบกับการก่อการร้ายของกลุ่มกบฏเชเชน ตั้งแต่ ค.ศ. 1999 ถึง 2009 การก่อการร้ายของกลุ่มกบฏเชเชนส่งผลต่อสถานะความมั่นคงของรัสเซีย และเป็นสาเหตุประการที่สำคัญที่ส่งผลให้รัสเซียไม่สามารถยกหมู่เกาะคูริลคืนให้ญี่ปุ่นได้ เพราะการพยายามประกาศเอกราชของเชเชเนียซึ่งมีสถานะเป็นสาธารณรัฐปกครองตนเองภายใต้รัสเซียไม่ต่างจากหมู่เกาะคูริลซึ่งรัสเซียถือกรรมสิทธิ์ครอบครอง รัสเซียยอมทุ่มเทงบประมาณในสงครามก่อการร้ายครั้งนี้และยอมสูญเสียชีวิตของประชาชนชาวรัสเซียแต่รัสเซียจะไม่ยอมสูญเสียดินแดนอย่างเด็ดขาด เพราะจะส่งผลกระทบต่อบทบาทและสถานะของรัสเซียอ่อนแอลงเพราะรัสเซียในฐานะมหาอำนาจหลักของโลก

ปัจจัยต่อมาที่ส่งผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริล คือระดับตัวแสดงระหว่างประเทศ กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นปัญหาระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่น แต่มีผลกระทบสำคัญจากบริบทระหว่างประเทศที่เกิดภายในภูมิภาคแปซิฟิกเนื่องจากหมู่เกาะคูริลตั้งอยู่บริเวณจุดยุทธศาสตร์สำคัญ เนื่องจากในภูมิภาคซีฟิคมมหาอำนาจจำนวนมากส่งผลให้ปัญหายังมีจำนวนมาก รัสเซียต้องเพิ่มความมั่นคงเพื่อถ่วงดุลกับมหาอำนาจอื่นๆ การครอบครองหมู่เกาะคูริลมีความสำคัญต่อรัสเซียในฐานะมหาอำนาจภูมิภาคแปซิฟิก กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลเป็นการสะท้อนการ

¹⁵²Smith, *Russo-Japanese Relations*, p. 6.

¹⁵³ Gorenburg, 'The Southern Kuril Islands Dispute', *Ponars Eurasia*, p. 4.

¹⁵⁴ Lasserre, "The Kuril Stalemate: American, Japanese and Soviet Revisiting's of History and Geography." p. 7.

แข่งขันกันในระบบดุลแห่งอำนาจ เนื่องจากรัสเซียมีความอ่อนไหวเรื่องดินแดนตั้งแต่ในอดีตรัสเซียถือว่าการขยายดินแดนเป็นการสร้างความมั่นคงให้รัสเซีย แต่การที่รัสเซียครอบครองพื้นที่มากกว่ารัฐไหนในโลกทำให้ยากต่อการดูแล ด้วยสาเหตุที่ดินแดนรัสเซียมีลักษณะเปิดโล่งทำให้โจมตีได้ง่ายรัสเซียจึงจำเป็นต้องแสวงหาพันธมิตรและสร้างเขตกันชนเพื่อปกป้องดินแดน

หมู่เกาะคูริลมีความสำคัญในฐานะยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของรัสเซีย โดยเฉพาะความสำคัญในฐานะปราการด่านสุดท้ายในการป้องกันอาวุธนิวเคลียร์บริเวณช่องแคบระหว่างหมู่เกาะคูริลและทะเลโอคอตสค์ หมู่เกาะคูริลมีความสำคัญในการเป็นฐานทัพเรือเพื่อปกป้องเขตแดนและผลประโยชน์ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยเฉพาะจากเรือดำน้ำโจมตีด้วยขีปนาวุธระยะไกลและทำให้รัสเซียเข้าถึงมหาสมุทรแปซิฟิก¹⁵⁵ ดังนั้นหากรัสเซียยกหมู่เกาะคูริลคืนให้ญี่ปุ่นจะทำให้ประสิทธิภาพของกองทัพเรือแปซิฟิกของรัสเซียลดความมั่นคงลง เพราะจำเป็นต้องเข้าออกผ่านน่านน้ำญี่ปุ่น แต่หากรัสเซียยังครอบครองหมู่เกาะคูริลรัสเซียจะสามารถเข้าถึงมหาสมุทรแปซิฟิกได้โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของญี่ปุ่น

สิ่งที่รัสเซียกังวลที่สุดคือการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและนาโต้ ญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรหลักของสหรัฐอเมริกาและมีท่าทีว่าจะสนับสนุนให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพบนหมู่เกาะคูริลในอนาคตรัสเซียกังวลว่าหากส่งมอบให้ญี่ปุ่นอาจจะทำให้หมู่เกาะคูริลถูกควบคุมโดยสหรัฐอเมริกาในอนาคต¹⁵⁶ เพราะญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกามีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดภายใต้สนธิสัญญาความมั่นคงระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่น (Security Treaty Between the United States and Japan) ดังนั้นการยกหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่นจึงแทบจะเป็นไปไม่ได้เพราะสหรัฐอเมริกามีโอกาสตั้งฐานทัพบนหมู่เกาะคูริล รัสเซียมองว่าสหรัฐอเมริกาพยายามขยายอิทธิพลในเขตอิทธิพลของรัสเซียและสหรัฐอเมริกายังอยู่เบื้องหลังนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น รัสเซียกังวลว่าหากญี่ปุ่นได้รับหมู่เกาะคูริลจะส่งผลให้รัสเซียไม่สามารถปกป้องเขตแดนในรัสเซียตะวันออกไกลซึ่งกระทบต่อความมั่นคงของรัสเซียในภูมิภาคแปซิฟิก

กรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลไม่ได้เกี่ยวข้องกับแค่รัสเซียกับญี่ปุ่นแต่มีแรงกดดันจากตัวแสดงระดับรัฐ เช่น สหรัฐอเมริกา จีน ปัญหาคาบสมุทรเกาหลี แรงกดดันเหล่านี้ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดระหว่าง

¹⁵⁵ Lieutenant Colonel David A. George, "The Southern Kurile Islands: Shrouded in Eternal Fog," (Master of Strategic Studies Degree, United States Army War College, 2012).

¹⁵⁶ Sudakov, "USA Will Seize Kuril Islands Immediately If Russia Delivery to Japan ". 3 May 2019.

รัสเซียกับญี่ปุ่นและส่งผลให้นโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อหมู่เกาะคูริลแข็งกร้าวขึ้นรวมทั้งการที่รัสเซียกับญี่ปุ่นเผชิญเหตุการณ์ความขัดแย้งยังเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้การเจรจาจะงั้นทำให้รัสเซียไม่สามารถคืนแม้แต่เกาะชิโกตันและเกาะฮาโบให้แก่ญี่ปุ่น

ในสมัยแรกระหว่าง ค.ศ. 2000 ถึง 2004 รัสเซียมีท่าทีที่ยืดหยุ่นและประประนอมพร้อมทั้งเสนอยกสองเกาะคือเกาะชิโกตันและเกาะฮาโบไม่ให้แก่ญี่ปุ่น แต่สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปในสมัยที่สอง ความตึงเครียดเกิดขึ้นเมื่อรัสเซียและญี่ปุ่นไม่สามารถตกลงร่วมมือสร้างท่อส่งน้ำมันในเส้นทางไซบีเรียตะวันออก-มหาสมุทรแปซิฟิกรวมทั้งการเสียชีวิตของชาวประมงญี่ปุ่นที่ลักลอบทำประมงในน่านน้ำหมู่เกาะคูริลจึงถูกสั่งห้ามโดยกองทัพรัสเซียใน ค.ศ. 2006 ซึ่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นตกต่ำถึงขีดสุดท่าทีแข็งกร้าวนี้แสดงให้เห็นชัดในวาระที่สองของการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีปูติน แม้ว่ารัสเซียกับญี่ปุ่นจะยังดำเนินการเจรจาปกติแต่รัสเซียสะสมกำลังทหารและพัฒนาสมรรถนะอาวุธยุทโธปกรณ์บนหมู่เกาะคูริลใน ค.ศ. 2007 รัฐบาลรัสเซียเริ่มทุ่มงบประมาณในการพัฒนาหมู่เกาะคูริล รัสเซียเริ่มดำเนินการโครงการพัฒนาเศรษฐกิจบนหมู่เกาะและปรับปรุงสร้างโครงสร้างพื้นฐานบนหมู่เกาะ¹⁵⁷ โดยมีเป้าหมายหลักด้านความมั่นคง เพื่อสร้างความแข็งแกร่งบนหมู่เกาะคูริลเพราะมีกองกำลังหน่วยทหารปืนใหญ่ที่ 18 จำนวน 3,500 คน¹⁵⁸ซึ่งทำหน้าที่ประจำการในหมู่เกาะคูริลรวมทั้งเสริมกำลังอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหญ่ตามแผนการปรับปรุงอาวุธ เช่น เสริมกำลังรถถัง T55 รถถัง T88¹⁵⁹ และจรวดต่อต้านอากาศยาน แม้ว่ารัสเซียจะไม่เพิ่มจำนวนกองทัพแต่รัสเซียมีแผนที่จะเพิ่มศักยภาพอาวุธยุทโธปกรณ์ในอนาคต

สถานการณ์แก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลโดยรวมตั้งแต่ ค.ศ. 2005 ถึง 2008 มีท่าทีที่ชะงักงันเพราะความตึงเครียดจากสถานการณ์ที่กล่าวไปข้างต้นบวกกับบริบทในภูมิภาคแปซิฟิกที่ต่างฝ่ายต่างแสวงหาพันธมิตรเพื่อถ่วงดุลกัน บริบทในภูมิภาคแปซิฟิกที่ส่งผลประการแรก คือ การที่รัสเซียต้องถ่วงดุลสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคแปซิฟิก แม้ว่าความขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับสหรัฐอเมริกา ยังคงมีนัยยะสำคัญต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซีย รัสเซียถือว่าตนเองเป็นหนึ่งในมหาอำนาจแปซิฟิกมาตั้งแต่อดีตดังนั้นรัสเซียมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ในภูมิภาค

¹⁵⁷ Danudoro, "The Kuril Islands and an Evolving East Asia". 30 April 2019.

¹⁵⁸ BBC News, "Russia Beefs up Kurils Military Base Despite Japan Tensions ". 30 April 2019.

¹⁵⁹ The Moscow Times, "Russia Arming up in Disputed Kuril Islands". 30 April 2019.

แปซิฟิก การที่รัสเซียต้องเผชิญกับการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาและนาโต้ในกลุ่มประเทศ
เครือรัฐเอกราชทำให้รัสเซียกังวลว่าจะสูญเสียเขตอิทธิพลของตนและส่งผลอย่างยิ่งต่อความสัมพันธ์
ระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นเพราะญี่ปุ่นเป็นพันธมิตรหลักของสหรัฐอเมริกา รัสเซียมองว่าการกำหนด
นโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นยังไม่เป็นอิสระและอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะใน
อนาคตหากรัสเซียยกหมู่เกาะคูริลให้ญี่ปุ่นรัสเซียกังวลมากกว่าสหรัฐอเมริกาอาจจะฉวยโอกาสเพราะ
เป็นพันธมิตรญี่ปุ่นในการตั้งฐานทัพในหมู่เกาะคูริล

ท้ายที่สุด วิทยานิพนธ์เสนอว่าการศึกษานโยบายต่างประเทศของรัสเซียต่อกรณีพิพาทหมู่
เกาะคูริลเป็นประเด็นที่น่าสนใจสำหรับผู้สนใจในโอกาสต่อไป เพราะสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของตัว
แสดงในหลายระดับ โดยเฉพาะตัวแสดงภายในประเทศที่ส่งผลอย่างยิ่งต่อนโยบายต่างประเทศของ
รัสเซีย รวมทั้งความสำคัญของภูมิภาคแปซิฟิกที่มีตัวแสดงระหว่างประเทศพยายามถ่วงดุลกันเพื่อ
ขยายอิทธิพลกันทำให้รัสเซียต้องแสวงหาพันธมิตรเพื่อรักษาผลประโยชน์แห่งชาติ นอกจากนี้ยัง
น่าสนใจว่าในอนาคตรัสเซียกับญี่ปุ่นจะสามารถร่วมกันแก้ไขกรณีพิพาทหมู่เกาะคูริลร่วมกันในอนาคต
ได้หรือไม่



22334952

บรรณานุกรม

- Alexeeva, Olga. Chinese Migration in the Russian Far East. China Perspectives 3 (2008): 20-32.
- Antony, Ian. Russia and Asia: The Emerging Security Agenda. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- Atanassova-Cornelis, Elena, Pardo, Ramon Pacheco, and Pejsova, Eva. Pride and Prejudice Maritime Disputes in Northeast Asia. Paris: Inst. for Security Studies, 2015.
- BBC News. Kuril Islands Dispute between Russia and Japan [online] Available from: <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-11664434> [27 June 2019]
- . Kuril Islands Dispute Deadlocked [online] Available from: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/910648.stm> [27 June 2019]
- . Profile: Putin's Foreign Minister Lavrov [online] Available from: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6242774.stm> [27 June 2019]
- . Russia Beefs up Kurils Military Base Despite Japan Tensions [online] Available from: <https://www.bbc.com/news/world-europe-34604146> [30 April 2019]
- Blagov, Sergei. Russia Moves to Develop and Repopulate the Kuril Islands [online] Available from: <https://jamestown.org/program/russia-moves-to-develop-and-repopulate-the-kuril-islands/> [30 April 2019]
- Blank, Stephen. Russia and Japan: Can Two-Plus-Two Equal More Than Four? Asia Pacific Bulletin, 251 (March 2014): 1-2.
- Bond, Ian. Russia in International Organizations: The Shift from Defence to Offence. London: Palgrave Macmillan, 2015.
- Brad, Williams. Sakhalin's Governors and the South Kuril Islands: Motivating Factors Behind Involvement in the Russo-Japanese Territorial Dispute. Acta Slavica Iaponica 22 (2005): 299-310.
- Briefing, Asia. North Korea-Russia Relations: A Strained Friendship. International Crisis Group, 71 (2007): 1-16.
- Brown, Jame D.J. Japan, Russia and Their Territorial Dispute: The Northern Delusion

- London: Routledge, 2016.
- Chaguaceda, Armando. The Putin System: Russian Authoritarianism Today [online] Available from: file:///C:/Users/hp/Downloads/Dialnet-ThePutinSystem-5633096%20(1).pdf [27 June 2019]
- Chan, John. Russian Shooting of Japanese Fisherman Heightens Tensions over Kuril Islands [online] Available from: <https://www.wsws.org/en/articles/2006/08/japa-a31.html> [3 May 2019]
- Chugrov, Sergey V., and Streltsov, Dmitry V. Interdependence of Russo-Japanese Relations and Mutual Images of Japan and Russia. Japanese Journal of Political Science 18, 1 (March) (2017): 22-40.
- Danudoro, Dhedra. The Kuril Islands and an Evolving East Asia. [online] Available from: <http://www.leksika.org/tacticalanalysis/2017/3/8/the-kuril-islands-and-an-evolving-east-asia> [30 April 2019]
- Direct, Russia. Russia's Military Build-up in the Kuril Islands May Sent a Wrong Signal [online] Available from: <https://russia-direct.org/russian-media/russias-military-build-kuril-islands-may-sent-wrong-signal> [19 June 2019]
- DVIFA. Cis (Commonwealth of Independent States) [online] Available from: <http://www.mfa.go.th/dvifa/th/code?code=CIS> [19 June 2019]
- Federation, The State Duma of the Federal Assembly of the Russian. Committee Activity [online] Available from: <http://interkomitet.com/about-the-committee/committee-activity/> [27 June 2019]
- Ferguson, Joseph P. Japanese-Russian Relations, 1907–2007 New York: Routledge, 2008.
- Finland, Ministry of Defence. Russia of Challenges [online] Available from: https://www.defmin.fi/files/1298/Russia_of_Challenges_netiversio.pdf [30 April 2019]
- Gaddy, Fiona Hill and Clifford G. Mr. Putin: Operative in the Kremlin Washington: Brookings Institution Press, 2013.
- Galeotti, Mark. Putin's Hydra: Inside Russia's Intelligence Services [online] Available from: [https://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_169_-_INSIDE_RUSSIAs_INTELLIGENCE_SERVICES_\(WEB_AND_PRINT\)_2.pdf](https://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_169_-_INSIDE_RUSSIAs_INTELLIGENCE_SERVICES_(WEB_AND_PRINT)_2.pdf) [27 June

2019]

George, Lieutenant Colonel David A. The Southern Kurile Islands: Shrouded in Eternal Fog. Master of Strategic Studies Degree, United States Army War College, 2012.

Giles, Keir. The Turning Point for Russian Foreign Policy. The Letort Papers, May (2017): 1-81.

González, Francisco J. Ruiz. The Foreign Policy Concept of the Russian Federation: A Comparative Study [online] Available from:
http://www.ieee.es/en/Galerias/fichero/docs_marco/2013/DIEEEM062013_Rusia_ConceptoPoliticaExterior_FRuizGlez_ENGLISH.pdf [26 February 2019]

Gorenburg, Dmitry. The Southern Kuril Islands Dispute. Ponars Eurasia, 226 (September 2012): 3.

Harley, Balzer, and Maria, Repnikova. Migration between China and Russia. Post-Soviet Affairs 26 (2010): 1-37.

Hirose, Yoko. Japan-Russia Relations: Can the Northern Territories Issue Be Overcome. Center for Strategic & International Studies, 2018, [online] Available from:
https://csisprod.s3.amazonaws.com/s3fspublic/180402_Strategic_Japan_Yoko_Hirose_paper.pdf?hyrXAqS45pW4vaKWsrE7ZNbqybfCkwN [30 June 2019]

Hudson, Valerie M. Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2014.

Hughes, James. Chechnya: The Causes of a Protracted Post-Soviet Conflict [online] Available from: <https://core.ac.uk/download/pdf/92742.pdf> [30 June 2019]

Isaksson, Erik. The Northern Territories/Southern Kuriles and the Treaties That Shaped the Territorial Dispute. [online] Available from: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:950319/FULLTEXT01.pdf> [29 June 2019]

Japan, Ministry of Foreign Affairs of. Japan-Russia Action Plan [online] Available from: <https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/pmv0301/plan.html> [27 June 2019]

———. Japan's Northern Territories: For a Relationship of Genuine Trust [online] Available from: <https://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/pamphlet.pdf> [29 June 2019]

Juliet Kaarbo, et al, eds, . Foreign Policy in Comparative Perspective: Domestic and

- International Influences on State Behavior London: Sage, 2013.
- Kaczmarek, Marcin. Domestic Politics and Russia's Foreign Policy. Russian Analytical Digest, 154 (July 2014).
- Kanet, Roger E. Russian Foreign Policy in the 21st Century New York: Palgrave Macmillan, 2011.
- Kaplan, Morton A. System and Process in International Politics New York: John Wiley & Sons, Inc, 1957.
- Kästner, Antje. From Chaos to Pragmatism? The Domestic Dimension of Russian Foreign Policy 1991–2008 [online] Available from: https://www.die-gdi.de/uploads/media/DP_19.2008.pdf [27 June 2019]
- Klein, Margarete. Russia: A Euro-Pacific Power?: Goals, Strategies and Perspectives of Moscow's East Asia Policy. SWP Research Paper, 8 September (2014).
- Koji, Watanabe. Engaging Russia in Asia Pacific Tokyo: Japan Center for International Exchange, 1999.
- Lasserre, Frédéric. The Kuril Stalemate: American, Japanese and Soviet Revisiting's of History and Geography. Journal of Oriental Studies, 34 (1999): 1-19.
- Lo, Bobo. Going Legit? The Foreign Policy of Vladimir Putin. Lowy Institute, September (2018): 1-31.
- . Russia and the New World Order London: Chatham House, 2015.
- . Vladimir Putin and the Evolution of Russian Foreign Policy Oxford: Blackwell, 2003.
- Lukin, Alexander. Russian – Chinese Relations. ISPI - Analysis 167 (April 2013): 1-8.
- Makarychev, Andrey. Russia's Engagement with Asia Pacific: International Socialization, Multipolarity and Regionalism. Rising Powers Quarterly 2, 1 (2017): 105-19.
- Marsh, Nikolas K. Gvosdev and Christopher. Russian Foreign Policy: Interests, Vectors, and Sectors Los Angeles: SAGE/CQ Press, 2014.
- Maslow, Sebastian, Mason, Ra, and O'Shea, Paul. Risk State Japan's Foreign Policy in an Age of Uncertainty London: Routledge, 2016.
- McCarthy, Mary M. Routledge Handbook of Japanese Foreign Policy London: Routledge, 2016.
- Micallef, Steve. Japan-Russia Relations: Unraveling the Unravelable [online] Available

from: <http://www.bugejaconsulting.com/japan-russia-relations-unraveling-the-unravelable/> [30 June 2019]

Michael S. Chase, Evan S. Medeiros, J. Stapleton Roy, Eugene B. Rumer, Robert Sutter, and Richard Weitz. Russia-China Relations Assessing Common Ground and Strategic Fault Lines. NBR Special Report, 66 (July 2017): 1-64.

Miller, Chris. Japan-Russia Relations: The View from Moscow. The German Marshall Fund of the United States, 001 (2017).

Ng, Paul Stronski and Nicole. Cooperation and Competition Russia and China in Central Asia, the Russian Far East, and the Arctic. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2018.

Nikitin, Alexander. Russia as a Permanent Member of the Un Security Council. International Policy Analysis, November (2012).

Orttung, Robert, Perovic, Jeronim, Pleines, Heiko, and Schröder, Hans-Henning. Russia's Energy Sector between Politics and Business', Forschungsstelle Osteuropa Bremen. The Russian Analytical Digest, 92 (February 2008): 1-98.

Paichadze, Svetlana, and Seaton, Philip A. Voices from the Shifting Russo-Japanese Border: Karafuto / Sakhalin. New York: Routledge, 2015.

Pajon, Celine. Japan-Russia: The Limits of a Strategic Rapprochement. Russie.Nei.Vision, 104 (October 2017): 18.

———. Japan-Russia: Toward Strategic Partnership?. Paris: Ifri, 2013.

Póti, László. Evolving Russian Foreign and Security Policy: Interpreting the Putin-Doctrine [online] Available from: <http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/publicctn/acta/25/poti.pdf> [26 February 2019]

Quillen, Amy B. The Kuril Islands or the Northern Territories: Who Owns Them - Island Territorial Dispute Continues to Hinder Relations between Russia and Japan. North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation 18, 3 (Summer 1993): 634-61.

Radyuhin, Vladimir. Putin Hardens Stand on Disputed Islands [online] Available from: <https://www.thehindu.com/2005/11/22/stories/2005112206261100.htm> [26 February 2019]

Rangsimaporn, Paradorn. Russia as an Aspiring Great Power in East Asia: Perceptions

and Policies from Yeltsin to Putin New York: Palgrave Macmillan, 2009.

Recognition, Navy. Russia Starting Construction of Naval Base in Kuril Islands [online]

Available from: <https://www.navyrecognition.com/index.php/news/defence-news/2017/november-2017-navy-naval-forces-defense-industry-technology-maritime-security-global-news/5761-russia-starting-construction-of-naval-base-in-kuril-islands.html> [19 June 2019]

Richardson, Peter William. Russian Relations with Japan from 2000-2010: Enduring Obstacles, Limited Opportunities. Political Science Northeastern University, 2010.

Richter, Alexander. Russia and Japan Explore Joint Geothermal Development on Kuril Islands [online] Available from: <http://www.thinkgeoenergy.com/russia-and-japan-explore-joint-geothermal-development-on-kuril-islands/> [30 April 2019]

Roxburgh, Angus. The Strongman: Vladimir Putin and the Struggle for Russia London: I. B. Tauris, 2012.

Rozman, Gilbert. Japan-Russia Relations Implications for the U.S.-Japan Alliance Washington: Sasakawa Peace Foundation USA, 2016.

Russell, Martin. Us-Russia Relations Reaching the Point of No Return? . [online] Available from: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628230/EPRS_BRI\(2018\)628230_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/628230/EPRS_BRI(2018)628230_EN.pdf) [30 April 2019]

Russia, President of. The Foreign Policy Concept of the Russian Federation [online] Available from: <http://en.kremlin.ru/supplement/4116> [3 May 2019]

Russian News Agency. Most Citizens Oppose Handover of Kuril Islands to Japan, Opinion Poll Says. [online] Available from: <https://tass.com/society/1045319s> [30 June 2019]

Russians to Seek Exploration in Difficult Far East Basins Oil & Gas Journal, [online] Available from: <https://www.ogj.com/articles/print/volume-96/issue-22/in-this-issue/exploration/russians-to-seek-exploration-in-difficult-far-east-basins.html> [30 April 2019]

Sakeva, Richard. Putin Redux: Power and Contradiction in Contemporary Russia London: Routledge, 2014.

- Sakwa, Richard. Russian Politics and Society London: Routledge, 2002.
- Scientists., Federation of American. The Foreign Policy Concept of the Russian Federation [online] Available from:
<https://fas.org/nuke/guide/russia/doctrine/econcept.htm> [3 May 2019]
- Secieru, Stanislav. The Real and Hidden Costs of Russia's Foreign Policy. European Union Institute for Security Studies, 2 (February 2018).
- Segal, GERAL. Soviet Union and the Pacific. Cambridge: Unwin Hyman, Inc, 1990.
- Simola, Heli, and Solanko, Laura. Overview of Russia's Oil and Gas Sector. Bofit Policy Brief, 5 (19 May 2017): 4.
- Smith, Mark A. Russo-Japanese Relations Camberly: Defence Academy of the United Kingdom, 2003.
- Snetkov, Aglaya. Russia's Security Policy under Putin: A Critical Perspective London: Routledge, 2015.
- Sokolsky, Paul Stronski and Richard. The Return of Global Russia Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2017.
- Space War. Russia Gives Territory to China, Ending Border Dispute [online] Available from:
http://www.spacewar.com/reports/Russia_gives_territory_to_China_ending_border_dispute_999.html [8 May 2019]
- Spechler, Dina Rome. Russia-on a Path to Cyber Sovereignty? Problems of Post-Communism 57, 5 (September/October 2010): 35–50.
- Sputniknews. Five Reasons Why Russia Cannot Give Kurils Islands to Japan [online] Available from: <https://sputniknews.com/politics/201609121045235663-kuril-islands-russia-japan/> [12 September 2016]
- Sudakov, Dmitry. USA Will Seize Kuril Islands Immediately If Russia Delivery to Japan [online] Available from: http://www.pravdareport.com/russia/136866-kuril_islands_usa_japan/ [3 May 2019]
- The Guardian. Japanese Fisherman Killed in Kuril Dispute [online] Available from: <https://www.theguardian.com/world/2006/aug/16/japan.russia> [3 May 2019]
- The Moscow Times. 77% of Russians Oppose Ceding Kuril Islands to Japan, Poll Says [online] Available from: <https://www.themoscowtimes.com/2019/01/28/77->

[percent-russians-oppose-ceding-kuril-islands-japan-poll-says-a64302](#) [30 April 2019]

———. Russia Arming up in Disputed Kuril Islands. [online] Available from: <https://www.themoscowtimes.com/2016/03/28/russia-arming-up-in-disputed-kuril-islands-> a52283 [30 April 2019]

The Telegraph. Japanese Fisherman Shot Dead by Russian Sea Patrol [online] Available from: <https://www.telegraph.co.uk/news/1526567/Japanese-fisherman-shot-dead-by-Russian-sea-patrol.html> [27 June 2019]

Togo, Kazuhiko. The inside Story of the Negotiations on Northern Territories: Five Lost Windows of Opportunity. *Japan Forum* 23 (2011): 123-45.

———. Japan's Relations with Russia and China and the Implications for the U.S.-Japan Alliance [online] Available from: <https://www.nbr.org/publication/japans-relations-with-russia-and-china-and-the-implications-for-the-u-s-japan-alliance/> [15 May 2019]

Trenin, Dmitri. Russia's Asia Strategy: Bolstering the Eagle's Eastern Wing. *Russia.Nei.Vision*, 94 (June 2016): 1-26.

———. *True Partners? How Russia and China See Each Other* London: Centre for European Reform, 2012.

United Nations. Russian Federation Public Administration Country Profile [online] Available from: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023223.pdf> [26 February 2019]

Zakem, Vera, Saunders, Paul, Hashimova, Umida, and Hammerberg, P. Kathleen. Mapping Russian Media Network: Media's Role in Russian Foreign Policy and Decision-Making. [online] Available from: https://www.cna.org/cna_files/pdf/DRM-2017-U-015367-3Rev.pdf [30 April 2019]

จิตติภัทร พูนขำ. เปิดเบื้องลึกการเมืองรัสเซีย ทีแฟ่วลีแห่งอำนาจของปูติน [online] Available from: <https://www.the101.world/putin-network/> [27 มิถุนายน 2562]

———. พลังงานกับอำนาจ: ความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับสหภาพยุโรปภายใต้จักรวรรดิสหรัฐอเมริกา. *วารสารสังคมศาสตร์* 39, 1 (มกราคม 2551): 33-76

ไชยวัฒน์ คำชู. *นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น: ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง*. กรุงเทพฯ: บริษัท เลคแอนน์ ฟาร์

เท่น พรินดี้ง จำกัด, 2549.

ประภัสสร เทพชาตรี. สงครามรัสเซีย-จอร์เจีย (ตอนที่ 1) 2562, [online] Available from:

0%B8%AA%E0%B9%80%E0%B8%8B%E0%B8%B5%E0%B8%A2-

%E0%B8%88%E0%B8%AD%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B9%80%E0%B8%88%

E0%B8%B5%E0%B8%A2/ [30 เมษายน

เยาวลักษณ์ คันดิโต. ท่าทีที่เปลี่ยนแปลงของอดีตสหภาพโซเวียตและสหพันธรัฐรัสเซีย ต่อกรณีพิพาทดินแดนกับญี่ปุ่น

ระหว่าง ค.ศ.1985-1993. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.



22334952

CU Thesisis 5880615224 thesisis / recv: 18072562 23:17:36 / seq: 18



22334952

CU IThesis 5880615224 thesis / rcv: 18072562 23:17:36 / seq: 18

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นราวดี สุวรรณภูมิ
วัน เดือน ปี เกิด	29 04 1992
สถานที่เกิด	อุบลราชธานี
วุฒิการศึกษา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์



22334952

CU Thesais 5880615224 thesais / recv: 18072562 23:17:36 / seq: 18